

แนวทางการส่งเสริมและรักษาเสถียรภาพราคาข้าว
ภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0

โดย

นายพรศักดิ์ แสงเจริญ
พาณิชย์จังหวัดสุพรรณบุรี
สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ 60
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช 2560-2561

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางการส่งเสริมและรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าข้าวภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

ผู้วิจัย นายพรศักดิ์ แสงเจริญ **หลักสูตร** วปอ. **รุ่นที่** 60

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจหลักและเป็นสินค้าพื้นฐานที่สำคัญของประเทศไทย จากการศึกษาข้อมูลการเพาะปลูกข้าวของโลกในระหว่างปี 2547-2559 พบว่า ประเทศไทยมีเนื้อที่ปลูกข้าว เป็นอันดับ 5 ของโลกรองจาก อินเดีย จีน อินโดนีเซีย และบังคลาเทศ ได้ผลผลิตข้าวมากเป็นอันดับที่ 6 รองจาก จีน อินเดีย อินโดนีเซีย บังคลาเทศ และเวียดนาม และมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่อยู่ในอันดับที่ 21 ของโลก สภาพการผลิตข้าวของประเทศไทยในรอบ 13 ปีที่ผ่านมา (ปี 2547-2559) มีเนื้อที่เพาะปลูกข้าวอยู่ระหว่าง 57-65 ล้านไร่ ผลผลิตข้าวอยู่ระหว่าง 22-25 ล้านตันข้าวเปลือก และผลผลิตต่อไร่ของข้าวไทยอยู่ระหว่าง 427- 440 กิโลกรัม โดยปี 2556 มีปริมาณการส่งออกข้าวได้มากที่สุด 10.97 ล้านตันและปี 2555 ส่งออกข้าวได้น้อยที่สุด 6.72 ล้านตัน

จากข้อมูลในข้างต้น ประเทศไทยผลิตข้าวได้มากกว่าความต้องการบริโภคในประเทศ ข้าวจึงเป็นพืชเศรษฐกิจที่อาศัยการส่งออกเป็นหลัก สถานการณ์ผลิตข้าวของประเทศไทยพบว่ายังมีปัญหาในหลายด้าน ด้านการส่งออก ความสามารถในการแข่งขันในกลุ่มอาเซียน โดยเฉพาะเปรียบเทียบกับกลุ่ม CLMV (กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม) ซึ่งมีต้นทุนการผลิตต่ำกว่าประเทศไทยทำให้ราคาส่งออกข้าวไทยชนิดต่างๆ มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เมื่อเปรียบเทียบกับข้าวของประเทศผู้ส่งออกรายอื่นโดยเฉพาะเวียดนาม ในอดีตข้าวไทยและเวียดนามมีราคาใกล้เคียงกัน แต่ช่วงปลายปี 2551 ข้าวไทยเริ่มมีราคาสูงกว่าเวียดนาม ประกอบกับนโยบายรับจำนำยังทำให้ราคาข้าวไทยสูงกว่าประเทศอื่นๆ ด้านการผลิต ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นแต่ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำ ในขณะที่เวียดนามได้ยกระดับประสิทธิภาพในการผลิตให้สูงขึ้นส่งผลให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเป็นอัตราสูงสุดในบรรดาสมาชิกอาเซียน จากสภาพปัญหาดังกล่าวประเทศไทยผลิตข้าวเพื่อการส่งออกต้องอาศัยกลไกราคาตลาดเป็นหลัก ดังนั้นเมื่อราคาข้าวตลาดโลกลดลงอย่างต่อเนื่อง แนวโน้มการนำเข้าข้าวลดลงส่งผลให้ราคาข้าวในประเทศลดลง เกษตรกรผู้ปลูกข้าวต้องรับความเสี่ยงด้านราคาพบกับภาวะการขาดทุน รายได้ลดลง หนี้สินภาคครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น

ดังนั้น งานวิจัยนี้จะนำเสนอการแก้ไขปัญหาและรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าภายใต้แนวคิด 4.0 เพื่อให้การบริหารจัดการข้าวในประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามแนวทาง 4.0 ซึ่งเป็นแนวทางที่ใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย และเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านการค้า เพื่อปรับปรุง จัดระบบ และสร้างหนทางพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญด้วยสินค้าเศรษฐกิจที่อยู่คู่เมืองไทยมาอย่างยาวนาน คือ ข้าวไทยและช่วยเหลือชาวนาไทยในการรับมือกับภัยคุกคามทางการค้าที่ก่อให้เกิดปัญหาเสถียรภาพราคาข้าวในรูปแบบต่างๆ ได้อย่าง มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

ABSTRACT

Title Guidelines for Promotion and Stabilization of Rice Price by Thailand
4.0 Policy

Field Economics

Name Pornsak Saengcharoen

Course

NDC Class 60

The objective of the research of Guidelines for Promotion and Stabilization of Rice Price by Thailand 4.0 Policy is to study the current situations of world rice trade and the Thailand rice trade, systematic of rice exportation and the problems that consequent to exportation regarding to Thailand systems by the policy of Thailand 4.0

Rice is an economic importance plant and a main product of Thailand. From the statistic between 2004 -2016, Thailand is the fifth largest amount of land under rice cultivation in the world, among of India, China, Indonesia, and Bangladesh. Thailand rice production average is 21th of the world. The situation of rice production of Thailand from past 13 years (2004 -2016) have the land of cultivation around 57 -65 million rai (around 91,200 104,000 square meters) and have rice production around 22 – 25 million metric ton. Rice production per rai is 427 -440 kilograms per rai. In 2014, Thailand had the most export of rice for 10.97 million metric ton and the least export was 2013 for 6.72 million metric ton.

The current world rice situation said by United States Department of Agriculture : USDA is about forecasting the harvesting of 2017/18. They believe that this year would be 482.59 million metric ton of rice, decrease from harvesting of 2016/2017 by 0.28 percent. Internal consuming would be 479.06 million metric ton, decrease from last year by 0.26 percent. Export and import of rice would be increase from last year by 1.38 percent. The rice stock in the end of the year would be 122.918 million metric ton, increase from last year by 2.95 percent

Rice situation in ASEAN according to the information above indicates that Thailand produce rice more than demand of the people in the country. This shows that is why rice is a main export products. From the information, we can see that there are a lot of problems in production of rice. Exportation, the competition between ASEAN compare to CLMV (Cambodia, Laos, Malaysia and Vietnam) which has less cost of production than Thailand makes the price of exportation increase in

the future. If we compare to Vietnam, the price from Thailand is already higher in the world market due to Government policy. Productions, Thailand farmers has a high cost of production but has low amount of productivity. In Vietnam, they increase their quality of production to make much more productivity of rice. Now, Vietnam is the top of countries who has produce rice per rai (1600 square meters) in ASEAN. From These problems, Thailand has produce rice and export by the world marketing. Therefore, when the price get low, the demand of rice will get low too, this make farmers risks form losses and debt.

This research will present the problem solving and maintaining of rice price by the policy of Thailand 4.0. Which is the way that farmers bring technology to Improve the quality of farming with the principle of “Smart Farmers” to make farmer “can produce, can sell.” This is a part of Thailand commerce policy, to solve, to develop, and to improve the economy of the country together with the historic product of Thailand “rice”.

คำนำ

การวิจัยการรักษาเสถียรภาพราคาข้าวไทยนั้น เป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ และชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรในประเทศไทย รวมถึงผู้ประกอบการเกี่ยวกับการค้าข้าว ไม่ว่าจะเป็น ชาวนา โรงสี นายหน้าซื้อขายข้าว ผู้ประกอบกิจการทำข้าว เป็นต้น โดยในเนื้อหาประกอบไปด้วยทฤษฎีและ แนวคิดในการรักษาเสถียรภาพราคาข้าว รวมถึงนโยบายที่เกี่ยวข้องของรัฐบาลจากอดีตจนถึงปัจจุบัน และ นโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกร ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ เป็นการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการโรงสีเพื่อรวบรวม ข้อมูลอันเกี่ยวกับราคาข้าว เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับปรับปรุงแก้ไขและเพื่อเป็นแนวทางในการ ส่งเสริมการรักษาเสถียรภาพทางราคา

(นายพรศักดิ์ แสงเจริญ)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 60

ผู้วิจัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

คำนำ

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

กิตติกรรมประกาศ

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

สารบัญ

1

สารบัญตาราง

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

สารบัญแผนภาพ

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

บทที่ 1 บทนำ

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

ขอบเขตของการวิจัย

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

วิธีดำเนินการวิจัย

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

คำจำกัดความ

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579)

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

ยุทธศาสตร์กระทรวงพาณิชย์ในการสร้างเสถียรภาพราคาข้าว

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

ไทยแลนด์ 4.0 (THAILAND 4.0)

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

โครงการของรัฐอันเกี่ยวกับสินค้าข้าว

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

การแทรกแซงราคาของรัฐบาลและผลกระทบ

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

การส่งเสริมของภาครัฐในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของข้าวไทย

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

สรุป

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 3 ปัญหา อุปสรรคและปัจจัยส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันสินค้า

ข้าวไทยภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

สถานการณ์ข้าวโลก (GLOBAL RICE SITUATION)

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

สถานการณ์ข้าวไทย

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

ปัญหา

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

อุปสรรค

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

ปัจจัยส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขัน

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

แนวทางการส่งเสริมการสร้างเสถียรภาพในการค้าข้าว

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

สรุป

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

บทที่ 4 แนวทางการส่งเสริมและรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าข้าวตามนโยบายของรัฐ

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

ผลการสัมภาษณ์

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

สรุป

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

สรุป

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

ข้อเสนอแนะ

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

บรรณานุกรม

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2-1 เปรียบเทียบ ไทยแลนด์ 1.0 - 4.0 และ เกษตร 1.0 - 4.0	25
2-2 จำนวนชนวนาที่ได้รับประโยชน์จากโครงการจํานำ จําแนกตามระดับวงเงินที่ได้รับ	38
3-1 เปรียบเทียบอัตราแลกเปลี่ยนเฉลี่ยของธนาคารพาณิชย์ (ก.ค. 60- ก.พ. 61)	50
3-2 ราคาข้าวแต่ละชนิดของไทยในการส่งออก	52
4-1 แสดงตัวอย่างการสัมภาษณ์แยกตามกำลังการผลิต (ตัน/24 ชั่วโมง)	60

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
2-1 โครงสร้างยุทธศาสตร์ที่ 2	9
2-2 แผนการเติบโตของการบริการอย่างไทย (Thainess Services)	12
2-3 แรงขับเคลื่อนและความท้าทายที่สำคัญต่อกระทรวงพาณิชย์	21
2-4 ขั้นตอนการรับจํานำข้าวเปลือก	30
2-5 ส่วนแบ่งผลประโยชน์จากการจํานำข้าวของครัวเรือนชาวนา 3 กลุ่ม	39
3-1 การบริโภคข้าวในแต่ละประเทศ ในช่วงปี 2559 – 2560	47
3-2 เปรียบเทียบราคาข้าวไทยและประเทศอื่นๆ	50

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจหลักและเป็นสินค้าพื้นฐานที่สำคัญของประเทศไทย จากการศึกษาข้อมูลการเพาะปลูกข้าวของโลกในระหว่างปี 2547-2559 พบว่า ประเทศไทยมีเนื้อที่ปลูกข้าว เป็นอันดับ 5 ของโลก รองจาก อินเดีย จีน อินโดนีเซีย และบังคลาเทศ ได้ผลิตข้าวมากเป็นอันดับที่ 6 รองจาก จีน อินเดีย อินโดนีเซีย บังคลาเทศ และเวียดนาม และมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่อยู่ในอันดับที่ 21 ของโลก สภาพการผลิตข้าวของประเทศไทยในรอบ 13 ปีที่ผ่านมา (ปี 2547-2559) มีเนื้อที่เพาะปลูกข้าวอยู่ระหว่าง 57-65 ล้านไร่ ผลผลิตข้าวอยู่ระหว่าง 22-25 ล้านตันข้าวเปลือก และผลผลิตต่อไร่ของข้าวไทยอยู่ระหว่าง 427- 440 กิโลกรัม โดยปี 2556 มีปริมาณการส่งออกข้าวได้มากที่สุด 10.97 ล้านตันและปี 2555 ส่งออกข้าวได้น้อยที่สุด 6.72 ล้านตัน

สถานการณ์ข้าวโลกในปัจจุบัน กระทรวงเกษตรสหรัฐฯ ได้คาดการณ์บัญชีสมดุลข้าวโลก ปี 2560/61 ณ เดือนสิงหาคม 2560 ว่าผลผลิต ปี 2560/61 จะมี 482.590 ล้านตันข้าวสาร ลดลงจากปี 2559/60 ร้อยละ 0.28 การใช้ในประเทศจะมี 479.066 ล้านตันข้าวสาร ลดลงจากปีที่ผ่านมา ร้อยละ 0.26 การส่งออก/นำเข้าจะมี 43.919 ล้านตันข้าวสาร เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา ร้อยละ 1.38 และสต็อกปลายปีคงเหลือ 122.918 ล้านตันข้าวสาร เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา ร้อยละ 2.95

ในส่วน of สถานการณ์ข้าวอาเซียนนั้น จากข้อมูลในช่วงต้น ประเทศไทยผลิตข้าวได้มากกว่าความต้องการบริโภคในประเทศ ข้าวจึงเป็นพืชเศรษฐกิจที่อาศัยการส่งออกเป็นหลัก สถานการณ์ผลิตข้าวของประเทศไทยพบว่ามีปัญหาในหลายด้าน ด้านการส่งออก ความสามารถในการแข่งขันในกลุ่มอาเซียน โดยเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่ม CLMV (กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม) ซึ่งมีต้นทุนการผลิตต่ำกว่าประเทศไทยทำให้ราคาส่งออกข้าวไทยชนิดต่างๆ มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เมื่อเปรียบเทียบกับข้าวของประเทศผู้ส่งออกรายอื่นโดยเฉพาะเวียดนาม ในอดีตข้าวไทยและเวียดนามมีราคาใกล้เคียงกัน แต่ช่วงปลายปี 2551 ข้าวไทยเริ่มมีราคาสูงกว่าเวียดนาม ประกอบกับนโยบายรับจำนำยังทำให้ราคาข้าวไทยสูงกว่าประเทศอื่นๆ ด้านการผลิต ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นแต่ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำ ในขณะที่เวียดนามได้ยกระดับประสิทธิภาพในการผลิตให้สูงขึ้นส่งผลให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเป็นอัตราสูงสุดในบรรดาสมาชิกอาเซียน จากสภาพปัญหาดังกล่าวประเทศไทยผลิตข้าวเพื่อการส่งออกต้องอาศัยกลไกราคาตลาดเป็นหลัก ดังนั้นเมื่อราคาข้าวตลาดโลกลดลงอย่างต่อเนื่อง แนวโน้มการนำเข้าข้าวลดลงส่งผลให้ราคาข้าวในประเทศลดลงเกษตรกรผู้ปลูกข้าวต้องรับความเสี่ยงด้านราคาพบกับภาวะการขาดทุน รายได้ลดลง หนี้สินภาคครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น

ดังนั้น งานวิจัยนี้จะนำเสนอการแก้ไขปัญหาและรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าภายใต้แนวคิด 4.0 เพื่อให้การบริหารจัดการข้าวในประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามแนวทาง 4.0 ซึ่งเป็นแนวทางที่ใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย โดยใช้หลัก “ชาวนาอัจฉริยะ” (Smart Farmers) เพื่อให้เป็นชาวนาที่ “ผลิตได้ ขายเป็น” และเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านการค้า เพื่อปรับปรุง จัดระบบ และสร้างหนทางพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญด้วยสินค้าเศรษฐกิจที่อยู่คู่เมืองไทยมาอย่างยาวนาน คือ ข้าวไทยและช่วยเหลือชาวนาไทยในการรับมือกับภัยคุกคามทางการค้าที่ก่อให้เกิดปัญหาเสถียรภาพราคาข้าวในรูปแบบต่างๆ ได้อย่าง มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาตลาดข้าวไทย และการส่งเสริมสนับสนุนของภาครัฐในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของข้าวไทยในปัจจุบัน
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและปัจจัยในการส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันสินค้าข้าวภายใต้ต้นนโยบายไทยแลนด์ 4.0
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมและรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าข้าวตามนโยบายของรัฐ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาการแก้ไขปัญหาและรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าข้าวตามยุทธศาสตร์ข้าวไทย ซึ่งจัดทำขึ้นโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงพาณิชย์ ซึ่งเป็นนโยบายที่มุ่งเน้นพัฒนาและส่งเสริมข้าว ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของไทยให้มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ
2. ศึกษาโครงการของกระทรวงพาณิชย์ที่ช่วยในการสร้างเสถียรภาพทางราคา เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้และความเป็นอยู่ที่เหมาะสม อันเป็นการพัฒนาเกษตรกรซึ่งเป็นหน่วยย่อยของระบบการค้าข้าว ให้สามารถพึ่งพาตัวเองได้ อันเป็นหนทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน
3. ศึกษาแนวคิดไทยแลนด์ 4.0 อันเป็นแม่บทในการพัฒนาเศรษฐกิจไทยตามยุทธศาสตร์ชาติ ว่าสามารถปรับใช้กับแนวทางการแก้ไขปัญหาและรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าข้าวอย่างไรบ้าง

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ ดำเนินการเก็บข้อมูลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากข้อ 1 และ 2 มาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. สามารถทราบถึงทิศทางการตลาดข้าวไทยในแนวทางการสนับสนุนของภาครัฐในการช่วยเหลือตามนโยบายของรัฐ
2. ทราบปัญหา อุปสรรค และปัจจัยในการส่งเสริมสินค้าข้าวโดยใช้นโยบายไทยแลนด์ 4.0
3. ทราบแนวทางในการส่งเสริมและการรักษาเสถียรภาพสินค้าข้าวตามนโยบายของรัฐได้

คำจำกัดความ

โครงการภายใต้ยุทธศาสตร์กระทรวงพาณิชย์

	หมายถึง	โครงการต่างๆ ที่จัดทำขึ้นภายใต้ยุทธศาสตร์ของกระทรวงพาณิชย์เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนด้านเศรษฐกิจการค้าโดยใช้กลยุทธ์แบบบูรณาการและเทคโนโลยีนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์เข้ามาใช้ในระบบและการติดตามประเมินผล
เสถียรภาพทางราคา	หมายถึง	การที่ราคาข้าวที่มีความสมเหตุสมผลและไม่ผันผวนซึ่งจะทำให้เกษตรกรหรือผู้ประกอบการสามารถวางแผนและคาดคะเนการดำเนินการในปีต่อไปได้
ไทยแลนด์ 4.0	หมายถึง	โมเดลเศรษฐกิจแบบ “ทำน้อยได้มาก” ด้วยการผลิตสินค้าในเชิงนวัตกรรม โดยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมใหม่ๆ
สินค้าข้าว	หมายถึง	ข้าวเปลือก ข้าวสาร หรือข้าวประเภทอื่นๆ ที่สามารถจัดจำหน่ายสู่ผู้บริโภคได้

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาหัวข้อเรื่อง แนวทางการส่งเสริมและรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าภายใต้ นโยบายไทยแลนด์ 4.0 ได้มีการนำ แนวคิด ทฤษฎี วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้เพื่อเป็น แนวทางการศึกษา ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579)
2. ยุทธศาสตร์กระทรวงพาณิชย์ในการสร้างเสถียรภาพราคาข้าว
3. ไทยแลนด์ 4.0 (Thailand 4.0)
4. โครงการของรัฐอันเกี่ยวกับสินค้าข้าว
5. การแทรกแซงราคาของรัฐบาลและผลกระทบ
6. การส่งเสริมของภาครัฐในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของข้าวไทย
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดของการวิจัย
9. สรุป

ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579)

ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ได้ตั้งวิสัยทัศน์ไว้ว่า “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” หรือเป็นคตินิยมประจำชาติว่า “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”

1. วิสัยทัศน์

ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งวิสัยทัศน์ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” จะต้องเป็นวิสัยทัศน์ที่จะต้อง สนองต่อต่อผลประโยชน์แห่งชาติ อันได้แก่ การมีเอกราช อธิปไตย และบูรณาการภาพแห่งชาติ อำนาจอธิรัฐ การดำรงอยู่อย่างมั่นคง ยั่งยืนของสถาบันหลักของชาติ การดำรงอยู่อย่างมั่นคงของชาติ และประชาชนจากภัยคุกคามทุกรูปแบบ การอยู่ร่วมกันในชาติอย่างสันติสุขเป็นปึกแผ่น มีความมั่นคง ทางสังคมอยู่ดีมีสุขของประชาชน ความยั่งยืนของฐานรากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความ มั่นคงทางพลังงานและอาหาร ความสามารถในการรักษาผลประโยชน์ของชาติภายใต้การเปลี่ยนแปลง ของสถานะแวดล้อมระหว่างประเทศและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติประสานสอดคล้องกันด้านความ

มั่นคงในประชาคมอาเซียนและประชาคมโลกอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี โดยที่ความมั่นคงเป็นรากฐานของทั้ง 3 ประการที่จะทำให้ความมั่นคงและยั่งยืนได้

ความมั่นคง หมายถึง การมีความมั่นคงปลอดภัยจากภัยและการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศในทุกระดับ ทั้งระดับประเทศ สังคม ชุมชน ครัวเรือน และปัจเจกบุคคล และมีความมั่นคงในทุกมิติ ทั้งมิติทางการทหาร เศรษฐกิจ สังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อม และการเมือง เช่น ประเทศมีความมั่นคงในเอกราชและอธิปไตย มีการปกครองระบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์มีความเข้มแข็งเป็นศูนย์กลางและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน มีระบบการเมืองที่มั่นคงเป็นกลไกที่นำไปสู่การบริหารประเทศที่ต่อเนื่องและโปร่งใสตามหลักธรรมาภิบาล สังคมมีความปรองดองและความสามัคคี สามารถผนึกกำลังเพื่อพัฒนาประเทศ ชุมชนมีความเข้มแข็ง ครอบครัวมีความอบอุ่น ประชาชนมีความมั่นคงในชีวิต มีงานและรายได้ที่มั่นคงพอเพียงกับการดำรงชีวิต ความมั่นคงของอาหารพลังงาน และน้ำ ที่มีอยู่อาศัยและความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน มีการออมสำหรับวัยเกษียณ

ความมั่นคง หมายถึง ประเทศไทยมีการขยายตัวของเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องและมีความยั่งยืนจนเข้าสู่กลุ่มประเทศรายได้สูง ความเหลื่อมล้ำของการพัฒนาลดลง ประชากรมีความอยู่ดีมีสุข ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเท่าเทียมกันมากขึ้น และมีการพัฒนาอย่างทั่วถึงทุกภาคส่วน (Inclusive Growth) มีคุณภาพชีวิตตามมาตรฐานขององค์การสหประชาชาติ ไม่มีประชาชนที่อยู่ใต้เส้นความยากจน เศรษฐกิจในประเทศมีความเข้มแข็ง ขณะเดียวกัน ต้องมีความสามารถในการแข่งขันกับประเทศต่างๆ ทั้งในตลาดโลกและตลาดภายในประเทศ เพื่อให้สามารถสร้างรายได้ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ ตลอดจนมีการสร้างรากฐานเศรษฐกิจและสังคมแห่งอนาคตเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงไป และประเทศไทยมีบทบาทที่สำคัญในเวทีโลก และมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้าอย่างแน่นแฟ้นกับประเทศในภูมิภาคเอเชีย เป็นจุดสำคัญของการเชื่อมโยงในภูมิภาคทั้งการคมนาคมขนส่ง การผลิต การค้า การลงทุน และการทำธุรกิจ เพื่อให้เป็นพลังในการพัฒนา นอกจากนี้ยังมีความสมบูรณ์ในทุนที่จะสามารถสร้างการพัฒนาต่อเนื่องไปได้ ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางปัญญา ทุนทางการเงิน ทุนที่เป็นเครื่องมือเครื่องจักร ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ รายได้ และคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจที่อยู่บนหลักการใช้ การรักษาและการฟื้นฟูฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน ไม่ใช่ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินพอดี ไม่สร้างมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมจนเกินความสามารถในการรองรับและเยียวยาของระบบนิเวศน์ การผลิตและการบริโภคเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้นและสิ่งแวดล้อมมีคุณภาพดีขึ้น คนมีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความเอื้ออาทร เสียสละเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม รัฐบาลมีนโยบายที่มุ่งประโยชน์ส่วนรวมอย่างยั่งยืน และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน และทุกภาคส่วนในสังคมยึดถือและปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาในระดับอย่างสมดุล มีเสถียรภาพ และยั่งยืน

2. สถานการณ์และแนวโน้มด้านเศรษฐกิจโลก

ในปัจจุบัน เศรษฐกิจโลกมีการเจริญเติบโตต่ำกว่าศักยภาพที่ควรจะเป็นภายหลังจากที่ต้องเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจหลายครั้ง มีปัญหาในเชิงโครงสร้างที่ยังอ่อนแอในหลายภาคส่วนของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการคลังไม่ยั่งยืนและปัญหาหนี้สาธารณะของกลุ่มสหภาพยุโรป ความเสี่ยงจากการที่สหราชอาณาจักรออกจากสหภาพยุโรป ปัญหาเศรษฐกิจจีนชะลอตัว และการฟื้นตัวของเศรษฐกิจญี่ปุ่นที่ล่าช้า ในขณะที่มีข้อจำกัดจากโครงสร้างประชากรสูงอายุ ซึ่งมีภาวะความชบเซาของเศรษฐกิจโลก ส่งผลให้การแข่งขันในตลาดโลกรุนแรงขึ้น มีการใช้มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีในการกีดกันการค้า และที่สำคัญคือการเพิ่มผลิตภาพการผลิตด้วยการใช้นวัตกรรม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและแก้ปัญหาอุปสรรคด้านทรัพยากรและกำลังคน ในขณะเดียวกัน การรวมตัวทางการค้าและการลงทุนเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันและสร้างรายได้ก็มีความเข้มข้นขึ้น

ในขณะเดียวกัน ระบบเศรษฐกิจและการเงินโลกยังมีแนวโน้มที่จะผันผวนได้ง่ายจากการปรับทิศทางนโยบายการเงินของประเทศสำคัญๆ เช่น สหรัฐอเมริกา ยูโรโซน และญี่ปุ่น รวมทั้งมีความเสี่ยงในด้านฐานะการคลังหากการปฏิรูปโครงสร้าง เศรษฐกิจในประเทศเศรษฐกิจหลักไม่ประสบความสำเร็จ นอกจากนั้น ราคาสินค้าในตลาดโลกยังไม่มีแนวโน้มที่จะปรับตัว เข้าสู่ระดับสูงสุดที่เคยเกิดขึ้นในช่วงปี 2554-2555 ได้ เนื่องจากเศรษฐกิจโลกขยายตัวช้า และกำลังการผลิตในประเทศสำคัญๆ เพิ่มขึ้น แต่ในกลุ่มสินค้าขั้นปฐมภูมิที่จำเป็นราคามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในระยะ 10 – 20 ปีข้างหน้า เพราะจำนวนประชากรโลกเพิ่มขึ้น ในขณะที่มีข้อจำกัดด้านที่ดินทำกิน และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ ดังนั้น ภายใต้สถานการณ์ที่ตลาดโลกขยายตัวช้า แต่ประเทศต่างๆ ขยายกำลังการผลิตเพื่อยกระดับศักยภาพการผลิต การแข่งขันในตลาดโลกจะมีความรุนแรงขึ้น ขณะเดียวกัน การลดลงของประชากรไทยในระยะ 10 – 15 ปีข้างหน้า จะทำให้ขนาดของตลาดในประเทศขยายตัวช้าลง เงื่อนไขดังกล่าวเป็นความเสี่ยงสำหรับอนาคตของเศรษฐกิจไทยในระยะยาว หากประเทศไทยไม่เร่งปรับโครงสร้างเพื่อแก้ปัญหาจุดอ่อนและเสริมจุดแข็งให้สัมฤทธิ์ผล

3. สถานการณ์และแนวโน้มเศรษฐกิจในประเทศ

สำหรับสถานการณ์และสภาพแวดล้อมภายในประเทศนั้น ผลของการพัฒนาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ทำให้ประเทศไทยมีระดับการพัฒนาเศรษฐกิจที่สูงขึ้นตามลำดับโดยถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศระดับรายได้ปานกลางมาตั้งแต่ปี 2531 และได้ขยับสูงมาอยู่ในกลุ่มบนของประเทศระดับรายได้ปานกลางตั้งแต่ปี 2553 โดยมีรายได้ต่อหัวเท่ากับ 4,957 ดอลลาร์สหรัฐฯ และล่าสุดในปี 2559 รายได้ประชาชาติต่อหัวเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 6,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อปี โดยที่ฐานการผลิตและบริการมีความหลากหลายมากขึ้น มีลักษณะโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศกึ่งอุตสาหกรรม ฐานการส่งออก โดยเฉพาะ การส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมใหญ่ขึ้นตามลำดับหลายสาขาการผลิตและบริการสามารถแข่งขัน และมีส่วนแบ่งในตลาดโลกมากขึ้นและเป็นฐานรายได้เงินตราต่างประเทศที่สำคัญ เช่น กลุ่มยานยนต์ อิเล็กทรอนิกส์และเครื่องใช้ไฟฟ้า อุตสาหกรรมอาหารสินค้าเกษตร การท่องเที่ยวและบริการด้านสุขภาพ

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศของไทยกับนานาชาติทั้งในรูปแบบของทวิภาคีและพหุภาคี เพื่อเป็นกลไกช่องทางในการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองมากขึ้นตามลำดับและนับว่ามีความก้าวหน้าไปมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้กรอบแผนงานการพัฒนาเศรษฐกิจ 3 ฝ่าย (The Indonesia - Malaysia - Thailand Growth Triangle : IMT - GT) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (Greater Mekong Subregion ; GMS) และสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations : ASEAN) ในสาขาต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความเชื่อมโยง (Connectivity) ระหว่างกันและการผลักดันให้เกิดการพัฒนาเป็นแนวระเบียงเศรษฐกิจร่วมกันนั้น มีความคืบหน้าเป็นรูปธรรมมากขึ้น อันจะเป็นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ประชาชนในแต่ละพื้นที่และเกิดการพัฒนาเชิงพื้นที่ต่างๆ ที่กว้างขวางขึ้น กล่าวได้ว่า ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาประเทศไทยได้ดำเนินนโยบายความร่วมมือระหว่างประเทศด้านการค้าและการลงทุนรวมทั้งการสร้าง ความเชื่อมโยงภายในประเทศไทยเองเพื่อกระจายโอกาสของการพัฒนา ความเชื่อมโยงในอนุภูมิภาคและในภูมิภาคเอเชียเพื่อการเชื่อมต่อห่วงโซ่อุปทานจะส่งผลให้ประเทศไทยได้จุดแข็งในเรื่องตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของประเทศให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศมากขึ้น โดยได้กำหนดตำแหน่งในเชิงยุทธศาสตร์ให้ประเทศไทยเป็น Gateways of Asia ที่เด่นชัดมากขึ้น ในขณะเดียวกัน ประเทศไทยก็ได้ให้ความสำคัญและเข้าไปมีส่วนร่วมในการผลักดันขับเคลื่อนการพัฒนาร่วมกันภายใต้กรอบความร่วมมือพหุภาคีสำคัญอื่นๆ เช่น RCEP กลุ่มเอเชียแปซิฟิก (Asia - Pacific Economy Cooperation : APEC) ซึ่งเป็นกรอบความร่วมมือที่มีความสำคัญในการยกระดับมาตรฐานต่างๆ ไปสู่ระดับสากล

4. ยุทธศาสตร์ 20 ปี ได้แก่

4.1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง มีเป้าหมายทั้งในการสร้างเสถียรภาพภายในประเทศและช่วยลดและป้องกันภัยคุกคามจากภายนอก รวมทั้งสร้างความเชื่อมั่นในกลุ่มประเทศอาเซียนและประชาคมโลกที่มีต่อประเทศไทย กรอบแนวทางที่ต้องให้ความสำคัญ เช่น

4.1.1 เสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

4.1.2 ปฏิรูปกลไกการบริหารประเทศและพัฒนาความมั่นคงทางการเมือง

4.1.3 รักษาความมั่นคงภายในและความสงบเรียบร้อยภายใน ตลอดจนการบริหารจัดการความมั่นคงชายแดนและชายฝั่งทะเล

4.1.4 พัฒนาระบบ กลไก มาตรการและความร่วมมือระหว่างประเทศทุกระดับ

4.1.5 พัฒนาเสริมสร้างศักยภาพการฉีกกำลังป้องกันประเทศ

4.1.6 พัฒนาระบบการเตรียมพร้อมแห่งชาติและระบบบริหารจัดการภัยพิบัติ

4.1.7 ปรับกระบวนการทำงานของกลไกที่เกี่ยวข้องจากแนวตั้งสู่แนวราบมากขึ้น

4.2 ยุทธศาสตร์ที่ 2 ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน คือการเพิ่มการผลิต (Productivity) โดยใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัยและพัฒนา และนวัตกรรมในทุกสาขาของภาคการผลิตและบริการที่เป็นรายได้เดิมและที่ต่อยอดเป็นฐานรายได้ใหม่

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญจะเกิดขึ้นทั้งในด้านประสิทธิภาพ (Efficiency) และการเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการจากความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Value Creation) ผู้ประกอบการไทยจะต้อง “ผลิตได้ขายเป็น” และมีความสามารถที่จะ “รู้จักและเข้าใจแนวโน้มตลาด” เพื่อสร้างคุณค่าของสินค้าและบริการที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภคและก้าวเข้าสู่การเป็นผู้นำในตลาดสินค้าและบริการที่สำคัญของภูมิภาคและของโลกได้

ยุทธศาสตร์การสร้างความสามารถในการแข่งขันจึงประกอบด้วยแนวทางการพัฒนาภาคการผลิตและบริการ ซึ่งมุ่งเน้นที่การพัฒนาเพิ่มผลผลิตภาพการผลิตตลอดห่วงโซ่มูลค่าเพื่อก้าวกระโดดไปสู่การเป็นฐานการผลิตและบริการที่โดดเด่นในด้านเศรษฐกิจฐานชีวภาพ โดยยกระดับสู่เกษตรสมัยใหม่ที่เป็นพื้นฐานสำคัญและเป็นฐานการผลิตสินค้าเกษตร อาหารพลังงานและวัสดุชีวภาพด้วยนวัตกรรม ยกยาศักยภาพ ภาคอุตสาหกรรมให้แข่งขันได้บนฐานเทคโนโลยีขั้นก้าวหน้า พัฒนาความหลากหลาย คุณภาพ และสร้างเอกลักษณ์การท่องเที่ยวไทย และพัฒนาธุรกิจบริการที่มีศักยภาพใหม่ๆ ที่สร้างรายได้สูง

ในขณะเดียวกันการพัฒนาสังคมผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Society) เพื่อสร้างผู้ประกอบการทางธุรกิจที่พิจารณาโอกาสทางธุรกิจใหม่ๆ ด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมขับเคลื่อนธุรกิจ (From Entrepreneur to Technopreneur) ผู้การเป็น “ผู้ผลิตได้ ขายเป็น” ก็มีความสำคัญต่อการเพิ่มผลผลิตภาพการผลิตและการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของภาคการผลิตและบริการไทยตลอดห่วงโซ่มูลค่า (Value Chain) โดยต้องมุ่งพัฒนาทั้งด้านศักยภาพของผู้ประกอบการ และปัจจัยแวดล้อมที่สำคัญ

การพัฒนาในแนวทางสำคัญดังกล่าวข้างต้นจะสัมฤทธิ์ได้ก็ต่อเมื่อมีการพัฒนาปัจจัยสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันรองรับอย่างเหมาะสม ทั้งการลงทุน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และระบบโลจิสติกส์และการพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมตลอดห่วงโซ่มูลค่า เพื่อก้าวข้ามกับดักจากผู้ซื้อเทคโนโลยี ไปสู่การผลิต และขายเทคโนโลยีโดยเน้นการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขั้นพื้นฐานเพื่อสร้างองค์ความรู้ ความคิด และเทคโนโลยีต้นน้ำสู่การพัฒนาเทคโนโลยีต้นแบบ และเพื่อวางรากฐานความเข้มข้นในการต่อยอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศและนำไปใช้ประโยชน์ทั้งเชิงพาณิชย์ สังคม และชุมชน รวมถึงการพัฒนาและวิจัยแบบวิศวกรรมย้อนกลับเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่ออุตสาหกรรมอนาคตที่ยังต้องอาศัยเทคโนโลยีจากต่างประเทศ

แผนภาพที่ 2-1 โครงสร้างยุทธศาสตร์ที่ 2

ที่มา : ผู้ทำวิจัย, 2561

4.2.1 การพัฒนาภาคการผลิตและบริการ

การพัฒนาภาคการผลิตและบริการ มุ่งเน้นที่การพัฒนาเพิ่มผลผลิตภาพ การผลิตตลอดห่วงโซ่มูลค่า เพื่อก้าวกระโดดไปสู่การเป็นฐานการผลิตและบริการที่โดดเด่นในด้าน เศรษฐกิจ ฐานชีวภาพ อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคตเพื่อที่จะเพิ่มรายได้ จากฐานเดิมและต่อยอกไปสู่การสร้างฐานรายได้ใหม่

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานชีวภาพโดยการยกระดับสู่เกษตรกรรมสมัยใหม่ ที่เป็นพื้นฐานสำคัญและเป็นฐานการผลิตสินค้าเกษตรอาหาร พลังงาน และวัสดุชีวภาพด้วยนวัตกรรม โดยการพัฒนาให้เป็นเกษตรกรอัจฉริยะ (Smart Farmers) ที่ “ผลิตได้ ขายเป็น” เข้าใจตลาด ปรับตัว เข้ากับเทคโนโลยีได้อย่างรวดเร็ว ประยุกต์ใช้ได้อย่างชาญฉลาด และมีความสามารถในการบริหารจัดการ มากขึ้น โดยเฉพาะการบริหารความเสี่ยงในด้านต่างๆ ทั้งในด้านความแปรปรวนของสภาพ ภูมิอากาศ ความผันผวนของตลาด ความต้องการของผู้บริโภคในรูปแบบใหม่ๆ รวมทั้งส่งเสริมการวิจัย พัฒนา และใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม โดยเฉพาะเทคโนโลยีชีวภาพ ผสมผสานการใช้ภูมิปัญญา และ เทคโนโลยีด้านความแม่นยำ (Precision Technology) ในการยกระดับคุณภาพและประสิทธิภาพการ ผลิต ตลอดห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่ด้านวัตถุดิบ พันธุ์ กระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับศักยภาพของ พื้นที่แปรรูป และการพัฒนาความต้องการของตลาด ตลาดจนสร้างกลไกการเชื่อมโยงระหว่างสินค้า เกษตร อุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่นๆ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมพลังงาน และวัสดุชีวภาพได้อย่างครบวงจร ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการเชื่อมโยงและความร่วมมือของเกษตรกร ในลักษณะที่เป็นเครือข่าย

และคลัสเตอร์ที่เข้มแข็ง นอกจากนี้ การพัฒนาต้องมุ่งเน้นที่การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม คุณภาพมาตรฐานและปลอดภัย เพื่อให้ประเทศไทยสามารถเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมเกษตรและอาหารในภูมิภาคอาเซียนและโลก ในขณะที่ต้องสามารถทำให้เกิดความมั่นคงทางอาหารภายในประเทศด้วย

การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานของการผลิตภาคเกษตรกรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยต้องมีการวางแผนการบริหารทรัพยากรธรรมชาติของประเทศทั้งระบบ ทั้งที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ สัตว์ เพื่อให้มีการเข้าถึง การใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ และการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม คุ่มค่า มีประสิทธิภาพและสมดุล สามารถเป็นฐานของภาคการผลิต ทั้งเกษตรและอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มสูง ในขณะเดียวกันต้องไม่เกิดผลกระทบในทางลบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ และที่สำคัญ คือช่วยสร้างความมั่นคงของประเทศในด้านพลังงานและอาหาร โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของทรัพยากรและมีส่วนร่วมกับหน่วยงานรัฐในท้องถิ่นในการดูแลรักษา ฟื้นฟู และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

การยกระดับศักยภาพภาคอุตสาหกรรมให้แข่งขันได้บนฐานเทคโนโลยีขั้นก้าวหน้า ซึ่งหัวใจสำคัญอยู่ที่การพัฒนาเทคโนโลยีและการพัฒนาคน โดยในด้านเทคโนโลยีในระยะแรก จำเป็นต้องทำการศึกษาอย่างลึกซึ้งเพื่อกำหนดเทคโนโลยีเป้าหมายที่จะพัฒนาเพื่อรองรับการปรับโครงสร้างและยกระดับภาคอุตสาหกรรมไปสู่ระดับขั้นที่ก้าวหน้ามากขึ้น ประกอบกับส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงขึ้นตลอดห่วงโซ่ของการผลิตของอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมฐานรายได้เดิมที่ไทยมีศักยภาพอยู่ในปัจจุบัน เช่น อุตสาหกรรมการเกษตร อุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ในขณะเดียวกัน ต้องมีการวางแผนและแนวทางที่ชัดเจนและเป็นระบบเพื่อสร้างเทคโนโลยีขั้นสูงของไทยเอง ซึ่งต้องมีการลงทุนด้านการวิจัยและพัฒนาและดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่องในระยะยาว รวมทั้งสร้างระบบ กลไกและปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ เพื่อให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ ด้วย และเร่งสร้างอุตสาหกรรมฐานรายได้ใหม่โดยต่อยอดจากศักยภาพของอุตสาหกรรมฐานรายได้เดิมที่ประเทศไทยมีศักยภาพสูงอยู่แล้วในปัจจุบัน ผนวกกับการใช้โอกาสของเทคโนโลยีแห่งอนาคตและบริบทโลกในอนาคตซึ่งอุตสาหกรรมที่ไทยมีศักยภาพต่อยอดไปสู่อุตสาหกรรมที่จะเป็นฐานรายได้สำคัญในอนาคตได้ เช่น อุตสาหกรรมฐานชีวภาพ (Bio-Based Industry) อุตสาหกรรมระบบอัตโนมัติและหุ่นยนต์ (Automation and Robotics) เป็นต้น นอกจากนี้ ด้านการพัฒนาคน ในระยะแรก ต้องมุ่งพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ของกำลังคนในอุตสาหกรรมให้สามารถปรับเปลี่ยนให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและมีทักษะที่หลากหลาย (Multi-skills) มากขึ้น และในระยะยาวที่จะต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการลงทุนด้านการพัฒนาบุคลากรเพื่อให้รองรับการเติบโตของอุตสาหกรรมซึ่งจะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่พลิกโฉมหน้าการผลิตและตลาดในอนาคต ซึ่งบุคลากรในทุกระดับของภาคอุตสาหกรรม ทั้งระดับแรงงาน ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านนวัตกรรม รวมทั้งผู้ประกอบการ จะต้องมีความสามารถในการปรับตัวและใช้โอกาสของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เพื่อสร้างสรรค์รูปแบบการดำเนินธุรกิจแนวใหม่ที่ตอบโจทย์ความ

ต้องการและวิถีชีวิตของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งมีความสามารถในการจัดการและพัฒนา เทคโนโลยีได้ด้วยตนเอง ประเด็นการพัฒนาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การสร้างระบบและกลไกที่ทำให้เกิดความเชื่อมโยงที่เข้มแข็งของห่วงโซ่การผลิตภาคอุตสาหกรรมและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ตามแนวทางคลัสเตอร์ เพื่อให้สามารถยกระดับความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมตลอดห่วงโซ่การผลิต ซึ่งจะช่วยให้ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) สามารถยกระดับศักยภาพให้สูงขึ้นด้วยการเชื่อมโยงกับผู้ประกอบการขนาดใหญ่ รวมทั้งต้องมุ่งส่งเสริมการยกระดับการผลิตผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้สามารถเป็นฐานรายได้และสร้างความเข้มแข็งที่ยั่งยืนของเศรษฐกิจในระดับชุมชน รวมทั้งสามารถเป็นฐานของการผลิตของอุตสาหกรรมในระดับที่ใหญ่และซับซ้อนมากขึ้นได้ และในระยะยาว SMEs ไทยจะต้องมีศักยภาพในการสร้างแบรนด์ที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากลด้วย นอกจากนี้ การพัฒนาอุตสาหกรรมในทุกระดับจะต้องให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันกับชุมชนได้อย่างดีและไม่สร้างผลกระทบในทางลบต่อสิ่งแวดล้อมชุมชน

การพัฒนาความหลากหลาย คุณภาพ และสร้างเอกลักษณ์การท่องเที่ยวไทย เพื่อให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการท่องเที่ยวโลกที่มีความเป็นมืออาชีพและสร้างความประทับใจที่คุ้มค้ำกับนักท่องเที่ยวทั่วโลก โดยต้องเน้นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ สามารถสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวที่สูงขึ้นให้กับประเทศ ในระยะยาว ต้องเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพอย่างยั่งยืน โดยไม่ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของชุมชน รวมทั้งพัฒนาเมืองท่องเที่ยวหลักที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละเมือง เพื่อเป็นแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาและกระจายโอกาสในการสร้างรายได้ไปสู่เมืองและชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง อีกทั้ง ต้องใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวให้เอื้อต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น ผลิตภัณฑ์ชุมชน อุตสาหกรรมเกษตร เป็นต้น นอกจากนี้ ต้องใช้ความได้เปรียบเชิงที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่เป็นศูนย์กลางของภูมิภาคเพื่อพัฒนาการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวไทยกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชีย ซึ่งจะช่วยยกระดับให้ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศเป้าหมายที่นักท่องเที่ยวทุกคนต้องไปเที่ยว

การพัฒนาธุรกิจบริการที่มีศักยภาพใหม่ๆ ที่สร้างรายได้สูง ประเทศไทยมีพื้นฐานที่เข้มแข็งในด้านการบริการด้วยอัธยาศัยไมตรีอันดี รวมทั้งความสามารถในด้านการออกแบบและความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาต่อยอดไปสู่ธุรกิจบริการสาขาใหม่ๆ ที่ตอบสนองวิถีชีวิตของคน ที่เปลี่ยนไปตามโครงสร้างทางสังคม โครงสร้างประชากร เทคโนโลยี และบริบทใหม่ๆ ในอนาคต สาขาบริการที่มีศักยภาพจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบรูปแบบการบริการที่ผสมผสานความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เช่น เทคโนโลยีดิจิทัล และ Internet of Things กับเอกลักษณ์ความเป็นไทย (Thainess) โดยประเทศไทยมีสาขาบริการที่มีศักยภาพที่สอดคล้องกับบริบทโลกในอนาคต ได้แก่ ธุรกิจบริการสุขภาพและการเสริมสร้างสุขภาวะ (Health and Wellness Services) สถานบริการสุขภาพและความงาม (Wellness) และการส่งเสริมธุรกิจทางการแพทย์ โดยต้องมีการลงทุนอย่างจริงจังในการผลิตบุคลากรทางการแพทย์ การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีทางการแพทย์และเครื่องมือแพทย์ รวมทั้งมาตรฐานการบริการ เพื่อให้ประเทศ

สามารถเป็นเจ้าของเทคโนโลยีได้เอง ซึ่งจะเป็นการสร้างฐานที่เข้มแข็งในการเป็นศูนย์กลางบริการทางการแพทย์ (Medical Service Hub) ของภูมิภาคในระยะต่อไป นอกจากนี้ ส่งเสริมสาขาบริการอื่นที่มีศักยภาพ และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในอนาคตโดยต้องพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานรองรับที่เหมาะสม การปรับปรุงกฎระเบียบให้เอื้อต่อการลงทุนและการเข้ามาใช้บริการต่างๆ การพัฒนาบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านภาษาต่างประเทศ รวมทั้งต้องมีการกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาธุรกิจบริการรายสาขาโดยเน้นการตลาดนำเพื่อขยายตลาดให้มีความหลากหลายมากขึ้น

แผนภาพที่ 2-2 แผนการเติบโตของการบริการอย่างไทย (Thainess Services)

ที่มา : ผู้ทำวิจัย, 2561

4.2.2 การพัฒนาสังคมผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Society) เพื่อสร้างผู้ประกอบการทางธุรกิจ

การพัฒนาสังคมผู้ประกอบการเพื่อสร้างผู้ประกอบการทางธุรกิจที่พิจารณาโอกาสทางธุรกิจใหม่ๆ ด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมขับเคลื่อนให้ธุรกิจ (From Entrepreneur to Technopreneur) สู่การเป็น “ผู้ผลิตขายได้ ขายเป็น” ซึ่งมีความสำคัญต่อการเพิ่มผลผลิตการผลิตและการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของภาคการผลิตและบริการไทยตลอดห่วงโซ่มูลค่า โดยต้องมุ่งพัฒนาทั้งด้านศักยภาพของผู้ประกอบการ และปัจจัยแวดล้อมที่สำคัญ

การสร้างผู้ประกอบการไทยที่มีความเป็นมืออาชีพทั้งผู้ประกอบการในภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ โดยจะต้องมีคุณลักษณะของ “ความเป็นผู้ประกอบการ” ที่มีความสามารถในการบริหารจัดการ แสวงหาโอกาสและกล้าลงทุนอย่างชาญฉลาด ก้าวทันต่อกระแส

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก มีความรู้ความเข้าใจในความต้องการของตลาดที่หลากหลาย รวมทั้งเข้าใจและปรับใช้เทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมให้กับสินค้าและบริการในรูปแบบใหม่ที่มีจุดเด่น ผู้ประกอบการที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งปฏิรูประบบและกลไกในการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่มีสมรรถนะสูง โดยสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพของสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นให้เป็นกลไกหลัก ในการถ่ายทอดองค์ความรู้เทคโนโลยีจากผู้ประกอบการขนาดใหญ่และนักลงทุนต่างชาติสู่ผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม และผู้ประกอบการในชุมชนมีเอกลักษณ์ และสามารถตอบสนองวิถีชีวิตสมัยใหม่ที่หลากหลายของผู้บริโภคทั้งไทยและของโลกได้ โดยต้องปฏิรูประบบกลไกในการบ่มเพาะผู้ประกอบการที่มีประสิทธิภาพ

ปัจจัยแวดล้อมในการสร้างสังคมผู้ประกอบการที่สำคัญคือ การพัฒนากฎระเบียบที่อำนวยความสะดวกในการตั้งธุรกิจใหม่ได้ง่ายขึ้น การปฏิรูประบบทรัพย์สินทางปัญญาทั้งระบบ ตั้งแต่การจดทะเบียน การส่งเสริมการใช้ และการป้องกันการละเมิด เพื่อส่งเสริมให้ผู้ประกอบการที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ สามารถสร้างความเติบโตทางธุรกิจได้ นอกจากนี้ ต้องมีการพัฒนาแหล่งเงินทุนในรูปแบบใหม่ๆ เพื่อสนับสนุนการเริ่มต้นธุรกิจใหม่ของผู้ประกอบการรุ่นใหม่และผู้ประกอบการชุมชน ให้สามารถเข้าถึงได้สะดวกมากขึ้น รวมทั้งมีระบบการพัฒนาศักยภาพในการบริหารการเงินของผู้ประกอบการเพื่อให้สามารถใช้จ่ายเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2.3 การพัฒนาปัจจัยสนับสนุนและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

การสร้างการลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศจะต้องมุ่งสนับสนุนการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการ ช่วยสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของทุกคนในสังคม และช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมด้วย

การพัฒนากระบวนการขนส่งเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงเป็นโครงข่ายสมบูรณ์และลดต้นทุนทางเศรษฐกิจและสังคม โดยให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการขนส่งสินค้าทางถนนสู่การขนส่งสินค้าที่ต้นทุนต่ำ เช่น การขนส่งทางน้ำ และระบบราง โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านระบบรางเพื่อเพิ่มทางเลือกการขนส่งที่รวดเร็วและต้นทุนต่ำ โดยต้องมีการวางเครือข่ายระบบรางของประเทศที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด การพัฒนาความเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านตามแนวระเบียงเศรษฐกิจภายใต้กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง 6 ประเทศ (Greater Mekong Subregion : GMS) ความร่วมมือภายใต้แผนงานความร่วมมืออินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ประเทศไทย (IMT-GT) ความเชื่อมโยงในประชาคมอาเซียนและการเชื่อมโยงกับเส้นทางสายไหม (Belt and Road Initiative) รวมทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกในการเดินทางและขนส่งไปสู่เมืองศูนย์กลางของภูมิภาคทั่วประเทศภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนา ภาค พื้นที่ และเมือง

การส่งเสริมพลังงานทดแทนและการบริหารจัดการการจัดหาและใช้ทรัพยากรพลังงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางพลังงานของประเทศ โดยส่งเสริมการ

พัฒนาและผลิตพลังงานทดแทนอย่างจริงจังและเป็นระบบครบวงจรโดยคำนึงศักยภาพรายพื้นที่ ต้องมีการบริหารจัดการที่มีบูรณาการทั้งระบบ ตั้งแต่วัตถุดิบของพลังงานทดแทน เช่น วัตถุดิบจากภาคเกษตร การพัฒนาเทคโนโลยีพลังงาน การสร้างการตลาด และสนับสนุนผู้ผลิตพลังงานทดแทน รวมทั้งมีการกำหนดกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องที่เอื้อต่อการพัฒนาและใช้พลังงานทดแทนอย่างมีบูรณาการสำหรับพลังงานจากฟอสซิลนั้น ต้องมีการกระจายประเภทของการผลิตและการใช้เชื้อเพลิงในสัดส่วนและภายใต้ราคาที่เหมาะสมและสามารถรองรับการเติบโตของอุตสาหกรรมที่จะเป็นฐานเศรษฐกิจใหม่ของประเทศที่จำเป็นต้องใช้พลังงานมากขึ้น เช่น รถยนต์พลังงานไฟฟ้า เป็นต้น รวมทั้งการบริหารแหล่งพลังงานของประเทศร่วมกับประเทศต่างๆ ในอาเซียนและสร้างความร่วมมือด้านพลังงานเพื่อกระจายความเสี่ยงและสร้างความมั่นคงทางพลังงานของประเทศและภูมิภาค

การพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัลและรองรับการยกระดับทางเศรษฐกิจอย่างทั่วถึงและคุณภาพชีวิตประชาชน โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศด้วย ทั้งนี้ โดยมุ่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ICT ที่เป็นอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้ทันสมัยและกระจายทั่วถึง พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถและมีความเชี่ยวชาญระดับมาตรฐานสากล เสริมสร้างความสามารถของอุตสาหกรรม ICT และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง และส่งเสริมการใช้ ICT ในภาครัฐการผลิตและบริการสำคัญของประเทศเพื่อสร้างนวัตกรรมบริการที่มีมูลค่าเพิ่มสูง และขยายช่องทางการค้าและการตลาดใหม่ๆ รวมทั้งส่งเสริมการใช้ ICT ในภาครัฐเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการแก่สาธารณะ ทั้งด้านการศึกษา สาธารณสุข บริการสาธารณสุขภาค และการจดทะเบียนต่างๆ เป็นต้น ขาเดียวกัน จะต้องมี การพัฒนาระบบการรักษาความปลอดภัยของระบบและเครือข่าย (Cyber Security) ที่มีประสิทธิภาพสูง เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางไซเบอร์

การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมตลอดห่วงโซ่มูลค่าเพื่อก้าวข้ามกับดัก จากผู้ซื้อเทคโนโลยีไปสู่การเป็นผู้ผลิตและขายเทคโนโลยี โดยเน้นการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขั้นพื้นฐาน (Basic Science/Basic Research) เพื่อสร้างองค์ความรู้ ความคิด (Know-how/Idea Generation) และเทคโนโลยีต้นน้ำสู่การพัฒนาเทคโนโลยีต้นแบบ (Prototype) และเพื่อวางรากฐานความเข้มข้นในการต่อยอดเทคโนโลยีจากต่างประเทศ และนำไปใช้ประโยชน์ทั้งเชิงพาณิชย์ สังคม และชุมชน ในขณะเดียวกัน ยังต้องให้ความสำคัญการพัฒนาและวิจัยแบบวิศวกรรมย้อนกลับ (Reversed Engineering) เพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่ออุตสาหกรรมอนาคตที่ยังต้องอาศัยเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ซึ่งเป็นการพัฒนาและวิจัยเชิงประยุกต์เพื่อลอกเลียนแบบ (Applied Science/Applied Research) เพื่อพัฒนาต่อยอดสู่การพัฒนาเทคโนโลยีเป็นของตนเอง (Imitation to Innovation) นำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ รวมทั้งมุ่งเพิ่มจำนวนบุคลากรวิจัยและพัฒนาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ และเพิ่มสัดส่วนการลงทุนวิจัยและพัฒนาของภาคเอกชนมากกว่าภาครัฐในงานวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีปลายน้ำ ที่ภาคเอกชนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ได้ทันที

4.2.4 การวางรากฐานที่แข็งแกร่ง และโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

ในด้านเสถียรภาพและสมรรถนะทางเศรษฐกิจมหภาค การพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนา และการพัฒนาพื้นที่ ภาค และการเมือง โดยมีแนวทางโดยการเสริมสร้างเสถียรภาพและสมรรถนะทางเศรษฐกิจมหภาคโดยมีการบริหารเศรษฐกิจมหภาคที่ดี ทันท่วงที สถานการณ์ มีความยืดหยุ่นในระดับที่เพียงพอและเหมาะสมต่อการรักษาสมดุลทางเศรษฐกิจของประเทศในทุกช่วงสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง รวดเร็ว หรือสถานการณ์ที่ประเทศต้องเผชิญความเสี่ยงและความผันผวนทั้งในระยะสั้น เช่น เศรษฐกิจโลกที่ยังฟื้นตัวล่าช้า การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีทางการเงินและสถานการณ์ตลาดเงินและตลาดทุนโลก และความเสี่ยงในระยะยาว เช่น การขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ โครงสร้างทางสังคมและประชากร และการเปลี่ยนแปลงทางสภาพอากาศที่กระทบต่อระบบเศรษฐกิจโลกและการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและการลงทุนในภาคส่วนต่างๆ ของโลก ดังนั้น จึงต้องมีการบริหารเศรษฐกิจมหภาคที่เหมาะสมและเปลี่ยนแปลงได้ทันโลกซึ่งคือ (1) รักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและสร้างความเชื่อมั่นในการลงทุน โดยดำเนินนโยบายการคลังและการเงินให้มีความสอดคล้องกัน รักษาวินัยการเงินการคลัง และเสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยน และสร้างความเชื่อมั่นในต่างประเทศ โดยการเผยแพร่ข้อมูลที่ถูกต้อง พัฒนาระบบการเงินของประเทศให้มีประสิทธิภาพและสามารถให้บริการประชาชนทุกระดับได้อย่างทั่วถึง เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแข่งขัน ของภาคธุรกิจ และโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการรายใหม่ ผู้ประกอบการในชุมชน และประชาชน (2) ปรับปรุงกลไกภาครัฐในการบริหารเศรษฐกิจการคลังและงบประมาณของประเทศ ให้สามารถสนับสนุนการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาไปสู่การจัดสรรงบประมาณ และการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติได้อย่างสอดประสานและเกิดบูรณาการโดยออกกฎหมายการเงินการคลังภาครัฐให้ครอบคลุมองค์ประกอบหลักในการบริหารจัดการรายได้แผ่นดิน รายจ่าย การบริหารสินทรัพย์ และการบริหารหนี้ที่จะต้องอยู่ภายใต้กรอบการวิเคราะห์และกฎเกณฑ์การบริหารจัดการที่สอดคล้องกันและปรับบทบาทภารกิจของหน่วยงานที่รับผิดชอบตั้งแต่ระดับการกำหนดนโยบาย/ยุทธศาสตร์ การกำหนดนโยบายด้านการคลัง และการกำหนดแนวทางการจัดสรรงบประมาณให้เกิดความเชื่อมโยงได้อย่างแท้จริง

การเชื่อมโยงกับภูมิภาคและเศรษฐกิจโลก โดยยึดหลักการสร้างความร่วมมือทางการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศเพื่อการพัฒนาและการสร้างความเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา กับประเทศในอนุภูมิภาค ภูมิภาค และนานาชาติ ทั้งในระดับทวิภาคี และพหุภาคี และต่อยอดความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การค้า การพัฒนาสังคมและความมั่นคงในอนุภูมิภาคเพื่อส่งเสริมความมั่นคง ด้านพลังงาน ด้านอาหาร ด้านสิ่งแวดล้อม และการบริหารจัดการ ภัยพิบัติในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งการป้องกันภัยในทุกรูปแบบ เพื่อสร้างความเจริญก้าวหน้าและลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืนร่วมกันในทุกมิติ ในแนวทางโดย (1) การส่งเสริมบทบาทของไทยในเวทีความร่วมมือระดับภูมิภาคและโลกในฐานะการเป็นผู้ประสานประโยชน์ในการเชื่อมโยงและสร้างความสมดุลของความสัมพันธ์ของประเทศไทยกับกลุ่มอำนาจทางเศรษฐกิจต่างๆ และแก้ไขปัญหาความแตกต่างทางเศรษฐกิจของ

ประเทศในภูมิภาคโดยการดำรงความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศและองค์กรระหว่างประเทศทั้งในและนอกภูมิภาคอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งส่งเสริมการขยายความร่วมมือระหว่างอนุภูมิภาคและภูมิภาคกับประเทศนอกภูมิภาคบนหลักของการรักษาคุณภาพของการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มมหาอำนาจต่างๆ รวมทั้งการเพิ่มบทบาทและการมีส่วนร่วมของไทยในองค์การระหว่างประเทศ ในการผลักดันการพัฒนาในอนุภูมิภาคและภูมิภาค รวมทั้งประเทศกำลังพัฒนาในภูมิภาคอื่นๆ และให้ความช่วยเหลือทั้งในด้านการเงินและทางเทคนิคกับประเทศกำลังพัฒนาในการพัฒนาด้านความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ สังคมและการพัฒนาทุนมนุษย์ (2) ขยายความร่วมมือทางการค้า และการลงทุนกับมิตรประเทศ และแสวงหาตลาดใหม่สำหรับสินค้าและบริการของไทย โดยการผลักดันให้สามารถใช้ประโยชน์จากความตกลงทางเศรษฐกิจที่ดำเนินการอยู่แล้ว ให้เกิดผลเต็มที่ทั้งในระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาค และกรอบความตกลงอื่นๆ ในระดับที่กว้างขวางออกไป และขยายความร่วมมือกับตลาดเกิดใหม่ที่มีศักยภาพทั้งความร่วมมือในรูปทวิภาคีและพหุภาคี ควบคู่ไปกับการดำเนินยุทธศาสตร์เชิงรุก โดยความร่วมมือ รัฐ และเอกชนในการแสวงหาตลาดใหม่และพันธมิตรทางการค้าใหม่ๆ รวมทั้งวางแผนทางป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นสำหรับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ (3) การดำเนินยุทธศาสตร์ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาภายใต้กรอบ CLMV เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของกลุ่ม เพิ่มอำนาจการต่อรองทางเศรษฐกิจและดึงดูดการลงทุนระหว่างกัน และจากประเทศภายนอกกลุ่มร่วมกันขับเคลื่อนการพัฒนาสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งลดความเหลื่อมล้ำระหว่างกัน สร้างความไว้วางใจและสร้างความมั่นคงในอนุภูมิภาค (4) ส่งเสริมการลงทุนไทยในต่างประเทศของผู้ประกอบการไทยเพื่อสร้างผลตอบแทนจากเงินทุก และองค์ความรู้และเทคโนโลยีในสาขาการผลิตและบริการที่ไทยมีขีดความสามารถโดดเด่น และสนับสนุนการพัฒนาประเทศไทยไปสู่การเป็นชาติการค้า ซึ่งดำเนินยุทธศาสตร์เชิงรุกที่จะใช้ประโยชน์จากการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนกลายเป็นแหล่งผลิตและตลาดเดียวกัน รวมทั้งการใช้ประโยชน์ข้อตกลงระหว่างอาเซียนกับประเทศต่างๆ เช่น RCEP ในอนาคตที่เปิดโอกาสให้ประเทศสมาชิก เป็นฐานใหม่ในการลงทุนและการส่งออกของไทย การสนับสนุนให้ผู้ประกอบการไทยมีขีดความสามารถในการผลิตได้และค้าขายเป็น การพัฒนาความเป็นสากลของบุคลากรไทย การสร้างนักการค้าอัจฉริยะสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการบริหารจัดการการค้าในภูมิภาค และการส่งเสริมการค้า ที่ขับเคลื่อนหรือนำโดยความต้องการในตลาดและ (5) สร้างองค์ความรู้ด้านการต่างประเทศและพัฒนาความเป็นสากลของคนไทย และให้ความรู้ความเข้าใจด้านการต่างประเทศและผลประโยชน์ที่มีต่อการพัฒนาประเทศต่อภาคส่วนต่างๆ และสาธารณชนไทย รวมทั้งดำเนินการเชิงรุกในการสร้างความเข้าใจความเชื่อมั่น และภาพลักษณ์ที่ดีและศักยภาพทางเศรษฐกิจและด้านอื่นๆ ของไทยด้วย

การพัฒนาพื้นที่ พื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ และเมือง ในอนาคต การพัฒนาเชิงพื้นที่จะทวีบทบาทสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการไทย เนื่องจากการพัฒนาเชิงพื้นที่จะทำให้ประเทศสามารถใช้จุดแข็งของแต่ละพื้นที่และชุมชน เพื่อเสริมหนุนการพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวมได้ อีกทั้ง เป็นการสนับสนุนการกระจายความมั่งคั่งไปสู่ภูมิภาคต่างๆ ในประเทศ ช่วยลดความเหลื่อมล้ำในทุกมิติ และสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจและ

สังคมในระดับท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน ซึ่งการพัฒนาเชิงพื้นที่มีจุดเน้นสำคัญ คือ การมีส่วนร่วมของชุมชน ความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการเชื่อมโยงกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคโดยมีแนวทางโดย (1) การพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดน เพื่อกระจายกิจกรรมเศรษฐกิจและความเจริญสู่ภูมิภาค โดยพัฒนาต่อยอดจากพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษที่ดำเนินการอยู่แล้วในปัจจุบัน ทั้งนี้ ต้องมุ่งพัฒนาพื้นที่เป้าหมายไปสู่การเป็นฐานการผลิตใหม่รองรับการเชื่อมโยงกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียน โดยจำเป็นต้องมีการบูรณาการการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความมั่นคงในพื้นที่ชายแดนเป้าหมาย อย่างมีความสมดุลและยั่งยืน บนพื้นฐานของศักยภาพของแต่ละพื้นที่ และสอดคล้องกับศักยภาพของผู้ประกอบการในพื้นที่ รวมทั้งการสร้างการเชื่อมโยงกับธุรกิจที่อยู่ในพื้นที่ชายแดนของประเทศเพื่อนบ้านด้วยเพื่อสร้างความร่วมมือด้านการผลิตและการตลาด โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม (2) พัฒนาพื้นที่ระเบียงเขตเศรษฐกิจภาคตะวันออก เพื่อให้เป็นเมืองแห่งอุตสาหกรรมอนาคต มุ่งเน้นการส่งเสริมการลงทุนเพื่อเป็นฐานการผลิตอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง โดยเฉพาะเทคโนโลยีสะอาดที่ลดการใช้พลังงาน และไม่เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทรัพยากรน้ำ บริการสาธารณสุขและการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและเพียงพอ และที่สำคัญคือ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการต่อยอดไปสู่การสร้างเทคโนโลยีแห่งอนาคตของประเทศ มีการบริหารจัดการการใช้ทรัพยากรและพลังงานร่วมกับชุมชนอย่างใกล้ชิดและการสนับสนุนการขยายบทบาทของประเทศไทยให้เป็นประตูทางออกสู่เอเชียที่สำคัญ และ (3) พัฒนาเมืองศูนย์กลางของภูมิภาคต่างๆ ในประเทศโดยปฏิรูประบบผังเมืองของประเทศและผังเมืองในระดับพื้นที่ทั้งระบบให้สามารถตอบสนองการเติบโตของเศรษฐกิจและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ บนพื้นฐานของการสร้างความเข้าใจร่วมกันของทุกภาคที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งส่งเสริมบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่ในการพัฒนาเมืองให้เป็นอัจฉริยะ (Smart City) ที่มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาพัฒนาสภาพแวดล้อมในพื้นที่เมืองให้มีความน่าอยู่ ปลอดภัย มีการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม มีการจัดโครงสร้างพื้นฐานที่สอดคล้องกับศักยภาพทางเศรษฐกิจและโครงสร้างทางสังคมและประชากรในพื้นที่ โดยเฉพาะรองรับประชากรสูงอายุที่จะมีจำนวนมากขึ้นในอนาคต อีกทั้ง ต้องมีการจัดการระบบขนส่งสาธารณะในเขตเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการเข้าถึงของประชาชนได้อย่างทั่วถึง และลดต้นทุนของผู้ประกอบการในพื้นที่ อีกทั้งในระยะยาวต้องพัฒนาให้เกิดความเชื่อมโยงการบริการของระบบขนส่งและเครือข่ายของโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นระหว่างเมืองศูนย์กลางทั่วประเทศ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในพื้นที่ต่างๆ

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นให้สามารถพึ่งตนเอง ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่นๆ ในพื้นที่ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน จะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำ สร้างเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง ประชาชนมีความสุข และมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีประเด็นพัฒนาโดย (1) สร้างความร่วมมือและการรวมกลุ่มคลัสเตอร์ (Cluster) ทั้งระดับกลุ่มต่อกัน กลุ่มกับชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด รวมถึงระหว่างกลุ่มกับ

หน่วยงานต่างๆ เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายประเด็นต่างๆ ได้ เช่น เครือข่ายเกษตรอินทรีย์ เครือข่ายข้าว เครือข่ายประมงพื้นบ้าน เครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นต้น จะเป็นการสร้างพลังในการทำงานร่วมกัน มีระบบการอยู่ร่วมกันหรือเคารพกติกา และความสามารถที่จะเจรจาต่อรองอย่างมีประสิทธิภาพ (2) ส่งเสริมการจัดการระบบการเงินของชุมชน การบูรณาการทุนร่วมกัน มีกองทุนของชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถเป็นกลไกการเงินของชุมชนในการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจ สังคม อาชีพ วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมของชุมชน และของคนในชุมชน (3) พัฒนาระบบข้อมูลที่ทันสมัยรอบด้านทั้งภายในและภายนอก เพื่อการวิเคราะห์ระบบของท้องถิ่น อาชีพ รายได้ รายจ่าย การผลิตฐานเศรษฐกิจ ที่ดิน ความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ข้อมูลความรู้ระบบเศรษฐกิจเกี่ยวข้องภายนอกเป็นฐานสำคัญในการวางแผนชุมชน การวางแผนเพื่อการตัดสินใจ การติดตาม วัดผลและรายงานผล และ (4) พัฒนาระบบการผลิตของชุมชนทั้งขั้นพื้นฐานและก้าวหน้าที่ได้มาตรฐาน มีมูลค่าเพิ่มและสามารถเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจภายนอกได้

4.3 ยุทธศาสตร์ที่ 3 ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของคน

เพื่อพัฒนาคนและสังคมไทยให้เป็นรากฐานที่แข็งแกร่งของประเทศ มีความพร้อมทางกาย ใจ สติปัญญา มีความเป็นสากล มีทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย มีคุณธรรม จริยธรรม รู้คุณค่าความเป็นไทย มีครอบครัวที่มั่นคง ครอบคลุมทางที่ต้องให้ความสำคัญ เช่น

4.3.1 พัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตให้สนับสนุนการเจริญเติบโตของประเทศ

4.3.2 ยกกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ เท่าเทียมและทั่วถึง

4.3.3 ปลุกฝังระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์

4.3.4 สร้างเสริมให้คนไทยมีสุขภาวะที่ดี

4.3.5 สร้างความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย

4.4 ยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม

เพื่อเร่งกระจายโอกาสการพัฒนาและสร้างความมั่นคงให้ทั่วถึง ลดความเหลื่อมล้ำไปสู่สังคมที่เสมอภาคและเป็นธรรม ครอบคลุมทางที่ต้องให้ความสำคัญ เช่น

4.4.1 สร้างความมั่นคงและลดความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

4.4.2 พัฒนาระบบบริการและระบบบริหารจัดการสุขภาพ

4.4.3 สร้างสภาพแวดล้อมนวัตกรรมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตในสังคมสูงวัย

4.4.4 สร้างความเข้มแข็งของสถาบันสังคม ทุนทางวัฒนธรรมและความเข้มแข็งของชุมชน

4.4.5 พัฒนาสื่อสารมวลชนให้เป็นกลไกในการสนับสนุนการพัฒนา

4.5 ยุทธศาสตร์ที่ 5 ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตร
ต่อสิ่งแวดล้อม

เพื่อเร่งอนุรักษ์ฟื้นฟูและสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติ มีความมั่นคง
ด้านน้ำ รวมทั้งมีความสามารถในการป้องกันผลกระทบ พร้อมปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพ
ภูมิอากาศและภัยพิบัติธรรมชาติ ตลอดจนพัฒนามุ่งสู่การเป็นสังคมสีเขียว กรอบแนวทางปฏิบัติที่ต้อง
ให้ความสำคัญ เช่น

- 4.5.1 จัดระบบอนุรักษ์ ฟื้นฟูและป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ
- 4.5.2 วางระบบบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพ
- 4.5.3 พัฒนาและใช้พลังงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- 4.5.4 พัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศและเมืองที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- 4.5.5 ร่วมลดปัญหาโลกร้อนและปรับตัวให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงสภาพ

ภูมิอากาศ

- 4.5.6 ใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์และนโยบายการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม

4.6 ยุทธศาสตร์ที่ 6 ยุทธศาสตร์ด้านการปรับสมดุลและการพัฒนาระบบการบริการ
จัดการภาครัฐ

เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐมีขนาดที่เหมาะสมกับบทบาทภารกิจ มีสมรรถนะสูง มี
ประสิทธิภาพและประสิทธิผล กระจายบทบาทภารกิจไปสู่ท้องถิ่นอย่างเหมาะสม มีธรรมาภิบาล
กรอบแนวทางที่ต้องให้ความสำคัญ เช่น

- 4.6.1 ปรับปรุงโครงสร้าง บทบาท ภารกิจของหน่วยงานภาครัฐ ให้มีขนาดที่
- 4.6.2 วางระบบบริหารราชการแบบบูรณาการ
- 4.6.3 พัฒนาระบบบริหารจัดการกำลังคนและพัฒนาบุคลากรภาครัฐ
- 4.6.4 ต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ
- 4.6.5 ปรับปรุงกฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ ให้ทันสมัย เป็นธรรมและเป็น

สากล

ยุทธศาสตร์กระทรวงพาณิชย์ในการสร้างเสถียรภาพราคาข้าว

1. แรงขับเคลื่อนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ของสำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์

แรงขับเคลื่อนและความท้าทายที่สำคัญต่อกระทรวงพาณิชย์ในระยะเวลา 5 ปี มีหลายประการ โดยสามารถจำแนกออกเป็น 4 กลุ่มได้ดังนี้

1.1 พลวัตการค้าภายในและการค้าระหว่างประเทศ ได้แก่ สถานการณ์เศรษฐกิจโลกยังคงเปราะบางและผันผวน ราคาน้ำมันและสินค้าโภคภัณฑ์ยังคงอยู่ในระดับต่ำ ความก้าวหน้าของการเจรจาความตกลงการค้าสำคัญทั้ง TPP, RCEP, WTO และการออกกฎระเบียบทางการค้าใหม่ๆ โดยเฉพาะจากสหภาพยุโรปและประเทศอื่นๆ รวมถึงประชาคมอาเซียน ตลอดจนเศรษฐกิจของประเทศในกลุ่ม CLMV ก็ยังคงเติบโตสูงและมีทิศทางแนวโน้มที่ดี

1.2 นโยบายของรัฐบาลและรัฐมนตรี ได้แก่ ยุทธศาสตร์การสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่น (Local Economy) และการพัฒนาคลัสเตอร์อุตสาหกรรม ยุทธศาสตร์ Deepening ASEAN ที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ทางการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยวกับแต่ละประเทศอาเซียนอย่างเข้มแข็งและแน่นแฟ้นมากขึ้น รวมถึงยุทธศาสตร์การเชื่อมโยงการค้ากับโลกทั้งทางตลาดและกายภาพและตลาดพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์

1.3 การปรับโครงสร้างภายในกระทรวงพาณิชย์ โดยเฉพาะนโยบายปรับโครงสร้างในส่วนภูมิภาค (One Roof Policy) ที่ทำให้การทำงานของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงพาณิชย์ในแต่ละจังหวัดมีการบูรณาการทำงานได้ร่วมกันอย่างสมบูรณ์ การจัดตั้งสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า เพื่อเป็นถังความคิด (Think Tank) และมีบทบาทในการจัดทำยุทธศาสตร์การค้าของประเทศ รวมถึงกลไกต่างๆ ในการทำงานแบบบูรณาการกับหน่วยงานภายนอก โดยเฉพาะคณะกรรมการระดับชาติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระทรวงพาณิชย์

1.4 ความท้าทายจากกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ทั้งความคาดหวังของผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้บริโภคที่มีต่อกระทรวงพาณิชย์มากยิ่งขึ้น

แผนภาพที่ 2-3 แรงขับเคลื่อนและความท้าทายที่สำคัญต่อกระทรวงพาณิชย์

ที่มา : แผนยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ พ.ศ. 2560 – 2564

2. ยุทธศาสตร์กระทรวงพาณิชย์

กระทรวงพาณิชย์ในฐานะที่เป็นหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจการค้าของประเทศ มีภารกิจสำคัญในการกำหนดทิศทางนโยบายและขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจการค้าของประเทศให้เข้มแข็ง สามารถรองรับและใช้ประโยชน์จากความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจภูมิภาคและโลกในอนาคต ช่วยให้เศรษฐกิจไทยก้าวพ้นจากภาวะกับดักรายได้ปานกลาง สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การเป็นประเทศไทย 4.0 โดยมี 4 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

2.1 ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาผู้ประกอบการแบบครบวงจร

การเพิ่มบทบาทการช่วยเหลือเพื่อพัฒนาความสามารถในการประกอบการด้านการค้าแก่ผู้ประกอบการไทย โดยเฉพาะผู้ประกอบการขนาดเล็กและกลาง ซึ่งรวมไปถึงเกษตรกรที่นอกจากจะเน้นเรื่องประสิทธิภาพการผลิตแล้ว ยังต้องมีความสามารถในการตัดสินใจในการทำการผลิตและทำการค้าผลผลิตของตนอย่างชาญฉลาดด้วย

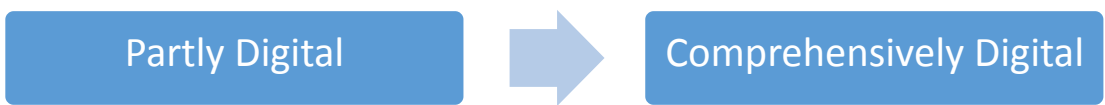
ทิศทางการพัฒนาจะมุ่งไปที่การสร้างผู้ประกอบการไทยเป็นผู้ค้าในระดับภูมิภาคและระดับโลก เนื่องจากการค้าการลงทุนในอนาคตจะลดอุปสรรคการค้าและการลงทุนข้ามแดนไปเรื่อยๆ จะจำกัดความคิดและแผนงานไว้เพียงในประเทศไม่ได้อีกต่อไป แต่ต้องพร้อมที่จะแข่งขันกับต่างชาติ และรู้จักออกไปค้าและลงทุนในต่างประเทศด้วย

ผู้ประกอบการต้องได้รับการสนับสนุนให้สามารถจัดการกับทั้งอุปทานและอุปสงค์อย่างครบวงจรอย่างครบวงจร ตั้งแต่วัตถุดิบไปจนถึงผู้บริโภค เพื่อให้มั่นใจว่าวัตถุดิบมีคุณภาพ ต้นทุนที่เหมาะสม และปริมาณตามความต้องการ กระบวนการผลิต รูปแบบสินค้า การขนส่ง และการเก็บรักษามีประสิทธิภาพ รวมทั้งผู้บริโภคได้รับสินค้าและบริการในรูปแบบที่เหมาะสมและตรงตามความคาดหวัง จึงจะสามารถยืนหยัดอยู่ในตลาดได้อย่างเข้มแข็ง

เปลี่ยนจากการบริหารจัดการโดยใช้ฐานข้อมูลและเครื่องมือสื่อสาร ไปสู่การบริหารจัดการที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในกิจกรรมทางธุรกิจทุกๆ ขั้นตอน ผ่านการสื่อสารแบบทุกที่ทุกเวลา (อาทิ การใช้บริการทางการเงินออนไลน์ และการค้าผ่านช่องทางออนไลน์ เป็นต้น)

การขับเคลื่อนไปสู่ไทยแลนด์ 4.0 ต้องมีนวัตกรรมเป็นของตนเอง แต่การพัฒนาจากงานวิจัยไปเป็นนวัตกรรมต้องการการส่งเสริมและสนับสนุนในเชิงพาณิชย์อีกมาก โดยจะเน้นสนับสนุนผู้ประกอบการที่มีความตั้งใจสูงในการพัฒนานวัตกรรมอย่างจริงจัง ทั้งนวัตกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงซึ่งพลิกโฉมธุรกิจการค้า (Disruptive Innovation) และนวัตกรรมพื้นฐานอย่างง่าย (Frugal Innovation)

การพัฒนาผู้ประกอบการไปสู่ภาคบริการจะเป็นความท้าทายอย่างยิ่ง จะต้องมีการวางระบบข้อมูลสนับสนุน กลไกการสนับสนุนและส่งเสริมศักยภาพ และลดความเสี่ยงทั้งทางการเงินและการค้าควบคู่กันเพื่อนำไปสู่การค้าและบริการที่ให้มูลค่าสูงและมีเอกลักษณ์

2.2 ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาระบบการค้าให้มีประสิทธิภาพ

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและการเปลี่ยนแปลงบริบทการค้าการลงทุนโลก ทำให้บทบาทในการควบคุมมีความจำเป็นน้อยลง ดังนั้น ภาครัฐจำเป็นต้องหันไปเน้นการกำกับดูแลและการอำนวยความสะดวกทางการค้าให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่เกิดขึ้น โดยจะมีการปรับระบบการค้าในหลายด้าน เช่น การปรับกฎระเบียบสู่การค้าเสรีให้สอดคล้องกับนวัตกรรมทางการค้าสมัยใหม่ การสร้างและพัฒนาการค้าแบบดิจิทัล (Trade Digitization) เพื่อเป็นการจัดการที่ทันสมัย การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการค้า ทั้ง

Hardware และ Software การพัฒนาเทคโนโลยีการกำกับดูแลธุรกิจและสร้างความน่าเชื่อถือในรูปแบบธุรกิจสมัยใหม่ การพัฒนาระบบชั่งตวงวัด และการพัฒนาระบบการค้าและบริการ

การค้าในระบบตลาดที่มีการแข่งขันเสรี แม้จะนำไปสู่ประสิทธิภาพของการค้าและการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจโดยรวม แต่ยังมีจุดอ่อนที่ทำให้การพัฒนาขาดความสมดุล โดยภาคชนบทและผู้ที่ขาดโอกาสยังต้องได้รับการดูแล ทำให้ต้องมีการปรับระบบการค้าเสรีสามารถยกระดับภาคการค้าในชนบทและผู้ที่ขาดโอกาสยังได้รับการดูแล ทำให้ต้องมีการปรับระบบการค้าที่สามารถยกระดับภาคการค้าชนบทให้สามารถเชื่อมโยงและได้ประโยชน์จากห่วงโซ่อุปทานการค้าในภาคการผลิตและบริการที่ก้าวหน้า โดยคำนึงถึงบริบททางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆ กัน เพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างสมดุล ลดช่องว่างระหว่างเมืองและชนบท และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในที่สุด

2.3 ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเสริมสร้างบทบาทผู้บริโภค

ในอนาคต เศรษฐกิจการค้าจะทวีความซับซ้อนมากขึ้น มีการแข่งขันและเปิดเสรีมากขึ้น ทำให้มีความจำเป็นต้องส่งเสริมให้ผู้บริโภคมีความรอบรู้ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน มีความพอประมาณ และสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของตลาดและนวัตกรรมสมัยใหม่ได้อย่างทันท่วงที สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งต้องมีการส่งเสริมให้ผู้บริโภคมีความกระตือรือร้นที่จะมีบทบาทในการดูแลตลาด และสามารถกำหนดพัฒนาการของตลาด โดยการรวมตัวกันเพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับลูกค้า

2.4 ยุทธศาสตร์ที่ 4 การบูรณาการกับระบบการค้าโลก

ประเทศไทย เป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจปานกลาง และมีข้อจำกัดในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยการบริโภคและการลงทุนในประเทศแต่เพียงลำพัง จำเป็นต้องอาศัยการเพิ่มมูลค่าเศรษฐกิจด้วยการค้าระหว่างประเทศ ทั้งการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านและการค้ากับประเทศในภูมิภาคอื่น โดยในภูมิภาคอาเซียนและเพื่อนบ้านจะเน้นการสร้างมาตรฐานร่วม เชื่อมโยงระบบขนส่งและพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน ในขณะที่ภูมิภาคอื่นจะเน้นการใช้ประโยชน์จากกลไกความร่วมมือทั้งระดับพหุภาคี ภูมิภาค และทวิภาคี สร้างการรับรู้และยอมรับในสินค้าและบริการของไทย เพื่อพัฒนาไทยเป็นห่วงโซ่คุณค่าที่สำคัญในภูมิภาคและของโลก

Regulate

Monitor and Facilitate

ไทยแลนด์ 4.0 (Thailand 4.0)

ข้าว นอกจากจะเป็นอาหารหลักของคนไทยแล้ว ข้าวยังจัดเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของประเทศไทยอีกด้วย โดยในปีหนึ่งประเทศไทยส่งออกข้าวเป็นจำนวนมาก มีรายได้เข้าประเทศนับแสนล้านบาท และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นทุกปี โดยในปี 2561 นี้ สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทยคาดว่าในช่วงครึ่งปีแรก ภาวะการส่งออกข้าวจะยังคงมีแนวโน้มที่ดีต่อเนื่องจากปลายปีที่ผ่านมา เพราะคาดว่าตลาดที่สำคัญในภูมิภาคแอฟริกา และเอเชียยังคงมีความต้องการนำเข้าอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามในช่วงครึ่งหลังของปีคาดว่า การส่งออกข้าวอาจจะเผชิญอุปสรรคทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกซึ่งยังคงเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถของผู้ส่งออกของไทยในการรักษาความเป็นผู้นำในตลาดข้าวโลก ดังนั้นการเป็นไทยแลนด์ 4.0 จะช่วยให้ผู้ส่งออกมีความสามารถในการแข่งขันเพิ่มขึ้น และครองความเป็นที่ 1 ในการส่งออกข้าวของโลกต่อไป

ไทยแลนด์ 4.0 เป็นการน้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวคิด เพื่อพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐบาลหรือภาคเอกชน ล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องในการผลักดันให้ประเทศไทยนั้นก้าวข้ามจุดเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจและการเมืองในภาวะเช่นนี้ได้ ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 พระราชทานพระราชดำรัสหลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ครั้งแรกในงานพระราชทานปริญญาบัตร ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 ไว้ตอนหนึ่งว่า

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนเป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นสูงขึ้นไป หากมุ่งแต่จะทุ่มสร้างความสำเร็จ ยกฐานะทางเศรษฐกิจขั้นได้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ได้ ซึ่งอาจจะกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวในที่สุด”

ไทยแลนด์ 4.0 เป็นโมเดลเศรษฐกิจที่จะนำพาประเทศไทยให้หลุดพ้นจากกับดักประเทศรายได้ปานกลาง (Middle Income Countries Trap) กับดักความเหลื่อมล้ำ (Inequity Trap) กับดักความไม่สมดุล (Imbalance Trap) พร้อมๆ กับเปลี่ยนผ่านประเทศไทยไปสู่ ประเทศโลกที่หนึ่ง ที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนในบริบทของโลกยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (The Fourth Industrial Revolution) อย่างเป็นรูปธรรม ตามแนวทางที่แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีได้วางไว้ ด้วยการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน (Strength from Within) ควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงกับประชาคมโลก

(Connect to the World) “ตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” โดยขับเคลื่อนผ่านกลไก “ประชารัฐ”

สิ่งที่ผู้ทำวิจัยคาดว่าคนไทยจะได้รับจากไทยแลนด์ 4.0 ที่เกี่ยวข้องกับความก้าวหน้านี้คือ การเป็นเกษตรกร 4.0 ที่หลุดพ้นกับดักความยากจน โดยผันตัวเองจากการเป็นเกษตรกรผู้ผลิตมาเป็นผู้ประกอบการทางการเกษตรสมัยใหม่ (Smart Farmers) มีการบริหารจัดการที่ดี มีต้นทุนการผลิตต่ำ สามารถเพิ่มมูลค่าสินค้าทางการเกษตรจากการแปรรูปได้

การพัฒนาเกษตรกรที่ทันสมัย (Smart Farmers) เพื่อเข้าสู่ไทยแลนด์ 4.0 จำเป็นต้องอาศัยการขับเคลื่อนโดยเกษตรกรที่ทันสมัย เกษตรกรที่ทันสมัย หมายถึง เกษตรกรที่ใช้การตลาดนำการผลิต มีจิตวิญญาณของการเป็นผู้ประกอบการ รู้จักใช้การบริหารจัดการและเทคโนโลยี ทั้งในการผลิต แปรรูป และบริการ แปลงออกมาเป็นโมเดลธุรกิจทางการเกษตรสมัยใหม่ (Business Model) มีความเป็นผู้นำ (Leadership) รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกและให้ความสำคัญกับความยั่งยืน

ตารางที่ 2-1 เปรียบเทียบ ไทยแลนด์ 1.0 - 4.0 และ เกษตร 1.0 - 4.0

Thailand	เกษตร
1.0 คือ เน้นการเกษตรนำประเทศ สร้างรายได้ (ช่วงหลักสงครามโลกครั้งที่ 1-2)	1.0 คือ การเกษตรเน้นเพิ่มพื้นที่มากและเน้นแรงงานผลิตจำนวนมาก เน้นสร้างโครงสร้างพื้นฐานด้านชลประทาน (ช่วงก่อนเริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 – 2 พ.ศ. 2504 - 2514)
2.0 คือ พัฒนาเป็นอุตสาหกรรมเบา หรือ หัตถกรรม ใช้เครื่องจักรเสริมแรงงานคน (แรงงานราคาถูก และใช้ทรัพยากรธรรมชาติมุ่งผลิตทดแทนการนำเข้า เช่น อุตสาหกรรมเหล็ก ยานยนต์ เสื้อผ้า/สิ่งทอ)	2.0 คือ การเกษตรที่เริ่มใช้งานวิจัยพัฒนามาใช้ในการผลิตและใช้เครื่องจักรเสริมแรงงาน (พันธุ์ข้าว พืชไร่ และปศุสัตว์) ขยายระบบชลประทาน โรงสี โรงงานแปรรูป ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 3 – 5 (พ.ศ. 2515 - 2529)
3.0 คือ พัฒนาด้วยอุตสาหกรรมหนัก ที่มีความซับซ้อน ใช้เงินลงทุนจากต่างประเทศ เช่น อุตสาหกรรมปิโตรเคมี เชื้อเพลิง/พลังงาน (ส่งเสริม BOI และนิคมอุตสาหกรรม)	3.0 คือ การเกษตรที่เน้นผลิตเพื่อการส่งออก สร้างรายได้จากสินค้าที่มีศักยภาพ เน้นสินค้าที่มีขีดความสามารถในการแข่งขัน เช่น ข้าวหอมมะลิ ยางพารา มันสำปะหลัง สับปะรด ปศุสัตว์ ประมง ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 – 11 (พ.ศ. 2530 - 2559)

ตารางที่ 2-1 เปรียบเทียบ ไทยแลนด์ 1.0 - 4.0 และ เกษตร 1.0 - 4.0 (ต่อ)

Thailand	เกษตร
<p>4.0 คือ พัฒนาประเทศเน้นนวัตกรรมและ ICT (ระบบอิเล็กทรอนิกส์) ในการขับเคลื่อนประเทศ ทุกภาคเศรษฐกิจ และสังคมสู่ประเทศ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”</p> <ul style="list-style-type: none"> - พันกัปดักได้รายปานกลาง - สังคมอยู่ดีมีสุข - ยกระดับคุณค่าคนไทยด้วยนวัตกรรมสร้างวัฒนธรรมไทยแท้ - รักษาสิ่งแวดล้อม 	<p>4.0 คือ การเกษตรที่ใช้นวัตกรรมแบบเกษตรอัจฉริยะ (Smart Agriculture) ตั้งแต่การผลิต แปรรูป ตลาด ด้วยสินค้าที่มีความปลอดภัย ยกระดับมูลค่าด้วยคุณภาพมาตรฐาน ประหยัดทรัพยากรน้ำ และใช้พื้นที่การเกษตรให้เกิดประโยชน์สูงสุดเชิงเศรษฐกิจและสังคม ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12-15 (2560 - 2579)</p>

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ในการพัฒนาเพื่อให้เป็นเกษตรกรที่ทันสมัย มีอยู่ 5 องค์ประกอบ คือ

1. การศึกษาและการฝึกอบรม

พัฒนาองค์ความรู้ทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ การปรับเปลี่ยนทั้งในส่วนกรอบความคิด ทักษะ และพฤติกรรม โดยกำหนดนโยบายการพัฒนาเกษตรกรให้เป็น Smart Farmers โดยมี Smart Officer เป็นเพื่อนคู่คิด เพื่อให้เกษตรกรไทยมีความพร้อม มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการประกอบอาชีพด้านการเกษตร ตลอดจนห่วงโซ่คุณค่าการผลิตทางการเกษตรที่เกษตรกรดำเนินการให้ความสำคัญในการใช้องค์ความรู้และข้อมูลประกอบการตัดสินใจ การนำเทคโนโลยีภูมิปัญญาและวิธีการปฏิบัติที่ดีมาใช้หรือพัฒนา โดยตระหนักถึงคุณภาพมาตรฐานและปริมาณความต้องการของตลาด มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ มีความภาคภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

2. การเข้าถึงแหล่งเงินทุน

การเข้าถึงแหล่งเงินทุนถือเป็นเรื่องสำคัญอันดับต้นๆ ในการจะเป็น Smart Farmers ไม่ว่าจะเป็นการเริ่มต้นที่จะเป็น Smart Farmers โดยการเข้ารับการศึกษาในระดับต่างๆ อาจจะต้องมีเงินทุนเพื่อให้ได้เข้าศึกษาตามที่ Smart Farmers ต้องการ ซึ่งการเข้าถึงเงินทุนเหล่านั้นอาจจะมาจากกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) เป็นต้น อีกทั้ง ยังต้องมีระหว่งการประกอบอาชีพ เพื่อใช้เป็นการดำรงชีพ ลงทุน การตลาด และความเสี่ยงต่างๆ เช่น การซื้อเมล็ดพันธุ์คุณภาพดี การจ้างรถเกี่ยวข้าว เป็นต้น เงินทุนเหล่านี้อาจได้มาจาก ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) กองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น

3. ข้อมูลขนาดใหญ่ภาครัฐทางการเกษตร (Big Data)

ข้อมูลขนาดใหญ่ภาครัฐทางการเกษตร เป็นการจัดรวมข้อมูลขนาดใหญ่ไว้ในที่ที่หนึ่งแล้วใช้อีกเทคโนโลยีผนวกเข้าไปเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การกลั่น และสกัด เอาคุณค่าออกมาจากข้อมูลขนาดใหญ่ ซึ่งเกินขอบเขตหรือขีดจำกัดของการจัดการข้อมูลแบบเดิมๆ ซึ่งหลายๆ หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนได้เริ่มจัดการกับข้อมูลต่างๆ เหล่านี้เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเข้าถึงข้อมูลของ Smart Farmers ซึ่งตามแผนไทยแลนด์ 4.0 ข้อมูล Big Data ที่ Smart Farmers จะเข้าถึงประกอบด้วย ศูนย์ข้อมูลด้านความเหมาะสมของพื้นที่ผลิต ศูนย์ข้อมูลประมาณการผลผลิตสินค้าเกษตร ศูนย์ข้อมูลสถานะการตลาดและการค้า ศูนย์ข้อมูลบัญชีรายชื่อ Smart Farmers และผู้ประกอบการด้านต่างๆ ศูนย์ข้อมูลบัญชีรายชื่อหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่ให้บริการสนับสนุนข้อมูลขั้นตอนด้านต่างๆ ตลอดห่วงโซ่ และระบบบริหารจัดการความรู้ด้านการเกษตร เป็นต้น

4. การเชื่อมโยงห่วงโซ่ผู้ผลิตสู่ห่วงโซ่ผู้บริโภค

ในการเริ่มผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่จะเดินไปในทิศทางของ Smart Farmers นั้น จะต้องเริ่มตั้งแต่ปัจจัยเริ่มแรกในการผลิต นั่นคือ สายพันธุ์หรือเมล็ดพันธุ์ของข้าวที่มีคุณภาพ และในขณะที่อยู่ในช่วงการเพาะปลูก Smart Farmers จะต้องนำเทคโนโลยี เครื่องจักรกลการเกษตร หรือสิ่งอื่นใดคล้ายกัน มาดูแลการเพาะปลูก รวมทั้งในช่วยเก็บเกี่ยวจะต้องนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในระบบการคัดคุณภาพ (Food Processing Technology) ระบบการบรรจุภัณฑ์ (Packaging) สุดท้ายคือระบบการตลาด (Marketing) Smart Farmers จะต้องมีการใช้การตลาดอย่างหลากหลายเช่น ระบบการซื้อขายอิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) เป็นต้น

5 การพัฒนาการทำงานแบบบูรณาการ (Platform for Collaboration)

จะต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการแบ่งปันข้อมูลและความรู้ พัฒนาระบบสหกรณ์แบบใหม่ที่เป็นตัวเชื่อมการตลาด (Marketing Arms) ให้กับเกษตรกรที่เป็น Smart Farmers และการพัฒนาคลัสเตอร์ (Clusters) รวมถึงการพัฒนาระบบการเงินและบัญชีสหกรณ์โดยให้ Smart Farmers นั้นเป็นผู้บริหารสหกรณ์ดังกล่าวด้วย

โครงการของรัฐอันเกี่ยวกับสินค้าข้าว

รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของชาวนาในฐานะที่เป็นฐานเสียงกลุ่มใหญ่ในทางการเมือง ซึ่งจะพยายามแก้ปัญหาของชาวนาโดยการมีนโยบายมุ่งเน้นไปในเรื่องราคาข้าวเป็นหลัก ทั้งนี้ รัฐบาลจึงคิดหาวิธีต่างๆ เพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นการประกันราคาข้าว การออกนโยบายเพื่อลดต้นทุน หรือแม้กระทั่งการรับจำนำข้าว ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นนโยบายและโครงการอันเกิดจากการเห็นความสำคัญของชาวนาและเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทย

1. โครงการรับจำนำข้าว

โครงการรับจำนำสินค้าเกษตรเป็นหนึ่งในมาตรการแทรกแซงราคาสินค้าเกษตรของรัฐบาลชุดต่างๆ โครงการจำนำข้าวเกิดขึ้นครั้งแรกในช่วงปี 2525 วัตถุประสงค์ของโครงการคือ การจัดสรรสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ เพื่อให้ชาวนาชะลอการขายข้าวเปลือกนาปีในต้นฤดู ซึ่งเป็นช่วงราคาข้าวตกต่ำ หลังจากนั้น เกษตรกรจึงมาไถ่ถอนนำผลผลิตไปขายในตลาด รัฐบาลกำหนดราคารับจำนำต่ำกว่าราคาตลาด คือร้อยละ 80 - 90 ของราคาตลาด และรับจำนำในปริมาณจำกัด แม้จะมีการเพิ่มราคาเป้าหมายของการรับจำนำในเวลาต่อมา แต่ราคายังไม่สูงเกินกว่าระดับราคาตลาด จนกระทั่งในปี 2543 พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี มีนโยบายปรับราคารับจำนำโดยขยับราคารับจำนำสูงขึ้นเท่ากับราคาตลาด ต่อมาในปี 2546 ได้ยกระดับราคารับจำนำให้สูงกว่าราคาตลาดเป็นครั้งแรก โดยให้ราคาสูงกว่าตลาดร้อยละ 35-43 ตามชนิดข้าว

1.1 วัตถุประสงค์ของการจำนำข้าว

- 1.1.1 เพื่อยกระดับรายได้และชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของชาวนา
- 1.1.2 เพื่อสร้างความแข็งแกร่งและความมีเสถียรภาพและการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศด้วยการขยายตัวของการบริโภคภายใน เพราะเมื่อชาวนามีรายได้สูงขึ้น ก็จะจับจ่ายมากขึ้น มีเงินหมุนเวียนในประเทศมากขึ้น
- 1.1.3 เพื่อดึงอุปทานข้าวเข้ามาอยู่ในความควบคุม ทำให้สามารถสร้างเสถียรภาพของราคาข้าวได้
- 1.1.4 เพื่อยกระดับราคาข้าวไทยให้สูงขึ้นทั้งระบบ เนื่องจากข้าวไทยเป็นที่นิยมและเป็นสิ่งที่ต้องการของตลาดต่างประเทศ จึงควรจะได้ราคาสูงกว่าข้าวจากประเทศผู้ส่งออกรายอื่น (คณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติ, หลักเกณฑ์การดำเนินโครงการรับจำนำข้าวเปลือกปี 2555/56 (ฉบับปรับปรุง), 2556 : 1)

1.2 ขั้นตอนการนำข้าวไปจำนำของเกษตรกร

จำแนกได้เป็น 4 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1.2.1 เกษตรกรนำข้าวไปยังโรงสีที่ร่วมโครงการ

- 1.2.2.1 ยื่นหนังสือรับรอง
- 1.2.2.2 โรงสีตรวจสอบสภาพข้าว วัดความชื้น
- 1.2.2.3 ถ่ายรูปเกษตรกรเพื่อยืนยันการเป็นเจ้าของผลผลิตข้าว
- 1.2.2.4 โรงสีออกใบน้ำหนักข้าวให้แก่เกษตรกร

1.2.2 เกษตรกรไปรับใบประทวน

เจ้าหน้าที่ อ.ต.ก./ อคส. ออกใบประทวนให้แก่เกษตรกร (1 วันถัดจากวันชั่งน้ำหนักข้าว)

1.2.3 เกษตรกรนำใบประทวนไปรับเงินที่ ธ.ก.ส.

- 1.2.3.1 ยื่นหนังสือรับรองเกษตรกร

1.2.3.2 สมุดบัญชีธนาคาร ธ.ก.ส.

1.2.3.3 ใบประทวน

1.2.3.4 บัตรประชาชน

1.2.4 ธ.ก.ส. ดำเนินการจ่ายเงินให้กับเกษตรกร

1.2.4.1 ธ.ก.ส. ตรวจสอบเอกสาร

1.2.4.2 ทำสัญญา

1.2.4.3 ธ.ก.ส. โอนเงินเข้าบัญชีธนาคารเกษตรกรภายใน 3 วันทำ

การนับแต่วันที่ทำสัญญา

แผนภาพที่ 2-4 ขั้นตอนการรับจำนำข้าวเปลือก

ที่มา :

สำนักบริหารกิจการการค้าในภูมิภาค, กรมการค้าภายใน, 2561

1.3 ผลดีผลเสียของนโยบายรับจำนำข้าว

1.3.1 ผลดีของนโยบายรับจำนำข้าวสามารถเพิ่มรายได้ให้เกษตรกร คือ เกษตรกรที่เข้าโครงการรับจำนำข้าวได้รับประโยชน์จากส่วนต่างระหว่างราคาจำนำกับราคาตลาด และเกษตรกรที่อยู่นอกโครงการแต่มีผลผลิตข้าวส่วนเกินขายในตลาดสามารถขายข้าวได้ในราคาที่สูงขึ้นเพราะนโยบายข้าวเปลือกทุกเม็ดมาเก็บได้ในโกดังของรัฐ ยอมทำให้ราคาข้าวในตลาดสูงขึ้น

1.3.2 ผลเสียของนโยบายรับจำนำข้าวส่งผลเสียคือ สร้างภาระด้านงบประมาณสูงมาก เนื่องจากการตั้งราคาจำนำข้าวไว้ค่อนข้างสูง ทำให้มีแนวโน้มประสบปัญหาขาดทุนมีสูงมาก รัฐบาลยังมีต้นทุนในการจ้างโรงสีข้าว จัดเก็บข้าว และขนส่งข้าว รวมทั้งยังมีต้นทุนในการตรวจสอบคุณภาพ การจัดหาตลาดเพื่อระบายข้าว รวมทั้งยังมีความเสียหายจากการเสื่อมคุณภาพของข้าวที่เก็บไว้นาน อีกทั้งนโยบายจำนำข้าวอาจทำลายความเข้มแข็งของเครือข่ายทางสังคม โดยทำให้เกษตรกรเปลี่ยนจากการพึ่งพากันและกันเป็นการหันไปพึ่งรัฐ องค์กรทางสังคมของเกษตรกร เช่น สหกรณ์ วิสาหกิจชุมชน ที่ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการสีข้าว โกดังเก็บข้าว รวบรวมผลผลิต หรือจำหน่ายผลิตภัณฑ์ข้าว จะถูกลดบทบาทลงหรือมีเกษตรกรใช้บริการลดลง และนโยบายนี้จะทำลายความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมข้าวไทย ทำให้อุตสาหกรรมข้าวในประเทศอ่อนแอลง เพราะรัฐบาลกลายเป็นผู้ค้าข้าวรายเดียว ขณะที่ผู้ส่งออกข้าวหรือผลิตข้าวถูกต้องประมูลเพื่อซื้อข้าวจากรัฐ ทำให้ผู้ผลิตแต่ละรายมีความเสี่ยงว่าจะไม่สามารถซื้อข้าวจากรัฐเพื่อส่งมอบให้ลูกค้าในราคาปริมาณ และคุณภาพที่ลูกค้าต้องการได้หรือไม่ (สมชาย เอื้ออารีย์รักษ์, 2558 : 30)

2. โครงการนาแปลงใหญ่ (2561)

ข้าวเป็นพืชอาหารหลักและการทำนาเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของเกษตรกรไทย ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกข้าวในปี 2559/2560 ประมาณ 69.31 ล้านไร่ (แบ่งเป็นนาปี 58.42 ล้านไร่ นาปรัง 10.89 ล้านไร่) หรือคิดเป็นร้อยละ 46.40 ของพื้นที่การเกษตร เกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีจำนวน 4.16 ล้านครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 65 ของเกษตรกรทั้งประเทศ สามารถผลิตข้าวได้ 32.77 ล้านตันข้าวเปลือก (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2560) และส่งออกทำรายได้ให้แก่ประเทศปีละประมาณ 200,000 ล้านบาท ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 20 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของภาคการเกษตร นอกจากนี้ ข้าวยังเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมต่อเนื่องเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดการจ้างงานในอุตสาหกรรมข้าวหลายล้านครัวเรือน

ในช่วงที่ผ่านมาการดำเนินนโยบายด้านข้าวของรัฐบาลเพื่อช่วยเหลือชาวนาในด้านราคาผลผลิตให้มีราคาสูงกว่าราคาตลาดทำให้ชาวนาไม่ทราบราคาที่แท้จริง ส่งผลให้มีการเพิ่มพื้นที่การผลิตและผลผลิตเพิ่มจำนวนมาก ขณะเดียวกัน ความใส่ใจในการพัฒนาคุณภาพของข้าวน้อยลง ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันได้ในการตลาดต่างประเทศกับประเทศอื่นๆ เป็นผลให้การส่งออกลดลงจำนวนมาก และส่งผลให้มีปริมาณข้าวคงเหลือในประเทศจำนวนมาก เนื่องจากผลผลิตข้าวของประเทศไทยมีการบริโภคภายในเพียงครั้งเดียว ส่วนที่เหลือจะต้องส่งออกไปจำหน่ายต่างประเทศและในสภาพปัจจุบัน ประเทศผู้ส่งออกข้าวหลายประเทศได้มีการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันการส่งออกได้สูงขึ้น โดยมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าประเทศไทย ทำให้สามารถแย่งส่วนแบ่งในตลาดโลกได้เพิ่มขึ้น ทำให้ปัจจุบัน รัฐบาลจะต้องปรับเปลี่ยนจากนโยบายด้านราคาข้าวเปลือกเป็นการเพิ่มประ

สิทธิในการผลิต และปรับปรุงคุณภาพของผลผลิตเพื่อให้ต้นทุนการผลิตต่ำลงและรักษาระดับผลผลิตให้มีปริมาณและคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

ระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่เป็นการดำเนินงานซึ่งเน้นการรวมกลุ่มเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่โดยวางระบบการผลิตและการบริหารจัดการในแนวทางเดียวกัน เพื่อประหยัดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตซึ่งเกษตรกรยังคงเป็นเจ้าของพื้นที่และทำการผลิตเอง การกำหนดพื้นที่เป้าหมายของการเกษตรแบบแปลงใหญ่จะดำเนินการในพื้นที่ต่างๆ เช่นพื้นที่ในเขตชลประทาน พื้นที่ปฏิรูปที่ดิน พื้นที่ในเขตสหกรณ์นิคมและพื้นที่เกษตรกรทั่วไป โดยจะมีการกำหนดเป้าหมายการผลิต การถ่ายทอดเทคโนโลยี การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตทุกขั้นตอน จนถึงการใช้ตลาดกับภาคเอกชนแบบประชารัฐ การปรับระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่จะก่อให้เกิดความร่วมมือในการผลิตโดยเกษตรกรหรือองค์กรเกษตรกรในพื้นที่ที่ดำเนินกิจกรรมที่ติดต่อกันเป็นแปลงใหญ่ ทำให้เกิดขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่ขึ้น มีเป้าหมายการดำเนินงานของกลุ่มชัดเจน เป็นการเพิ่มอำนาจต่อรองของเกษตรกรตลอดกระบวนการผลิต ช่วยพัฒนาเกษตรกรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีรายได้เพิ่มมากขึ้น เกิดความมั่นคงในอาชีพและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนในที่สุด อีกทั้งเป็นการพัฒนาเชิงพื้นที่ตามศักยภาพ รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรตามความต้องการของตลาดด้วยการบูรณาการ ทุกภาคส่วนตลอดห่วงโซ่อุปทาน

2.1 วัตถุประสงค์ของโครงการ

2.1.1 เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มทำการผลิต มีการบริหารจัดการร่วมกัน เพื่อให้เกิดการรวมกันผลิตและรวมกันจำหน่ายโดยมีตลาดรองรับแน่นอน

2.1.2 เพื่อให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตและมีผลผลิตต่อหน่วยเพิ่มขึ้น รวมทั้งผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐาน ภายใต้การบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน (สำนักส่งเสริมการผลิตข้าว, กรมการข้าว, คู่มือโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ (นาแปลงใหญ่) ปี2561, 2561 : 2)

2.2 วิธีการดำเนินงาน

2.2.1 การบริหารจัดการชุมชน เพื่อให้สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

การบริหารจัดการชุมชน เพื่อให้สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนสามารถทำได้โดยจัดทำทะเบียนสมาชิกและบันทึกข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกและขอบเขตแปลง เป็นการจัดทำข้อมูลและคำแนะนำในการผลิต จัดทำทะเบียนสมาชิกและบันทึกข้อมูล ทีมผู้จัดการแปลงและเกษตรกรสมาชิกจัดทำข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกให้สอดคล้องกับข้อมูลทะเบียนเกษตรกร (ทบก.) ข้อมูลการผลิต – การตลาดของเกษตรกร และข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องตามแบบเก็บข้อมูลของระบบเกษตรแปลงใหญ่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการผลิตรายบุคคล (Individual Farm Production Plan : IFPP) ทั้งนี้ ให้บันทึกข้อมูลในระบบออนไลน์

จัดเวทีชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจของสมาชิกในชุมชน และร่วมกันกำหนดกฎระเบียบของกลุ่ม เลือกลงมติคณะกรรมการและร่วมพิจารณาแผนการผลิต และกำหนดเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิตเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว และเพิ่มคุณภาพผลผลิตข้าว รวมทั้งเชื่อมโยงและบริหารจัดการเรื่องการตลาด กำหนดจัดแปลงละ 1 ครั้ง เพื่อสร้างความเข้าใจในชุมชน โดยผู้เข้าร่วมเวทีชุมชนประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม ผู้แทนสมาชิกและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ในการจัดเวทีชุมชน ควรมีการวิเคราะห์ข้อมูลแปลง โดยทีมผู้จัดการแปลงและเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะทบทวนและปรับปรุงแผนและเป้าหมายการพัฒนาของกลุ่ม โดยใช้ข้อมูลแผนการผลิตรายบุคคล (IFPP) ประกอบการวิเคราะห์และจัดทำแผนพัฒนาแปลง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนา 5 ด้าน ได้แก่ การลดต้นทุน การเพิ่มผลผลิต การพัฒนาคุณภาพ การตลาด และการบริหารจัดการ โดยมีกรอบแนวทางการพัฒนา 8 ประเด็นคือ การพัฒนาและสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน พัฒนาการผลิตโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ ส่งเสริมการบริหารจัดการองค์กรเกษตรกรในแต่ละแปลงให้มีความเข้มแข็ง พัฒนาการบริหารจัดการการตลาด/เชื่อมโยงการตลาด บริหารจัดการโครงการ/การพัฒนาผู้จัดการแปลง เพิ่มคุณภาพ/ได้รับการรับรองคุณภาพ (GMP) การเกษตรผสมผสาน/อาชีพเสริมสำหรับครัวเรือน และการจัดระบบการปลูกพืชสำหรับพืชอายุสั้น

จัดประชุมหน่วยงานภาคีร่วมกับผู้นำกลุ่มระดับจังหวัด เพื่อติดตามให้คำแนะนำในการบริหารจัดการกลุ่ม ให้ทราบผลความก้าวหน้าการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคของหน่วยงานภาคีเครือข่าย และสร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการดำเนินงานในระดับจังหวัด หาพันธมิตรในการผลิตและการตลาดข้าวในแต่ละชุมชน และจัดทำข้อเสนอในการขอรับการสนับสนุนการดำเนินงานโครงการในปีต่อไป บุคคลเป้าหมายได้แก่ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ ทั้งในส่วนของหน่วยงานส่วนภูมิภาคของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรืออาจรวมถึงหน่วยงานในส่วนภูมิภาคของกระทรวงอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้นำกลุ่มนาแปลงใหญ่และผู้จัดการแปลง กำหนดจัดประชุม 2 ครั้ง ต่อปี

จัดประชุมกลุ่มนาแปลงใหญ่เพื่อเตรียมความพร้อมในการดำเนินงาน ร่วมกันวางแผนการดำเนินงานทั้งด้านการผลิต การตลาด รวมทั้งการบริหารจัดการกลุ่มนาแปลงใหญ่

จัดสัมมนาสร้างเครือข่ายนาแปลงใหญ่ เพื่อทราบนโยบายจากฝ่ายบริหาร สร้างเครือข่ายของชุมชนชาวนาในการขับเคลื่อนการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวไปสู่ชุมชนชาวนาทั้งประเทศ บุคคลเป้าหมายประกอบด้วย ผู้แทนกลุ่มนาแปลงใหญ่ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนกลางและภูมิภาค จำนวน 1,000 คน ระยะเวลา 3 วัน

สัมมนาขับเคลื่อนนาแปลงใหญ่ผ่านศูนย์ข้าวชุมชน เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายศูนย์ข้าวชุมชนให้มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ถ่ายทอดองค์ความรู้และส่งเสริมการสร้างเครือข่ายนาแปลงใหญ่โดยผ่านศูนย์ข้าวชุมชน รวมทั้งเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นประสบการณ์ในการดำเนินงานของศูนย์ข้าวชุมชนและนาแปลงใหญ่ร่วมกัน บุคคลเป้าหมายประกอบด้วย ประธานและสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชน เจ้าหน้าที่กรรมการข้าวทั้งส่วนกลางและภูมิภาค จำนวน 15 คน

สัมมนาสรุปผลการเพิ่มศักยภาพกลุ่มเกษตรกรนาแปลงใหญ่ผ่านสื่อโทรทัศน์เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาความพร้อมของกลุ่มเกษตรกร ในการผลิต แปรรูปข้าวคุณภาพดี การบริหารจัดการ และการตลาดอย่างยั่งยืนตลอดห่วงโซ่อุปทาน ของชาวกุ่มชาวนาแปลงใหญ่และชุมชนผู้ผลิตข้าวของประเทศ โดยผ่านสื่อโทรทัศน์และสารสนเทศ

การพัฒนาทีมผู้จัดการแปลงให้สามารถดำเนินการบริหารจัดการกลุ่มและบริหารเชิงธุรกิจเกษตร

2.2.2 การพัฒนาด้านการผลิต

พัฒนากลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว โดยการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ให้กับกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว โดยสนับสนุนจำนวน 3 ปี ดังนี้ ปีที่ 1 และ ปีที่ 2 สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าว จำนวน 20% ของพื้นที่ ส่วนปีที่ 3 สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวจำนวน 10% ของพื้นที่ เป็นการส่งเสริมให้มีการจัดทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว เพื่อให้บริการแก่สมาชิกและเกษตรกรในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง โดยพิจารณาคัดเลือกพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการจัดทำแปลง ไม่เสี่ยงต่อสถานะฝนแล้งหรือน้ำท่วม จากสมาชิกที่มีความสนใจในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและสามารถปฏิบัติตามกระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ตามคำแนะนำของทางราชการในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีกระจายสู่สมาชิกและส่วนที่เหลือเพื่อจำหน่ายในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง รวมทั้งให้การสนับสนุนตรวจสอบสำหรับบรรจุเมล็ดพันธุ์ข้าวของกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และการตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์ โดยมีเงื่อนไขให้สมาชิกผู้จัดทำแปลงยืม และมีการส่งคืนหลังการเก็บเกี่ยว ในรูปเมล็ดพันธุ์หรือเงินสด ทั้งนี้ ควรให้ส่งคืนในอัตราใกล้เคียงกับราคาเมล็ดพันธุ์ เพื่อรวบรวมเป็นกองทุนหมุนเวียนของกลุ่มในการบริหารจัดการของกลุ่มในปีต่อไป รวมทั้ง สนับสนุนตรวจสอบบรรจุเมล็ดพันธุ์ข้าวและจัดให้มีการสุ่มตรวจสอบคุณภาพเมล็ดพันธุ์ โดยการเก็บตัวอย่างเมล็ดพันธุ์ข้าวทุกแปลงวิเคราะห์คุณภาพให้เป็นไปตามมาตรฐานเมล็ดพันธุ์ข้าวรวมทั้งสนับสนุนเครื่องคัดทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ข้าว ให้กลุ่มเกษตรกรยืมไปใช้ในการคัดและทำความสะอาดเมล็ดพันธุ์ข้าว ซึ่งเป็นเครื่องมือสำหรับการปรับปรุงสภาพเมล็ดพันธุ์ให้ได้คุณภาพมาตรฐาน เพื่อกระจายในกลุ่มผู้ผลิตข้าวคุณภาพดีและในชุมชน ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าว โดยการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีตามอัตราที่ทางราชการแนะนำ จะทำให้สามารถลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิตและได้ผลผลิตข้าวที่มีคุณภาพดี

พัฒนากลุ่มผู้ผลิตข้าวคุณภาพโดยสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ให้กับกลุ่มผู้ผลิตข้าวคุณภาพดีเพื่อส่งเสริมการใช้เมล็ดพันธุ์ดีในการเพาะปลูก 30% ของพื้นที่ที่เหลือจากการผลิตเมล็ดพันธุ์ โดยภาครัฐสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวในปีแรกแก่สมาชิกทุกคน สัดส่วนประมาณ 30% ของพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ ส่วนปีต่อไปให้ใช้บริการเมล็ดพันธุ์จากกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของกลุ่ม เพื่อให้ชาวนาได้เรียนรู้ประโยชน์ของการนำเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีไปใช้ในการเพาะปลูก แล้วยินดีใช้บริการเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี ที่มีการผลิตภายในกลุ่ม ในฤดูต่อไป รวมทั้งได้นำความรู้ในการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิตไปทดลองปฏิบัติในแปลงนาของตนเองด้วย เนื่องจากเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพดีเป็นเทคโนโลยีเริ่มต้นในการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญมากนักเพราะมีความเชื่อว่าสามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ของตนเองไว้ใช้ได้ รวมถึงพัฒนาส่งเสริมระบบควบคุมภายใน GAP แบบกลุ่มและการตรวจรับรอง ให้คำปรึกษาในการจัดทำแบบบันทึกข้อมูล และจัดทำระบบควบคุมภายในกลุ่มดำเนินการตรวจประเมินแปลง และจัดอบรมผู้ตรวจประเมินแปลง เพื่อดำเนินการตรวจประเมินระบบการผลิตตามมาตรฐานต่อไปและให้ความรู้เกี่ยวกับปรับระดับพื้นที่นา (Land Leveling) มีการปรับพื้นที่นาสม่ำเสมอเพื่อให้สามารถควบคุมและรักษาระดับน้ำได้ดี เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้สูงขึ้น ส่งเสริมการทำเกษตรแม่นยำสูง (Precision) โดยให้การสนับสนุนในพื้นที่ของเกษตรกรที่มีความพร้อมในการปรับพื้นที่นา

พัฒนากลุ่มผลิตปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยชีวภาพ เพื่อส่งเสริมการผลิตปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยชีวภาพในชุมชนแทนการใช้ปุ๋ยเคมี ซึ่งสามารถดำเนินการตามรูปแบบของธนาคารปุ๋ยอินทรีย์หรือกลุ่มผู้ผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามความเหมาะสมของแต่ละกลุ่ม ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ได้แก่ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสดและกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งเน้นให้เกษตรกรนำเอาเศษวัสดุเหลือใช้ในไร่นาในครัวเรือน นำ

กลับมาใช้ประโยชน์เป็นวัตถุดิบผลิตปุ๋ยดังกล่าว กรณีดำเนินการตามรูปแบบธนาคารปุ๋ยอินทรีย์ ให้สมาชิกกลุ่มเกษตรกรนำเอาเศษวัสดุเหลือใช้ในไร่นา/ในครัวเรือนมาฝากไว้ที่ธนาคารเพื่อให้ธนาคารผลิตปุ๋ยให้เกษตรกรมาเบิกถอนเอาไปใช้ประโยชน์เมื่อวัสดุนั้นย่อยสลายเป็นปุ๋ยแล้ว หรือให้เกษตรกรยืมปุ๋ยจากธนาคารไปใช้แล้วใช้หนี้ด้วยวัสดุเหลือใช้จากไร่นา หรือปุ๋ยคอก ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการผลิตและมีการนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่องและได้ปุ๋ยที่มีราคาถูก โดยมีคณะกรรมการบริหารงาน มีการกำหนดระเบียบ วิธีการกู้ยืม ฝาก ถอน การส่งใช้คืน และดอกเบี้ยของธนาคาร ปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อใช้ในการบริหารจัดการและการให้บริการ

พัฒนาการบริหารจัดการศัตรูข้าว เป็นการส่งเสริมการบริหารจัดการศัตรูข้าว เพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการศัตรูข้าวในชุมชน โดยจัดตั้งเป็นศูนย์บริหารจัดการศัตรูข้าวชุมชน (ศจช.) ส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ในการผลิตสารชีวภัณฑ์ในการป้องกัน กำจัดโรคแมลงศัตรูข้าวทดแทนการใช้สารเคมี (หรือการ จัดทำแปลงส่งเสริมจัดระบบนิเวศในนาข้าวมีการปลูกพืชชนิดต่างๆ เช่น ดอกไม้สีเหลือง/สีขาวหรือพืชผักสวนครัวบริเวณรอบๆ แปลงนาเพื่อลดการระบาดของศัตรูข้าว) รวมทั้งทำหน้าที่สำรวจและเตือนภัยการระบาดของศัตรูข้าว และการให้คำแนะนำในการป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูข้าวในชุมชน

พัฒนาเครื่องมือจักรกลการเกษตร เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนกลุ่มเครื่องจักรกลการเกษตรโดยการสนับสนุนชุดเครื่องปลูก สำหรับให้กลุ่มเกษตรกรยืมไปใช้เพื่อใช้ส่งเสริมและสาธิตการปลูกข้าวแบบประณีตเป็นแถวเป็นแนว ทำให้ใช้อัตรากำลังคนลดลง สามารถลดต้นทุนได้ และดูแลรักษาข้าวได้สะดวกและจัดประชุมผู้ประกอบการรับจ้างเครื่องจักรกล เพื่อวางแผนบริหารจัดการการใช้เครื่องจักรกลในนาแปลงใหญ่

เพิ่มช่องทางการถ่ายทอดความรู้และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โดยจัดเวทีเรียนรู้กระบวนการโรงเรียนเกษตรกรด้านการผลิตเมล็ดข้าว และการผลิตข้าวตามมาตรฐาน GAP ด้าน ICS วัตถุประสงค์ 1) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การเพิ่มมูลค่าข้าว การบริหารจัดการ และการตลาด เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ของกลุ่ม รวมทั้งเป็นการเรียนรู้วิธีการดำเนินงานเพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กลุ่มตั้งไว้ และ 2) เพื่อเตรียมการพัฒนาเกษตรกรเข้าสู่การตรวจรับรองเพิ่มมูลค่าสินค้าข้าวโดยการยกระดับมาตรฐานการผลิตข้าวคุณภาพ การฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการผลิตให้ได้ตามมาตรฐาน GAP การยื่นขอรับรองมาตรฐาน GAP โดยการรับสมัครเกษตรกรผู้สนใจเข้าร่วมผลิตข้าวให้ได้คุณภาพตามมาตรฐาน GAP ในระบบกลุ่ม กลุ่มละ ประมาณ 30 คน หากมีสมาชิกมากให้แบ่งเป็นกลุ่มย่อยและจัดทำแปลงเรียนรู้และสาธิตดำเนินการ 10 ไร่ต่อแปลง โดยเน้นพื้นที่ที่ติดถนนสายหลักของชุมชนเพื่อให้สามารถเดินทางมาศึกษาดูงานได้สะดวก และเป็นจุดศูนย์กลางของชุมชน เพื่อสาธิตและถ่ายทอดความรู้ด้านการลดต้นทุนการผลิตข้าวแบบประณีต และทดสอบชุดเทคโนโลยีการลดต้นทุนการผลิตข้าวที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ ได้แก่ กระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี การปฏิบัติดูแลรักษาที่ถูกต้องและเหมาะสม ได้แก่ วิธีการปลูก การใส่ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน การป้องกันกำจัดศัตรูข้าวแบบผสมผสาน การจัดการน้ำแบบประหยัด และการเก็บเกี่ยวในช่วงเวลาที่เหมาะสม เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการลดต้นทุนและให้ได้ผลผลิตข้าวที่มีคุณภาพดี โดยมีการบรรทุก ต้นทุนการผลิต ผลผลิตและรายได้สุทธิ และมีการจัดทำป้ายแปลงเพื่อประชาสัมพันธ์อีกทั้งจัดงานรณรงค์ ส่งเสริมการทำนาแปลงใหญ่ เพื่อรณรงค์และถ่ายทอดให้เกษตรกรได้ทราบถึงเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการลดต้นทุนการผลิต การผลิตข้าวคุณภาพ การบริหารจัดการการผลิตในชุมชน และการจัดการด้านการตลาด และประชาสัมพันธ์ไปยังชุมชนใกล้เคียงและชานานอื่นๆ ในวงกว้าง โดยคัดเลือกชุมชนที่มีความพร้อมและมีผลการ

ดำเนินงานดีเป็นจุดจัดงาน บุคคลเป้าหมายได้แก่ ผู้นำชาวนาในแต่ละพื้นที่ใกล้เคียง หน่วยงานส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการจัดแสดงนิทรรศการทางวิชาการ การเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นด้านการลดต้นทุนการผลิตและการบริหารจัดการจากชาวนาหรือผู้นำชุมชน ระดับจังหวัด จังหวัดละ 1 ครั้ง จำนวน 71 จังหวัด และจัดทำสื่อเรียนรู้และเผยแพร่ด้านการผลิตข้าว และคู่มือปฏิบัติงานโครงการ จัดทำสื่อและชุดองค์ความรู้ในการลดต้นทุนการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและคุณภาพข้าว ได้แก่ ป้ายประชาสัมพันธ์ วิดีโอ สปอตวิทยุ แผ่นพับ แผ่นปลิวโปสเตอร์ บทความ นำสื่อมวลชนดูงาน ข้าวหนังสือพิมพ์ รวมทั้งการเผยแพร่ผ่านองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล หอกระจายข่าวในชุมชน โทรทัศน์ เว็บไซต์ และสถานีวิจัยชุมชน เป็นต้น

พัฒนากิจกรรมโครงการแปลงเรียนรู้เกษตรอัจฉริยะข้าว มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบการทำเกษตรอัจฉริยะในการผลิตข้าว โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเกษตรกรรมแม่นยำ บริหารจัดการแปลงเรียนรู้และประมวลผลข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจการผลิต และจัดทำระบบ Smart Data Platform เพื่อรวบรวมเป็น Big Data

พัฒนากิจกรรมโครงการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพชั้นเลิศ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรมีการบริหารจัดการการใช้เทคโนโลยีที่ถูกต้องและเหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพชั้นเลิศ (Premium Grade) ในนาแปลงใหญ่ และให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิต มีผลผลิตต่อหน่วยเพิ่มขึ้น และผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐานคุณภาพชั้นเลิศ มีเป้าหมายดำเนินการ จำนวน 100 แปลง พื้นที่ประมาณ 100,000 ไร่

พัฒนากิจกรรมโครงการส่งเสริมการผลิตและการตลาดข้าวเพื่อสุขภาพ “พันธุ์ กข43” มีวัตถุประสงค์เพื่อขยายการผลิตพันธุ์ข้าว กข43 ครอบคลุมในพื้นที่ยื่นๆ ให้สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและเป็นการกระจายเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดี เป็นการพัฒนางานผลิตข้าวครบวงจรให้มีคุณภาพ และได้รับมาตรฐานการผลิตเมล็ดพันธุ์ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ข้าวตามมาตรฐานของกรมการข้าว และเป็น การสร้างเครือข่ายให้เกษตรกรเข้าถึงองค์ความรู้ในการผลิตข้าวให้ได้มาตรฐานและเพื่อพัฒนากลุ่มเกษตรกรให้ เป็นต้นแบบ สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่เกษตรกรที่มีความสนใจในการผลิตข้าวครบวงจร

2.2.3 การพัฒนาด้านการตลาด

ดำเนินสำรวจความต้องการซื้อข้าวในแต่ละพื้นที่ เพื่อหาความต้องการของ ชนิดพันธุ์ และคุณภาพข้าวที่ผู้ประกอบการต้องการ โดยการจัดประชุมผู้ประกอบการในแต่ละจังหวัด ได้แก่ โรงสี สหกรณ์การเกษตร ร้านค้า ร้านอาหาร และโรงพยาบาล

ดำเนินการจัดการยกระดับมาตรฐานโรงสีกลุ่มเกษตรกร/สถาบันเกษตรกร/ วิสาหกิจชุมชนให้เป็นไปตามมาตรฐาน GMP และ HACCP เพื่อเพิ่มศักยภาพการเชื่อมโยงตลาดข้าวในนา แปลงใหญ่

จัดกิจกรรมเชื่อมโยงเพื่อสร้างข้อตกลงด้านการตลาด

การแทรกแซงราคาของรัฐบาลและผลกระทบ

นับตั้งแต่รัฐบาลเริ่มดำเนินการจำนำข้าวเปลือกทุกเม็ดตั้งแต่วันที่ 7 ตุลาคม 2554 จนถึง 29 ตุลาคม 2555 รัฐบาลได้รับซื้อข้าวเปลือกตามโครงการจำนำข้าวนาปี 2554/55 และนาปรังปี 2555 รวมทั้งสิ้น

21.76 ล้านตันข้าวเปลือก (คิดเป็นข้าวสารทั้งสิ้น 13.38 ล้านตัน) อธิบายได้ว่า มีข้าวเปลือกเข้าโครงการจำหน่ายข้าวรวมร้อยละ 52 ของผลการผลิตข้าวในปี 2554-55

1. ชาวนาได้รับประโยชน์จากโครงการรับจำนำข้าวเท่าไร

โครงการนี้สามารถเพิ่มรายได้ให้ชาวนาได้จริง 2 ทาง ทางแรก คือ ชาวนาที่เข้าโครงการจำหน่ายข้าวได้รับประโยชน์จากการที่ราคาจำหน่ายสูงกว่าราคาตลาด ประโยชน์ส่วนเพิ่มที่ชาวนาในโครงการได้รับมีมูลค่าเท่ากับ 126,471 ล้านบาท โดยมีชาวนาที่ขายข้าวนาปีจำนวน 841,391 ราย (นับถึงสิ้นเดือนกรกฎาคม 2555) ได้รับเงินรายได้เพิ่มขึ้น 38,532 ล้านบาท และชาวนาที่เข้าร่วมโครงการจำหน่ายข้าวนาปรังจำนวน 614,399 ราย ได้รับเงินรายได้เพิ่มขึ้น 87,393 ล้านบาท

ประโยชน์ทางที่สอง คือ ชาวนาที่อยู่นอกโครงการแต่มีผลผลิตข้าวส่วนเกินเพื่อขายในตลาดสามารถขายข้าวได้ในราคาสูงขึ้น เพราะนโยบายซื้อข้าวเปลือกทุกเม็ดมาเก็บได้ในโกดังกลางของรัฐ ย่อมทำให้ราคาข้าวเปลือกในตลาดสูงขึ้น

ข้อสังเกต คือ ครั้วเรือนเกษตรกรที่ปลูกข้าวทั่วประเทศมีประมาณ 3.8-4.0 ล้านครั้วเรือน แต่ชาวนาที่เข้าโครงการจำหน่ายมีไม่ถึง 1 ล้านครั้วเรือน ชาวนาเหล่านี้ส่วนใหญ่จะมีผลผลิตส่วนเกินขายในตลาด

ตารางที่ 2-2 จำนวนชาวนาที่ได้รับประโยชน์จากโครงการจำหน่าย จำแนกตามระดับวงเงินที่ได้รับ

ระดับวงเงินที่ได้รับ	นาปี		นาปรัง	
	จำนวนราย (คน)	จำนวนเงิน (ล้านบาท)	จำนวนราย (คน)	จำนวนเงิน (ล้านบาท)
จน (1-100,000 บาท)	439,919	24,122	196,804	11,108
ปานกลาง (100,001-600,000)	393,590	88,352	384,286	103,690
รวย (มากกว่า 600,000)	7,882	6,030	33,309	27,034
รวม	841,391	118,504	614,399	141,833

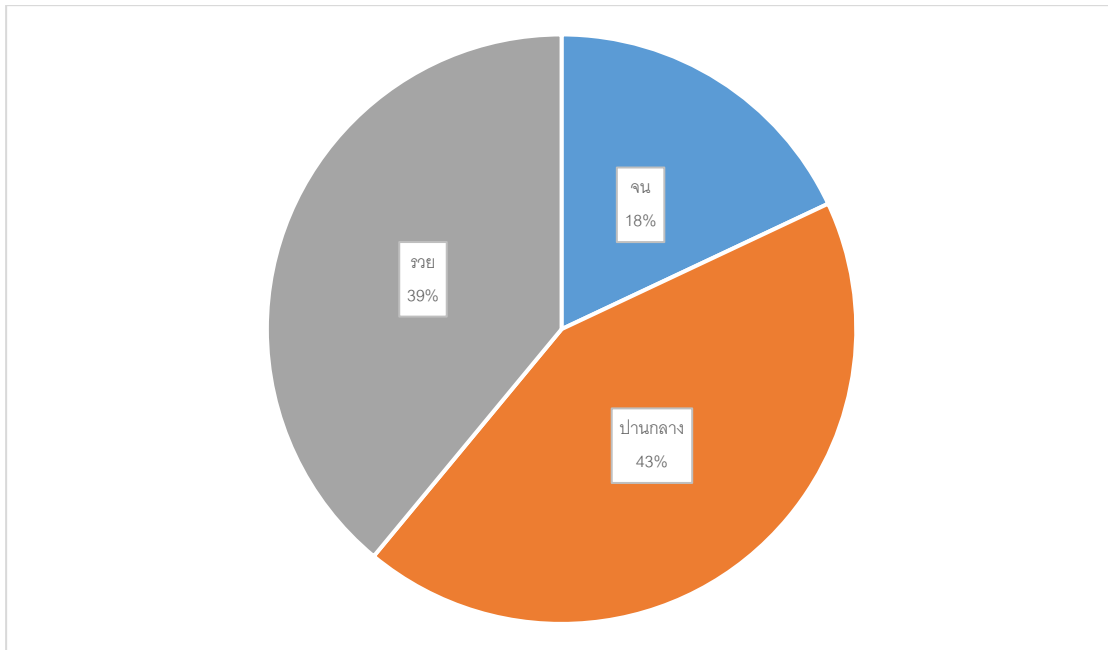
ที่มา : คำนวณโดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย จากข้อมูลโครงการรับจำนำข้าว ณ วันที่ 16 กรกฎาคม 2555

ชาวนายากจนที่ปลูกข้าวนาปี เพื่อเก็บข้าวไว้บริโภคในครั้วเรือน หรือไม่มีผลผลิตเหลือขาย จะไม่ได้ประโยชน์แม้แต่บาทเดียวจากโครงการรับจำนำข้าว มูลนิธิสำรวจรายได้รายจ่ายของครั้วเรือน โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี 2554 พบว่า ชาวนาที่ต้องซื้อข้าวกินมี 7.4 แสนครั้วเรือน และชาวนาที่มีข้าวพอกกินแต่ไม่มีเหลือขายอีกจำนวน 3.7 แสนครั้วเรือน ฉะนั้น ชาวนายากจนจึงมิได้ประโยชน์ใดๆ จากการจำหน่ายข้าว เพราะไม่มีข้าวส่วนเกินเหลือขายให้รัฐ

ประเด็นสำคัญที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังเข้าใจผิดคือ ชาวนาส่วนใหญ่เป็นคนจน แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่า ข้อมูลการสำรวจรายได้รายจ่ายครั้วเรือนในปี 2554 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติแสดง ในบรรดาครั้วเรือนคนไทยทั้งหมดที่อยู่ในกลุ่มที่มีรายได้ครั้วเรือนสูงสุด 40% ของครั้วเรือนไทยทั้งหมด ปรากฏว่าเป็นครั้วเรือนชาวนาจำนวน 1.185 ล้านครั้วเรือน โดยครั้วเรือนเหล่านี้ได้ประโยชน์จากการจำหน่ายข้าวมากที่สุด เพราะมีผลผลิตข้าวเหลือขายมากที่สุดถึงร้อยละ 52 ของผลผลิตที่ชาวทั่วประเทศนำออกขายในตลาด ดังนั้น โครงการรับจำนำจึงเป็นการนำเงินภาษีที่เก็บจากประชาชนทุกคน ไปแจกจ่ายให้เกษตรกรที่มีฐานะร่ำรวยและฐานะปานกลาง

อีกประเด็นคือ เนื่องจากการจำหน่ายข้าวมีผลต่อการยกระดับราคาข้าวในประเทศ ชาวนาที่อยู่นอกโครงการแต่มีส่วนเกินขายให้พ่อค้านอกโครงการจำหน่ายก็จะได้รับอานิสงส์จากโครงการจำหน่ายด้วย เมื่อคำนวณประโยชน์ที่ตกแก่เกษตรกรทุกคน จากข้อมูลของสำนักงานสถิติฯ เรื่องการสำรวจรายได้ รายจ่ายของครัวเรือน ปี โดยสมมติว่าชาวนาทุกคนขายข้าวให้รัฐบาลก่อน และหลังจากนั้น ซื้อข้าวสารมาบริโภค การคำนวณแบ่งชาวนาเป็น 3 กลุ่มรายได้ (จน กลาง รวย) โดยรายได้ตามรายได้ของครัวเรือนไทยทุกคน ไม่ว่าจะ เป็นครัวเรือนเกษตรกร หรือครัวเรือนนอกเกษตรกร จากนั้นจึงคำนวณผลประโยชน์สุทธิที่ชาวนาแต่ละครัวเรือนได้รับจากโครงการจำหน่าย ซึ่งเท่ากับส่วนต่างระหว่างราคาจำหน่ายตันละ 15,000 บาท กับราคาตลาดก่อนมีโครงการจำหน่ายข้าว คูณด้วยปริมาณของข้าวแต่ละครัวเรือน การคำนวณมีข้อสมมติให้ชาวนาทุกครัวเรือนขายข้าวเปลือกให้กับรัฐ แล้วค่อยซื้อข้าวสารกินภายหลัง

แผนภาพที่ 2-5 ส่วนแบ่งผลประโยชน์จากการจำหน่ายข้าวของครัวเรือนชาวนา 3 กลุ่ม

ที่มา :

คำนวณจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ “การสำรวจรายได้-รายจ่ายครัวเรือน” 2554.

2. ต้นทุน รายรับ และการขาดทุนของโครงการรับจำหน่ายข้าว

การคำนวณต้นทุนและประมาณการรายรับของโครงการจำหน่ายข้าว มีวิธีการต่อไปนี้

2.1 ต้นทุนของโครงการจำหน่ายข้าว ประกอบด้วยรายการต่อไปนี้

2.1.1 เงินที่รัฐใช้ซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกร ซึ่งเป็นเงินกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส) หรือสถาบันการเงินของรัฐ จึงมีดอกเบี้ยเงินต้นคงค้างที่รัฐเป็นหนี้ตราบดที่ยังไม่มีการชำระคืนเงินต้น อัตราดอกเบี้ยที่คิดเป็นอัตราดอกเบี้ยของ ธ.ก.ส. โดยคิดจากยอดหนี้เงินต้นคงค้าง ไม่มีการคิดดอกเบี้ยทบต้น

2.1.2 ค่าใช้จ่ายการดำเนินงานที่จ่ายเป็นเงินสดจากงบประมาณแผ่นดิน ได้แก่ ค่าดำเนินงานของหน่วยงานราชการสำคัญที่เกี่ยวข้อง คือ องค์การคลังสินค้า (อคส.) องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร (อตก.) กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการค้าภายใน ค่าใช้จ่ายนี้ครอบคลุมกิจกรรมการจดทะเบียนเกษตรกร การจ้างเชอร์เวเยอร์ ค่าเช่าโกดังกลาง ค่ารมยา ค่าบริหารจัดการของ ธ.ก.ส. ส่วนงบประมาณที่มาจากงบปกติของหน่วยราชการ มิได้นำมาคิด

2.1.3 ค่าใช้จ่ายที่ไม่ใช่ตัวเงิน รายการสำคัญคือ ค่าจ้างสีแปรสภาพข้าว ค่ากระสอบและค่าขนส่งที่รัฐจ่ายให้โรงสีเป็นผลิตภัณฑ์ข้าว

2.1.4 ค่าเสื่อมราคาข้าว โปรดสังเกตว่าเมื่อมีการระบายข้าวออกจากสต็อก ผู้วิจัยจะหักข้าวจำนวนดังกล่าวออกจากสต็อกทำให้ไม่มีการนับค่าเสื่อมสำหรับข้าวที่ระบายออก และการคิดดอกเบี้ยจากข้าวที่ค้างสต็อก ก็ใช้หลักการในการคำนวณเดียวกัน

2.2 ประมาณการรายรับจากการขายข้าว

ขั้นแรก คือ การคำนวณปริมาณข้าวสารที่อยู่ในสต็อกของรัฐบาลจากการรับจำหน่ายข้าวเปลือกเป็นรายเดือนโดยใช้สูตรการสีแปรสภาพของโครงการจำหน่ายข้าวแต่จะหักค่าจ้างสีแปรสภาพ ค่ากระสอบ และค่าขนส่ง อนึ่ง การคำนวณปริมาณข้าวสาร จะแยกตามชนิดข้าว คือ ข้าวขาว ข้าวหอมปทุม ข้าวหอมมะลิ ข้าวหอมจังหวัด ข้าวเหนียว และปลายข้าวชนิดต่าง ๆ

การประมาณการรายรับจากการขายข้าว มี 2 ส่วน คือ (1) ส่วนที่ขายไปแล้ว และกระทรวงพาณิชย์ได้ส่งเงินใช้หนี้ให้ ธ.ก.ส. แล้ว และ (2) ส่วนที่กระทรวงพาณิชย์คาดว่าจะขายได้ในปี 2556 โดยกำหนดปริมาณขายในแต่ละเดือนตามสัดส่วนการประมาณการของกระทรวงพาณิชย์

ผลจากการคำนวณพบว่า โครงการรับจำหน่ายข้าวต้องใช้เงินภาษีประชาชนในการแทรกแทรงตลาดข้าวเป็นจำนวนมาก นอกจากเงินกู้ที่ใช้ซื้อข้าวเปลือกราคาแพงกว่าราคาตลาดจำนวนกว่า 3.27 แสนล้านบาท สำหรับรับซื้อข้าวเปลือกนาปีฤดู 2554/55 และข้าวนาปรัง ปี 2555 แล้ว รัฐบาลยังต้องใช้เงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินการทั้งสิ้นเป็นจำนวนเงิน 32,169 ล้านบาท เช่น ค่าจ้างโรงสีเพื่อสีแปรสภาพข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร ค่าเช่าโกดังและค่ารักษาสภาพข้าว ค่าจ้างเซอร์เวย์เยอร์ เพื่อตรวจสอบปริมาณและคุณภาพข้าว รวมทั้งค่าใช้จ่ายอื่นๆ สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการดำเนินงานตามนโยบาย นอกจากนี้ ถ้ารัฐบาลขายข้าวหมดในปี 2556 ตามการประมาณการของกระทรวงพาณิชย์ รัฐจะต้องจ่ายค่าดอกเบี้ยเงินกู้อีก 16,434 ล้านบาท ยิ่งกว่านั้น การเก็บข้าวไว้ในโกดังจะทำให้ข้าวเสื่อมคุณภาพอีก 12,290 ล้านบาท เงินจำนวนนี้ยังไม่นับรวมผลขาดทุนจากการขายข้าวและความเสียหายจากการทุจริตในโครงการ

การส่งเสริมของภาครัฐในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของข้าวไทย

ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลใดของประเทศไทย นโยบายหลักในการเลือกตั้งจะเป็นนโยบายเกี่ยวกับสินค้าข้าว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราคาสินค้า ต้นทุนการผลิต และรวมถึงการสนับสนุนของภาครัฐที่จะเข้าไปช่วยเกษตรกร ให้มีกระบวนการผลิตไปถึงถึงกระบวนการขายในตลาดสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในหลายๆ รัฐบาลได้มีโครงการส่งเสริมในการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกรจำนวนมาก โดยมีโครงการสำคัญๆ ดังนี้

1. โครงการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น

จากสถานการณ์การผลิตข้าว อุปทานมากกว่าอุปสงค์ ผลผลิตข้าวไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ผลผลิตจะมีประมาณปีละ 36.1 ล้านตันข้าวเปลือก รัฐบาล โดยคณะกรรมการนโยบายและบริหารจัดการข้าว (นบข.) มอบหมายให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงมหาดไทย เป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำยุทธศาสตร์สินค้าข้าวแห่งชาติ เพื่อนำไปจัดทำแผนปฏิรูปภาคการเกษตร โดยใช้หลักคิด “ตลาดนำการผลิต หรือผลิตให้มีปริมาณผลผลิตตรงกับปริมาณความต้องการของตลาด” เพื่อมิให้เกิดปัญหากระทบต่อชาวนาในเรื่องราคา และการส่งออก โดยคณะทำงานวางแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจรพิจารณากำหนดเป้าหมาย พื้นที่เป้าหมาย 62.12 ล้านไร่ แบ่งเป็นฤดูรอบที่ 1 ปี 2559/60 พื้นที่เป้าหมาย 54.80 ล้านไร่ และรอบที่ 2 ปี 2559/60 พื้นที่เป้าหมาย 7.32 ล้านไร่ ซึ่งจำเป็นต้องลดการผลิตข้าวเปลือกที่เคยผลิตได้เฉลี่ยปีละ 36.1 ล้านตันข้าวเปลือก จึงมีเป้าหมายปรับเปลี่ยนพื้นที่นาปี รอบที่ 1 จำนวน 0.57 ล้านไร่ กรมส่งเสริมการเกษตร ได้รับมอบหมายให้ดำเนินการโครงการเปลี่ยนเกษตรกรรมทางเลือกอื่น มีเป้าหมายเพื่อปรับเปลี่ยนพื้นที่ไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่นไปปลูกพืชอื่น ในพื้นที่

420,000 ไร่ โดยปรับเปลี่ยนเป็นพืชที่เหมาะสม ทั้งการปรับเปลี่ยนเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวหรือเกษตรผสมผสาน ซึ่งจะได้มีการจัดการด้านการผลิต และบริหารจัดการเรื่องการตลาดควบคู่กันไป

แนวทางพัฒนาการส่งเสริมปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่นจึงเป็นแนวทางหนึ่งในการช่วยเหลือชาวนาที่ได้ผลกระทบดังกล่าว โดยการปรับเปลี่ยนจากการปลูกข้าวไปปลูกพืชเหมาะสมกับพื้นที่ ตามสภาพพื้นที่และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด จัดแบ่งพื้นที่เพื่อการผลิตพืชชนิดต่างๆ ตามความต้องการของตลาด รวมทั้งการเลี้ยงสัตว์เล็ก เช่น เป็ด ไก่ และการประมง เพื่อการบริโภคของครัวเรือนควบคู่กันไป ซึ่งจะส่งผลให้มีการลดการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกได้มากที่สุดและเกษตรกรรมมีผลตอบแทนเพียงพอจะทำให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพและประกอบอาชีพเกษตรสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืน

โดยวัตถุประสงค์โครงการนี้ คือ การลดพื้นที่การปลูกข้าวในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม เป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่นที่เหมาะสมกับพื้นที่ และเพื่อปรับเปลี่ยนระบบการผลิตของชาวนาให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เพื่อสร้างความยั่งยืนในอาชีพให้แก่ชาวนา

1.1 วิธีการดำเนินงาน

1.1.1 กำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกข้าว โดยพิจารณาจากพื้นที่ความเหมาะสมกับศักยภาพการผลิตของพื้นที่และเกษตรกร และจัดทำบัญชีรายชื่อเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม

1.1.2 ตรวจสอบพื้นที่และเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้าร่วมโครงการ

1.1.3 จัดทำคู่มือสำหรับเจ้าหน้าที่ พร้อมทั้งหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการเข้าร่วมโครงการ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานโครงการและเอกสารคำแนะนำสำหรับชาวนาในการดำเนินกิจกรรมเพื่อเปลี่ยนเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่น

1.1.4 จัดประชุมชี้แจงโครงการให้แก่เจ้าหน้าที่ในส่วนกลาง ภูมิภาค และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเข้าใจโครงการและแนวทางการดำเนินงาน

1.1.5 เผยแพร่ประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจให้แก่เกษตรกรในพื้นที่

1.1.6 รับสมัครชาวนาที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ โดยเป็นชาวนาที่มีเอกสารสิทธิ์เป็นของตนเองและอยู่ในฐานข้อมูลทะเบียนเกษตรกรของกรมส่งเสริมการเกษตร

1.1.7 จัดงานวันรณรงค์เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมมาทำเกษตรกรรมทางเลือกอื่น รวมทั้งจัดให้มีเวทีในการพบปะพูดคุยระหว่างเกษตรกรผู้ผลิตกับผู้บริโภค ผู้แทนตลาดในพื้นที่ หรือผู้ค้าปลีก ค้าส่ง สินค้าเกษตร

1.1.8 จัดตั้งคณะกรรมการบริหารระดับพื้นที่เพื่อพิจารณา กลั่นกรอง ติดตามโครงการ ได้แก่ การใช้จ่ายเงินและการปรับเปลี่ยนผลการผลิตของชาวนา

1.1.9 กำกับ ติดตาม และประเมินโครงการ

1.1.10 จัดถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการผลิตและการตลาดพืชทางเลือก โดยการจัดทำแผนการผลิตและการตลาด เวทีหนึ่ง และเวลาถ่ายทอดองค์ความรู้เทคโนโลยีการผลิต พืช สัตว์ ประมง และการตลาด อีกเวทีหนึ่ง เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ในการดำเนินการหลังจากเข้าร่วมโครงการในการปลูกข้าวในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมแล้ว

2. โครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ปี 2559/60

แม้ว่าประเทศไทยจะเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวคุณภาพดีเป็นอันดับต้นๆ ของโลก แต่ผลผลิตข้าวคุณภาพดี โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิที่มีพื้นที่ปลูกมากที่สุดยังมีผลผลิตในเกณฑ์ต่ำ ซึ่งการปลูกข้าวให้ได้ผลดีมีปัจจัยหลายประการ ทั้งคุณภาพของดิน ปริมาณน้ำ และเทคโนโลยี แต่สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ เมล็ดพันธุ์ดีเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ด้านทานโรคและแมลงศัตรูพืช ปัจจุบันเกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่เก็บไว้เองหลายรอบซึ่งมีคุณภาพต่ำ โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ มีผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีจำหน่ายในปริมาณน้อย

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว กรมการข้าวจึงเห็นสมควรส่งเสริมให้เกษตรกรเปลี่ยนไปใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีจากแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ที่เชื่อถือได้

โครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดีปี 2559/60 มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวหอมมะลิในเขตพื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิคุณภาพ ส่งเสริมให้ชาวนามีความรู้ความสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดีไว้ใช้เอง ในพื้นที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระยะเวลาโครงการ 10 เดือน (เมษายน 2559 – มกราคม 2560) ใช้จ่ายงบประมาณทั้งสิ้น ประมาณ 204 ล้านบาท ดำเนินการโดยกรมการข้าว

2.1 วิธีการดำเนินการ

2.1.1 มีการคัดเลือกพื้นที่เป้าหมายดำเนินงาน/เกษตรกร โดยให้ ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์วิจัยข้าว ที่รับผิดชอบในพื้นที่ร่วมกับสำนักงานเกษตรจังหวัด/อำเภอ ดำเนินการคัดเลือกพื้นที่ที่เหมาะสมเป็นแหล่งปลูกข้าวหอมมะลิ และเป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลแหล่งผลิตและขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี เกษตรที่เข้าร่วมโครงการเป็นผู้ที่ขึ้นทะเบียนการปลูกข้าวกับกรมส่งเสริมการเกษตร รวมถึงจัดเวทีชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพื่อชี้แจงประชาสัมพันธ์โครงการและแนวทางการดำเนินงาน และจัดให้มีคณะกรรมการบริหารและจัดการ ทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมการจัดการผลิตของหมู่บ้านและบริหารจัดการการผลิตเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เองในหมู่บ้าน

2.1.2 ให้มีการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวโดย กรมการข้าวจัดเตรียมและสำรองเมล็ดพันธุ์ข้าวขาวดอกมะลิ 105 จำนวน 8,000 ตัน ที่ผลิตโดยศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว เพื่อนำมาสนับสนุนให้กับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 1,280 หมู่บ้าน หมู่บ้านละประมาณ 50 คราวเรือน รวม 64,000 คราวเรือน คราวเรือนละไม่เกิน 125 กิโลกรัม นำไปเพาะปลูกในพื้นที่ไม่น้อยกว่า 10 ไร่ และโดยกรมการข้าวนำเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ผลิตจากศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวของกรมการข้าวไปสนับสนุนโครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ปี 2559/60 จำนวน 8,000 ตัน

2.1.3 ให้มีการติดตามให้คำแนะนำการปลูก และการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว โดยให้เจ้าหน้าที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว และเจ้าหน้าที่ศูนย์วิจัยข้าว กำกับ ดูแล ติดตามการนำเมล็ดพันธุ์ข้าวที่เกษตรกรได้รับการสนับสนุนจากโครงการฯ ไปเพาะปลูก รวมทั้งให้คำแนะนำการใช้เมล็ดพันธุ์ในอัตราปลูกที่เหมาะสม พร้อมทั้งทำการถ่ายทอดเทคโนโลยีการปลูกข้าวที่เหมาะสมเพื่อลดต้นทุนการผลิตให้แก่เกษตรกร อีกทั้งยังให้เจ้าหน้าที่ดังกล่าวถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เองให้แก่เกษตรกร โดยการคัดเลือกและเก็บรักษาที่ถูกต้องตามหลักวิชาการเพื่อใช้เป็นเมล็ดพันธุ์ของหมู่บ้านอย่างน้อยรายละ 2

ไร่ สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง และใช้ในหมู่บ้านได้ประมาณ 46,720 ตัน สำหรับใช้เพาะปลูกฤดูถัดไปในพื้นที่ประมาณ 3.1 ล้านไร่

3. โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ ปี 2560

ข้าวเป็นพืชอาหารหลักและเป็นพืชเศรษฐกิจหลักที่ทำรายได้ในอันดับต้นๆ ของประเทศ โดยแต่ละปีทำรายได้ให้กับประเทศปีละประมาณ 200,000 ล้านบาท แต่ในสถานการณ์ปัจจุบัน การส่งออกข้าวมีภาวะการแข่งขันที่สูงขึ้นทั้งตลาดภายในและภายนอกประเทศ ประกอบกับหลายประเทศโดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียมีศักยภาพในการผลิตข้าวที่สูงขึ้นทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ด้วยต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าประเทศไทย ทำให้ส่งผลกระทบต่อราคาการจำหน่ายข้าวไปยังต่างประเทศของไทยมีราคาแพงกว่าประเทศอื่นๆ ในระดับคุณภาพที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้น จึงเป็นโอกาสของประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่มีการพัฒนาระบบมาตรฐานการผลิตข้าวและเทคโนโลยีการผลิตที่ก้าวหน้ากว่าประเทศอื่นในการผลิตข้าวที่ได้รับการรับรองมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล เนื่องจากปัจจุบัน ประเทศไทยและประเทศที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงเข้าสู่สังคมของการเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งต้องหันมาดูแลสุขภาพ ใส่ใจกับการรับประทานอาหารปลอดภัยมากขึ้น การผลิตข้าวตามข้อกำหนดมาตรฐานข้าวอินทรีย์และได้รับการรับรองมาตรฐานจึงสามารถตอบสนองผู้บริโภคในกลุ่มนี้ได้ ซึ่งนับวันจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยในปัจจุบัน ปริมาณผลผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในระบบ PGS และระบบมาตรฐานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย และ IFOAM ประมาณ 240,000 ไร่ โดยเป็นข้าวอินทรีย์ในระบบมาตรฐานกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จำนวน 60,000 ไร่ นอกจากนี้ การผลิตข้าวอินทรีย์ยังเป็นการรักษาสภาพแวดล้อมให้มีความสมดุล ไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ เหมาะกับการอยู่อาศัย และลดการถูกกีดกันทางการค้าของประเทศต่าง ที่ใส่ใจสุขภาพแวดล้อม ซึ่งทำให้ประเทศไทยสามารถส่งออกข้าวอินทรีย์ไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้มากขึ้น

จากสถานการณ์ดังกล่าว รัฐบาล โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงมหาดไทย ได้มีนโยบายในการรักษาเสถียรภาพราคาข้าวและรายได้ของชาวนา โดยจัดทำแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร เพื่อบริหารจัดการข้าวตลอดห่วงโซ่อุปทาน และกำหนดให้ปี 2560 เป็นปีแห่งการยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร ซึ่งการผลิตข้าวอินทรีย์เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตร เพื่อสร้างมูลค่าสินค้าข้าว รักษาสิ่งแวดล้อม และกรมการข้าวได้ดำเนินการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค สร้างสังคมที่มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้กับประเทศต่อไป โดยภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2664 ได้กำหนดเป้าหมายเพิ่มพื้นที่เกษตรอินทรีย์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ต่อปี รวมถึงความต้องการของตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศมีเพิ่มมากขึ้นตามกระแสการรักษาสุขภาพ แต่ปริมาณสินค้าอินทรีย์ยังไม่เพียงพอต่อการจำหน่าย ซึ่งในส่วนของเกษตรกร มีผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่ยังไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ จึงส่งเสริมให้มีการผลิตสินค้าข้าวอินทรีย์ที่ได้มาตรฐาน Organic Thailand เพื่อส่งเสริมการผลิตสินค้าข้าวให้มีคุณภาพและปลอดภัยต่อผู้ผลิต ผู้บริโภค และรักษาสุขภาพแวดล้อม

โครงการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรให้ผลิตสินค้าข้าวอินทรีย์ตามมาตรฐานข้าวอินทรีย์ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมถึงขยายพื้นที่การผลิตข้าวให้ได้มาตรฐานข้าวอินทรีย์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ดร.ปิยะทัศน์ พาพอนุรักษ์ (2556) ได้ศึกษาเกี่ยวกับนโยบายวิเคราะห์ เทียบให้เห็นความต่างระหว่างนโยบายรับจำนำข้าวเปลือกและนโยบายประกันรายได้ ขั้นต่ำว่า ส่งผลต่อสวัสดิการทางสังคม (social welfare) ของกลุ่มคนที่เป็นเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม การศึกษามีทั้งการสร้างกรอบแนวคิดทางทฤษฎีและการศึกษาเชิงประจักษ์เพื่อ ตอบโจทย์ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งสรุปได้ว่าทั้งโครงการรับจำนำข้าวเปลือกและโครงการประกัน รายได้ขั้นต่ำสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ต่างก็ก่อให้เกิดการสูญเสียสวัสดิการทางสังคม โดยรัฐจะมีภาระทางด้านงบประมาณตามมา แต่หากรัฐบาลจำเป็นจะต้องนำโครงการใด โครงการหนึ่งจากสองโครงการนี้มาใช้ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลทางการเมืองหรือด้วยเหตุผล ทางสังคม ก็ควรที่จะกำหนดกลุ่มเป้าหมายผู้ที่จะได้รับประโยชน์อย่างชัดเจนกว่าที่ เป็นอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะหากพึงประสงค์ให้ความช่วยเหลือกับเกษตรกรขนาดเล็กที่ ยากจน ก็ควรกำหนดเงื่อนไขให้ชัดเจน ทั้งนี้เพราะโครงการทั้งสองต่างก็สร้างแรงจูงใจกับเกษตรกรบางกลุ่ม มีจะส่งผลให้เกิดการใช้ทรัพยากรการผลิตที่ไม่เหมาะสมตามมา นอกจากนี้ภายใต้โครงการรับจำนำข้าวเปลือก รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับ ประเด็นขีดความสามารถในการเข้าถึงประโยชน์ของเกษตรกรที่ทำนาในสภาพแวดล้อม การผลิตที่แตกต่างกัน อาทิเช่น เกษตรกรในภาคอีสานซึ่งทำนาในพื้นที่นาข้าวฝนนั้น ส่วนมากเพาะปลูกในพื้นที่ขนาดเล็ก เพาะปลูกได้ปีละครั้ง และผลผลิตส่วนใหญ่นำมาบริโภคในครัวเรือน จึงมีผลผลิตไม่มากพอที่จะคุ้มกับค่าขนส่งหรือเวลาในการนำไปขาย ณ จุดรับจำนำที่รัฐบาลกำหนดไว้ส่วนเกษตรกรในพื้นที่ชลประทาน ที่มีความเสี่ยงต่ำ เพาะปลูกได้หลายครั้งในรอบปีมีผลผลิตต่อไร่สูงควรจะได้รับสิทธิในการได้รับ ประโยชน์จากโครงการ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรม ในกรณีของโครงการประกันรายได้ขั้นต่ำนั้น รัฐบาลควรกำหนดพื้นที่การใช้สิทธิ์ รับเงินชดเชยให้สอดคล้องกับลักษณะครัวเรือนกลุ่มเป้าหมาย เช่น หากเกษตรกรมีพื้นที่ เพาะปลูกขนาดเล็ก คือกลุ่มที่ต้องเผชิญกับความผันผวนของรายได้มาก พื้นที่การใช้ สิทธิ์ก็ควรที่จะครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดหรือเกือบทั้งหมดของชาวนาในกลุ่มนี้ นอกจากนี้ การคำนวณจำนวนเงินชดเชยก็ควรมีความแม่นยำมากขึ้น เพื่อไม่ให้เงินชดเชยนั้นต่ำกว่า ที่ควรได้ในอีกมิติหนึ่งของการจัดทำนโยบายการแก้ปัญหารายได้ตกต่ำนั้น ไม่ควรจะใช้ นโยบายในด้านการยกระดับราคาเพื่อแทรกแซงกลไกตลาดเพียงแง่มุมเดียว ภาครัฐควร คำนึงถึงการสร้างกลไกให้เกิดการปรับตัวไปสู่การผลิตพืชที่มีมูลค่าต่อหน่วยสูง และใน ขณะเดียวกันก็ควรปรับศักยภาพในการผลิตให้กับเกษตรกรที่ทำนา โดยเฉพาะผลิตภาพ การผลิตต่อหน่วยของแรงงานให้สูงขึ้น มีต้นทุนการผลิตที่ลดลง และรวมถึงการเพิ่มศักยภาพการตลาด ซึ่งกลไกดังกล่าวจะช่วยให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนให้กับภาค การเกษตรไทยในระยะยาวตามมา

กรอบแนวคิดของการวิจัย

สรุป

ตลาดสินค้าข้าวของไทยนั้นถือว่าเป็นตลาดที่มีความสำคัญที่รัฐบาลทุกรัฐบาลควรให้ความสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นตลาดข้าวในประเทศไทยเองหรือแม้กระทั่งตลาดข้าวโลก โดยเฉพาะตลาดโลกนั้น ประเทศไทยได้ส่งออกข้าวสูงสุดเป็นประวัติการณ์ด้วยปริมาณ 11.63 ล้านตัน ซึ่งเป็นปริมาณที่สูงมาก ดังนั้น ทิศทางตลาดสินค้าข้าวของไทยนั้นจะมีทิศทางการเติบโตที่ดีขึ้นในอนาคต พร้อมทั้งการที่รัฐบาลกำหนดนโยบายและโครงการต่างๆ เพื่อสนับสนุนสินค้าข้าว ในด้านต่างๆ เช่น ด้านการตลาด ด้านการผลิต ด้านการเก็บเกี่ยวผลิตรวมถึงการปรับปรุงคุณภาพของสินค้า ให้ได้คุณภาพและตรงตามความต้องการของทั้งผู้บริโภคชาวไทยและผู้บริโภคชาวต่างชาติด้วย

ทั้งนี้ในปัจจุบัน รัฐบาลให้การส่งเสริมในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในเรื่องการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่นเพื่อปรับเปรียบบระบบการผลิตของชาวนาให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ รวมถึงการรักษาคุณภาพและความยั่งยืนให้อาชีพชาวนา อีกทั้งรัฐบาลให้การส่งเสริมในเรื่องของการสนับสนุนให้ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิพันธุ์ดี เพื่อให้เกษตรกรได้มีผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสูงเพื่อจำหน่ายแก่ตลาดไทยและตลาดโลก รวมไปถึงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการเลือกซื้อสินค้าข้าว และทำให้เกิดตลาดใหม่ที่เป็นตลาดเฉพาะของสินค้าข้าวอีกด้วย

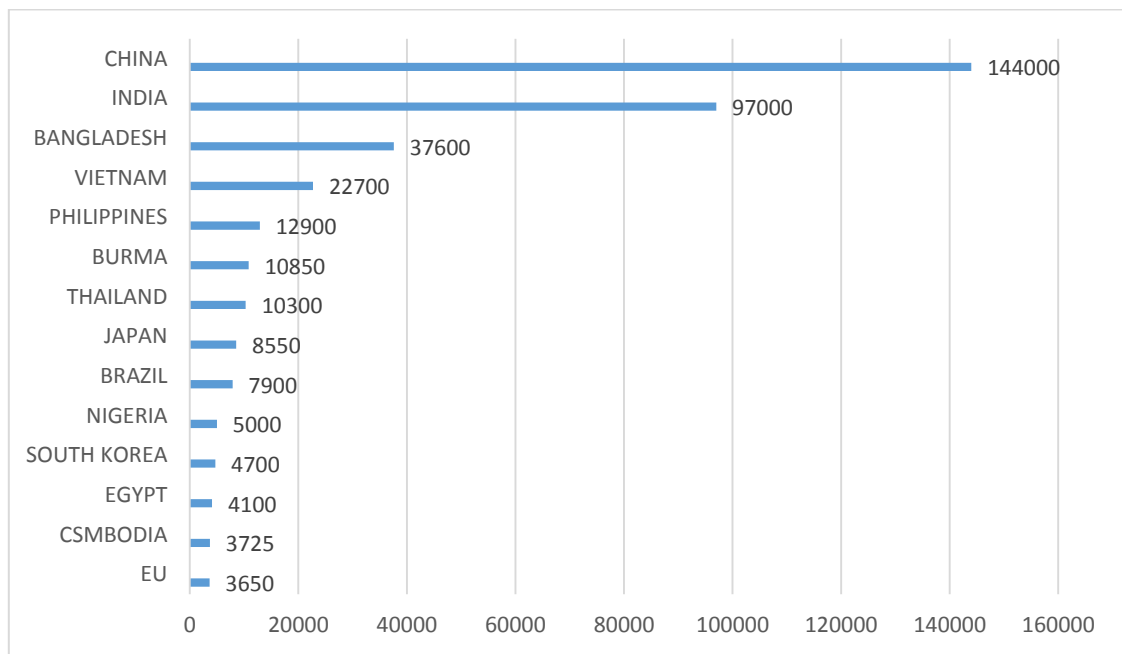
บทที่ 3

ปัญหา อุปสรรคและปัจจัยส่งเสริมขีดความสามารถ ในการแข่งขันสินค้าข้าวไทยภายใต้นโยบาย ไทยแลนด์ 4.0

สถานการณ์ข้าวโลก (Global Rice Situation)

ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าข้าวนั้นเป็นอาหารหลักของประชากรเกือบครึ่งหนึ่งของประชากรโลก ในช่วงศตวรรษที่ 21 เป็นต้นมา (ค.ศ. 2001 – 2100) จำนวนผู้บริโภคข้าวนั้นเพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากรโลกที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชากรทางทวีปเอเชียและทวีปแอฟริกา ซึ่งในปี 2559 – 2560 นั้น ประเทศจีนเป็นประเทศที่บริโภคข้าวสูงสุดอยู่ที่ประมาณ 114,000 ล้านตัน รองลงมาเป็นประเทศอินเดียอยู่ที่ประมาณ 97 ล้านตัน และอันดับสามอินโดนีเซียอยู่ที่ 37.6 ล้านตัน (แผนภาพที่ 3-1) ซึ่งทำให้ประเทศต่างๆ ที่เป็นผู้ผลิตและส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลก ต้องตื่นตัวในเรื่องแข่งขัน ไม่เพียงแต่แข่งขันในเรื่องของจำนวนผลผลิตที่จะส่งออกเท่านั้น ยังรวมถึงเรื่องของคุณภาพและราคาในตลาดโลกอีกด้วย

แผนภาพที่ 3-1 การบริโภคข้าวในแต่ละประเทศ ในช่วงปี 2559 – 2560

ที่มา : “Rice Consumption by Countries 2017”, ออนไลน์, 2561

การแข่งขันในตลาดข้าวของโลกนั้น เป็นการแข่งขันที่ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นด้านราคา ด้านปริมาณ ด้านคุณภาพ เป็นต้น ดังนั้นแล้วการทราบถึงข้อมูลของตลาดข้าวโลกก็เป็นส่วนหนึ่งใน

การเตรียมพร้อมของเกษตรกรภายในประเทศ เพื่อให้ตัวเกษตรกรเองได้ทราบว่าจำเป็นต้องปรับตัวไปในทิศทางใด เพื่อตอบสนองต่อตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ

สถานการณ์ปัจจุบันนั้น หลายๆ ประเทศในโลกหันมาพึ่งพาผลผลิตภายในประเทศมากขึ้น โดยการพัฒนาและลงทุนด้านการเกษตรเพื่อผลิตอาหารเลี้ยงประชากรของตนเอง มีการทุ่มเทสรรพกำลังทั้งด้านงบประมาณ และเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย รวมทั้งการพัฒนาพันธุ์ข้าวใหม่ๆ ที่ให้ผลผลิตสูง ด้านทานต่อสภาพแวดล้อมและศัตรูพืช เพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตให้เพียงพอกับความต้องการบริโภคภายในประเทศ ขณะที่บางประเทศหันไปบริโภคพืชอาหารอื่นทดแทนกันได้แต่มีราคาสูงกว่า ในขณะที่เดียวกัน ประเทศที่เป็นผู้บริโภคข้าว แต่ไม่สามารถปลูกข้าวได้ เช่น ประเทศในตะวันออกกลาง ซึ่งมีเงินทุนมหาศาล ได้เข้าไปลงทุนด้านการเกษตรในประเทศยากจน หรือประเทศกำลังพัฒนามากขึ้น เหล่านี้ล้วนส่งผลกับการค้าข้าวของประเทศไทยเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังมีประเด็นที่ต้องติดตามอย่างใกล้ชิดทั้งจากภาวะพืชอาหารของโลกที่อาจจะเผชิญปัญหาจากสภาพอากาศที่ไม่เอื้ออำนวย

นอกจากนี้ปัจจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐบาลทั้งการระบายข้าวจากสต็อก รัฐบาล การเปิดตลาดสินค้าเกษตรภายใต้ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ทั้งแนวคิดที่จะเปิดโอกาสให้นำเข้าข้าวเปลือกจากประเทศเพื่อนบ้านได้ ตลอดจนแนวคิดในการจัดตั้งกลุ่มประเทศผู้ส่งออกข้าว เหล่านี้ล้วนมีผลต่อการส่งออกข้าวของไทยทั้งด้านบวกและลบไม่มากนักน้อย ซึ่งจะต้องมีการดำเนินการด้วยความรอบคอบและรัดกุม

สถานการณ์ข้าวไทย

การส่งออกข้าวไทยในเดือนมกราคม 2561 มีปริมาณ 961,859 ตัน มูลค่า 15,397 ล้านบาท โดยปริมาณส่งออกลดลง 16.7% และมูลค่าลดลง 13.8% เมื่อเทียบกับเดือนธันวาคม 2560 มีปริมาณ 1,154,219 ตัน มูลค่า 17,870 ล้านบาท เนื่องจากในเดือนมกราคม 2561 การส่งออกข้าวทุกชนิดลดลงจากเดือนก่อนหน้าเนื่องจากปัจจัยด้านค่าเงินบาทที่แข็งค่าขึ้น ส่งผลให้ราคาข้าวไทยปรับตัวสูงขึ้นมากโดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ จึงทำให้ผู้ซื้อบางส่วนชะลอการซื้อข้าว โดยในเดือนมกราคม 2561 มีการส่งออกข้าวขาวปริมาณรวม 457,210 ตัน ลดลง 14.14% เมื่อเทียบกับเดือนธันวาคม 2560 โดยส่วนใหญ่ส่งไปยังประเทศฟิลิปปินส์ เบนิน แคนเมอรูน ญี่ปุ่น โมซัมบิก แองโกล่า เป็นต้น ในขณะที่การส่งออกข้าวหนึ่งมีปริมาณ 308,999 ตัน ลดลง 18.3% เมื่อเทียบกับเดือนธันวาคม 2560 โดยตลาดหลักยังคงเป็นประเทศเบนิน แอฟริกาใต้ บังคลาเทศ แคนเมอรูน เป็นต้น ส่วนการส่งออกข้าวหอมมะลิปริมาณรวม 146,822 ตัน ลดลงถึง 32.9% เมื่อเทียบกับเดือนธันวาคม 2560 โดยข้าวหอมมะลิคุณภาพดียังคงส่งไปตลาดประจำเช่น สหรัฐอเมริกา จีน ฮองกง เป็นต้น ปลายข้าวหอมมะลิส่งไปยังประเทศแคนเมอรูน มอริเตเนีย กินี เป็นต้น

สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทยให้ความเห็นว่าในเดือนกุมภาพันธ์ การส่งออกข้าวจะลดลงจากเดือนมกราคม โดยคาดว่าจะส่งออกประมาณ 800,000 ตัน โดยประเทศผู้นำเข้าที่สำคัญคือ อินโดนีเซีย เนื่องจากปัจจัยด้านค่าเงินบาทที่แข็งค่าทำให้การส่งออกมีอุปสรรคมากขึ้นจากการที่ราคาข้าวไทยยังคงอยู่ในระดับสูงกว่าประเทศคู่แข่ง โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ ประกอบกับอุปทานข้าวหอมมะลิในตลาดมีปริมาณจำกัด ยิ่งทำให้ราคายังคงอยู่ในระดับสูง ซึ่งราคาข้าวหอมมะลิ 100% (ปีการผลิต 2560/61) ที่สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทยประกาศเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2561 ราคาอยู่ที่ 1,135 เหรียญสหรัฐฯ ต่อตัน ในขณะที่ราคาข้าวหอมของ

เวียดนามราคาอยู่ที่ประมาณ 650 เหรียญสหรัฐฯ ต่อตัน ส่วนกัมพูชาราคาอยู่ที่ประมาณ 880 เหรียญสหรัฐฯ ต่อตัน อย่างไรก็ตาม ในช่วงนี้ ผู้ส่งออกยังคงมีสัญญาส่งมอบทั้งข้าวขาวและข้าวหนึ่งที่ต้องส่งมอบให้ผู้ซื้อทั้งจากการค้าปกติและจากการที่ผู้ส่งออกไทยประมูลได้ เช่น ฟิลิปปินส์ ญี่ปุ่น บังคลาเทศ ประกอบกับหลายประเทศในแถบแอฟริกาที่นำเข้าทั้งข้าวขาว (ข้าวใหม่และข้าวเก่า) และข้าวหนึ่ง เช่น เบนิน แอฟริกาใต้ ยังคงนำเข้าอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับตลาดประจำที่นำเข้าข้าวหอมฤดูใหม่ เช่นสหรัฐอเมริกา ฮองกง จีน ก็ยังคงนำเข้าข้าวอย่างต่อเนื่องเช่นกัน

ปัญหา

แม้ว่าการส่งออกสินค้าข้าวของประเทศไทยนั้นยังคงเป็นอันดับหนึ่งของโลก แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่ามีปัญหาหลายอย่างที่ทำให้ความสามารถในการแข่งขันในเวทีโลกนั้นลดลง โดยปัญหาของข้าวไทยโดยภาพรวมนั้นมีปัญหาตั้งแต่ด้านการผลิต ปัญหาด้านประสิทธิภาพทางการผลิตตกต่ำ ปัญหาข้าวคุณภาพต่ำเนื่องจากพันธุ์ที่ปลูกไม่เหมาะสมกับพื้นที่ ปัญหาด้านการตลาด รวมทั้งปัญหาการบริหารจัดการของนโยบายรัฐ

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นปัญหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับราคาข้าวและความสามารถในการแข่งขันด้านการส่งออกไว้ดังนี้

1. การแข่งค่าขึ้นอย่างต่อเนื่องของเงินบาท

การแข่งค่าของเงินบาท สร้างความกังวลให้กับผู้ส่งออกไทย โดยเฉพาะสินค้าข้าว ที่จะเสียความสามารถในการแข่งขันจากกำไรต่อหน่วยที่น้อยอยู่แล้ว ให้น้อยลงอีก ซึ่งเงินบาทที่แข่งค่าขึ้นเป็นปัจจัยลบต่อการส่งออกข้าวอย่างมาก และมีทำที่ว่าจะแข่งค่าต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อราคาส่งออกข้าว โดยเฉพาะในรูปแบบของ FOB (Free on Board) รวมทั้งกระทบต่อศักยภาพทางการแข่งขันในตลาด เนื่องจากคู่แข่งส่งออกข้าวในภูมิภาคอาเซียน ปัจจุบันมีราคาขายต่ำกว่าไทยอยู่แล้ว และหากเงินบาทแข่งค่าต่อเนื่อง ก็อาจเป็นอีกปัจจัยที่ทำให้ประเทศส่งออกอื่นๆ มีโอกาสในการส่งออกมากกว่า

สาเหตุหลักที่ทำให้ค่าเงินบาทแข่งค่าในภูมิภาคนี้เนื่องจากตัวเลขการท่องเที่ยวของไทยเติบโต และการส่งออกขยายตัวเป็นบวกต่อเนื่อง ทำให้ดุลการค้าไทยเติบโตในระดับสูง จึงทำให้ต่างชาติมองว่าไทยมีความมั่นคงทางการเงิน จึงได้นำเงินเข้ามาลงทุนในไทยมากขึ้น ซึ่งการที่ไทยมีค่าเงินแข่งค่าสูงสุดในภูมิภาค เป็นสิ่งที่น่าห่วง เพราะทำให้ศักยภาพการแข่งขันกับประเทศคู่แข่งลดลง

ตารางที่ 3-1 เปรียบเทียบอัตราแลกเปลี่ยนเฉลี่ยของธนาคารพาณิชย์ (ก.ค. 60- ก.พ. 61)

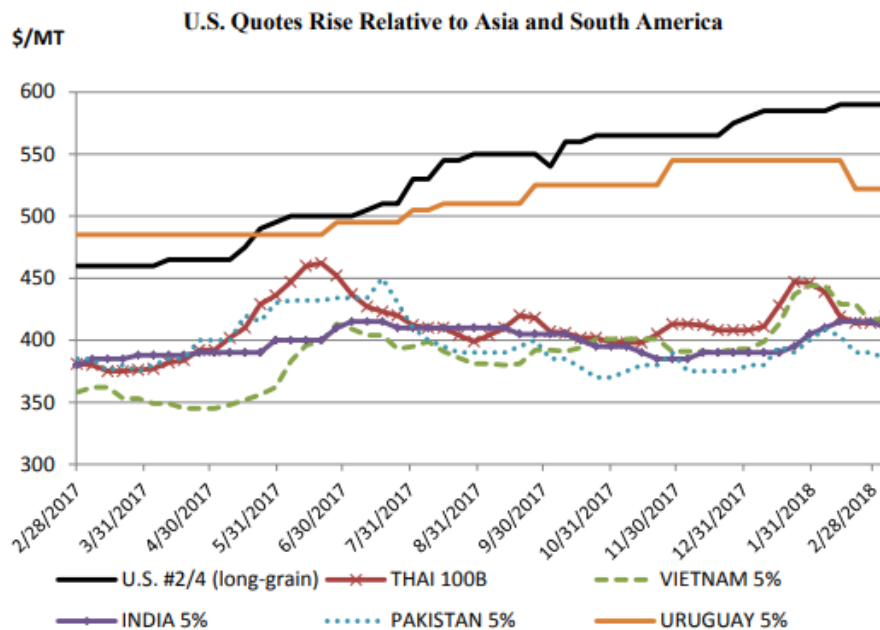
อัตรา อ้างอิง	ก.พ. 61	ม.ค. 61	ธ.ค. 60	พ.ย. 60	ต.ค. 60	ก.ย. 60	ส.ค. 60	ก.ค. 60
ดอลลาร์ สหรัฐ (USD)	31.4758	31.8798	32.666	32.9263	33.254	33.151	33.2612	33.7475

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

จากตารางที่ 3-1 จะเห็นได้ว่า ค่าเงินบาทแข็งตัวอย่างต่อเนื่องตั้งแต่เดือน กรกฎาคม 2560 จนถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2561 ทำให้การผู้ส่งออกข้าวไทยได้รับผลกระทบอย่างหนักไม่ว่าจะเป็นในเรื่องกำไรที่ลดลง และราคาข้าวในตลาดโลกที่สูงขึ้น

แผนภาพที่ 3-2 เปรียบเทียบราคาข้าวไทยและประเทศอื่นๆ

PRICES

ที่มา : กระทรวงการเกษตรประเทศสหรัฐอเมริกา (USDA)

จากตารางที่ 3-2 จะเห็นได้ว่า ราคาข้าวของไทยที่ประเทศสหรัฐอเมริกาปรับขึ้น สูงกว่าราคาข้าวของคู่แข่งที่สำคัญคือ เวียดนาม และอินเดีย ทำให้ผู้ซื้อชะลอการซื้อในช่วงที่มีราคาข้าวสูง

2. การขาดแคลนชนิดข้าวที่เป็นที่นิยมของประเทศผู้ซื้อ

ในปีการเพาะปลูก 2560/61 นั้น ประเทศไทยปีเนื้อที่ปลูกข้าวนาปี 58.962 ล้านไร่ คิดเป็นผลผลิตต่อพื้นที่เก็บเกี่ยว 437 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งเป็นตัวเลขที่มีปริมาณสูงมากในกระบวนการผลิตสินค้าข้าว อย่างไรก็ตาม ปัญหาของเกษตรกรของประเทศไทยคือการปลูกข้าวแบบตามอำเภอใจ เป็นเหตุให้ผลผลิตที่ออกสู่ตลาดนั้นเป็นผลผลิตที่ตลาดมีความต้องการต่ำ และบางครั้ง เกษตรกรหรือผู้ส่งออกไม่สามารถขายผลผลิตตามที่ต้องการได้ เนื่องจากไม่มีผลผลิตดังที่ตลาดต้องการเพียงพอต่อการขายนั้นๆ

การปลูกข้าวและการส่งออกของเกษตรกรและผู้ประกอบการนั้น จะเน้นพันธุ์ข้าวที่ได้ราคาสูง ทำให้เกิดการขาดแคลนชนิดข้าวบางชนิดที่เป็นที่นิยมของประเทศผู้ซื้อและประเทศไทยไม่มีผลผลิตดังกล่าว โดยส่วนใหญ่เกษตรกรจะปลูกข้าวหอมมะลิ ซึ่งให้ราคาดีกว่าข้าวเหนียวและข้าวกล้อง

ในข้าวบางชนิดที่ทำการส่งออก บางประเทศได้พัฒนาสายพันธุ์เพื่อให้ตรงตามความต้องการของตลาด เช่น ข้าวหอมพินันิม ในขณะที่ประเทศไทยยังคงใช้ข้าวหอมพินันิม (ข้าวหอมมะลิ) เป็นหลักในการส่งออก ในประเทศแถบแอฟริกา นั้น บางตลาดนิยมข้าวเก่ามากกว่าข้าวใหม่เนื่องจากเป็นข้าวที่มีราคาถูก และ

แข็ง เป็นความต้องการของตลาด แต่ประเทศไทยไม่มีสินค้ารองรับตลาดเช่นนั้น ทำให้เสียโอกาสในการนำเม็ดเงินเข้าประเทศ

การที่ประเทศไทย ไม่มีผลผลิตข้าวบางชนิดเพื่อส่งออกไปยังตลาดโลกนั้น ทำให้ประเทศไทยเสียโอกาสในทางการค้ากับประเทศนำเข้าต่างๆ อีกทั้ง การที่ปลูกข้าวชนิดเดียวที่ละมากๆ เพื่อส่งออก จะทำให้ผลผลิตล้นตลาด เกิดอุปทานมากกว่าอุปสงค์ ส่งผลให้ราคาในตลาดลดลง เป็นเหตุให้เกษตรกรและผู้ประกอบการเสียหายได้ในส่วนนี้

แม้รัฐบาลจะมีโครงการต่างๆ ในการช่วยเหลือเกษตรกร ให้ปลูกข้าวไปในทิศทางที่ตลาดต้องการ แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จเท่าใดนัก เนื่องจากทัศนคติของเกษตรกรเอง ทำให้ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงในการปลูกข้าว เมื่อมีผลผลิตตกต่ำ ก็ทำให้รัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือ ทำให้เสียงบประมาณในส่วนนี้ไปค่อนข้างมาก

ตารางที่ 3-2 ราคาข้าวแต่ละชนิดของไทยในการส่งออก

ดอลลาร์สหรัฐ/ตัน

	ชนิดข้าว	ราคา
1	ข้าวหอมมะลิไทย ชนิดพิเศษ 59/60 Thai Hom Mali Rice - Premium Quality (59/60)	1084
2	ข้าวหอมมะลิไทย 100% 59/60 Thai Hom Mali Rice 100% (59/60)	1053
3	ข้าวหอมมะลิไทย ชนิดพิเศษ 60/61 Thai Hom Mali Rice - Premium Quality (60/61)	1084
4	ข้าวหอมมะลิไทย 100% 60/61 Thai Hom Mali Rice 100% (60/61)	1053
5	ปลายข้าวหอมมะลิ เอ วัน เลิศพิเศษ THMBR A.1 Extra Super	537
6	ปลายข้าวหอมมะลิ เอ วัน เลิศ THMBR A. 1 Super	441
7	ข้าวกล้องหอมมะลิไทย Thai Hom Mali Cargo Rice	971
8	ข้าวหอมไทย Thai Jasmine Rice	844
9	ข้าวสารชนิด 100% ชั้น 1 White Rice 100% Grade A	484
10	ข้าวสารชนิด 100% ชั้น 2 White Rice 100% Grade B	462
11	ข้าวสารชนิด 5% White Rice 5%	436
12	ข้าวสารชนิด 10% White Rice 10%	429
13	ข้าวสารชนิด 15% White Rice 15%	426
14	ข้าวสารชนิด 25% White Rice 25%	416
15	ปลายข้าว เอ วัน เลิศ พิเศษ WBR A.1 Extra Super	357
16	ปลายข้าว เอ วัน เลิศ WBR A.1 Super	350

ที่มา : กรมการค้าต่างประเทศ, ออนไลน์, 2561

ตารางที่ 3-2 เป็นการเปรียบเทียบราคาในการส่งออกข้าวไทยไปยังตลาดโลก จะเห็นได้ว่าราคาข้าวหอมมะลิของปี 59/60 และ 60/61 เป็นที่นิยมของตลาด และมีราคาสูง ทำให้เกษตรกรนิยมปลูกมาก แต่ในขณะเดียวกัน ข้าวขาวชนิดอื่นๆ ก็เป็นที่ต้องการของตลาด แต่ประเทศไทยนั้นมีการส่งออกน้อยเนื่องจากเกษตรกรและผู้ประกอบการไม่นิยมที่จะปลูกและส่งออก

อุปสรรค

ในตลาดข้าวของโลกนั้น มีอุปสรรคหลายอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเสถียรภาพทางราคา และการแข่งขัน ไม่ว่าจะเป็นนโยบายของประเทศนั้นๆ เอง การกีดกันทางการค้า และความเข้มงวดของมาตรฐานต่างๆ ในการนำเข้าของแต่ละประเทศ อุปสรรคต่างๆ เหล่านี้ทำให้การแข่งขันในการส่งออกข้าวไทยด้อยลง เมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่งอื่นๆ

ผู้ทำวิจัยได้วิเคราะห์ประเด็นอุปสรรคเกี่ยวกับการแข่งขันสินค้าข้าวไทยในตลาดโลกดังนี้

1. ประเทศผู้นำเข้ามีความเข้มงวดเกี่ยวกับสารตกค้างในข้าว

การส่งออกสินค้าข้าวไปต่างประเทศนั้น มาตรฐานของสินค้าเป็นสิ่งสำคัญที่ประเทศผู้นำเข้า คำนึงถึงเป็นอันดับแรก ในสินค้าข้าวไทยนั้น มาตรฐานต่างๆ โดยทั่วไปเป็นที่ยอมรับของหลายๆ ประเทศมา โดยตลอด แต่ปัจจุบัน บางประเทศผู้นำเข้านั้นได้กำหนด วิธีการ กฎเกณฑ์ ตั้งแต่วิธีการปลูก การขนส่ง และการจัดจำหน่าย อันเป็นไปในทางที่ซับซ้อนเพื่อความปลอดภัยของคนในประเทศ แต่กระบวนการดังกล่าว ได้ส่งผลให้เกิดความยุ่งยากแก่ผู้ผลิตและส่งออก เช่น ประเทศญี่ปุ่นสหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

ปัจจุบัน ประเทศญี่ปุ่นได้ตรวจการนำเข้าสินค้าข้าวที่มีสารตกค้าง โดยนายชูเกียร์ดี โอภาส วงศ์ นายกิตติมศักดิ์สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย เปิดเผยว่า สมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย เตรียมทำหนังสือถึง กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อขอให้ช่วยแก้ไขปัญหากรณีที่กระทรวงสาธารณสุข แร่งงาน และสวัสดิการของรัฐบาลญี่ปุ่น เตรียมออกประกาศบังคับปรับปริมาณสารพิษตกค้างสูงสุด (MRL) ของสารฟอสฟิทธิล (fosetyl-aluminium) ซึ่งผสมในยาปราบศัตรูพืชปนเปื้อนในสินค้าเกษตร รวมทั้งข้าวใน ปริมาณไม่เกิน 0.01 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม จากเดิมที่กำหนดไม่เกิน 0.5 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม โดยคาดการณ์ว่า หากประกาศมีผลบังคับใช้ จะส่งผลกระทบต่อ การส่งออกข้าวไทยไปยังตลาดญี่ปุ่นที่มีปริมาณส่งออกปีละ 3 แสนตันทันที เพราะจากการสุ่มตรวจข้าวไทย พบการปนเปื้อนของสารฟอสฟิทธิลในระดับ 0.1-0.2 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม ซึ่งเกินระดับของประกาศใหม่

2. ประเทศผู้นำเข้าข้าวมีมาตรการกีดกันทางการค้า

ในตลาดโลกนั้น สินค้าข้าวเป็นสินค้าที่จัดว่ามีการใช้มาตรการกีดกันทางการค้าสูงมาก ทั้ง มาตรการทางภาษีและมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี ซึ่งมีผลให้การค้าเบี่ยงเบนไปจากการค้าโดยเสรี ก่อให้เกิดความไม่ เป็นธรรมทางการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตรขนาดกลางและขนาดเล็ก ที่ไม่มี อำนาจต่อรอง

ในหลายๆ ประเทศมีการใช้มาตรการแทรกแซง เพื่อลดปริมาณการนำเข้าสินค้ามาในประเทศ ซึ่งวัตถุประสงค์ส่วนใหญ่มักกระทำเพื่อปกป้องผู้ผลิตสินค้าภายในประเทศ ซึ่งปัจจุบันหลายประเทศมีนโยบาย พึ่งพาการผลิตในประเทศ และมีมาตรการอุดหนุนภาคการเกษตรเพื่อเพิ่มผลผลิตในประเทศ ได้แก่ ประเทศ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ไนจีเรีย เป็นต้น

มาตรการกีดกันทางการค้าที่ประเทศผู้นำเข้านำมาใช้ได้แก่

2.1 มาตรการทางภาษี

มาตรการทางภาษี เป็นมาตรการกีดกันทางการค้ามาตรการหนึ่งในอดีต มีการนำมาใช้ กีดกันทางการค้าสินค้าเกษตรกันมา โดยเรียกเก็บภาษีนำเข้าในอัตราที่สูงเพื่อปกป้องผู้ผลิตภายในประเทศของ ตน ดังจะเห็นได้จากอัตรากาษีนำเข้าสินค้าเกษตรที่สำคัญบางชนิดของบางประเทศ ที่เป็นข้อมูลซึ่งแจ้งไว้ต่อ องค์การการค้าโลก (WTO) เพื่อใช้เป็นฐานในการลดกาษีนำเข้าตามข้อตกลงว่าด้วยสินค้าเกษตร

ทั้งนี้ การเก็บภาษีนำเข้าในอัตราสูงย่อมทำให้สินค้าเกษตรที่นำเข้ามาต้นทุนสูงขึ้น จึงมี ความสามารถในการแข่งขันกับสินค้าเกษตรที่ผลิตในประเทศผู้นำเข้าลดลง ทำให้ปริมาณการนำเข้าลดลง ซึ่ง หมายถึงการส่งออกของประเทศผู้ส่งออกย่อมลดลง

2.2 การจำกัดการนำเข้า

การจำกัดปริมาณการนำเข้า คือการกำหนดโควตาการนำเข้าให้น้อยกว่าปริมาณการนำเข้าที่ควรจะเป็น เพื่อปกป้องผู้ผลิตภายในประเทศให้สามารถแข่งขันกับสินค้านำเข้าได้มากขึ้น

การใช้มาตรการจำกัดปริมาณการนำเข้าเพื่อกีดกันการค้าสินค้าเกษตร ถึงแม้จะมีข้อตกลงขององค์การการค้าโลกให้ยกเลิกมาตรการกีดกันทางการค้าเช่นนี้ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2538 แล้วก็ตาม แต่บางประเทศก็ยังใช้มาตรการดังกล่าวอย่าง โดยอ้างว่าเพื่อความมั่นคงด้านอาหาร (Food Security)

ปัจจัยส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขัน

แม้ว่าหลายๆ ประเทศจะมีมาตรการกีดกันทางการค้า แต่สินค้าข้าวไทยยังคงเป็นที่ต้องการของตลาด ซึ่งหากจะพิจารณาตลาดส่งออกข้าวไทยรายภูมิภาคจะพบว่า ตลาดสำคัญยังคงอยู่ในทวีปเอเชีย ทั้งเอเชียตะวันออก เอเชียใต้ รวมถึงตะวันออกกลางและแอฟริกา นอกจากนี้ ยังกระจายไปในยุโรป อเมริกา และประเทศในแถบแปซิฟิกใต้

ทั้งนี้ ปัจจัยที่ทำให้ข้าวไทยมีศักยภาพในการส่งออกไปเจาะตลาดต่างๆ ทั่วโลก ส่วนหนึ่งมาจากชื่อเสียงของประเทศไทยในฐานะที่เป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลก ประกอบกับข้าวหอมมะลิไทยมีคุณภาพด้านรสชาติและความหอมที่เป็นเอกลักษณ์ ถูกปากของผู้บริโภค

นอกจากเหตุผลด้านชื่อเสียงและคุณภาพที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยได้จัดทำประเด็นในเรื่องปัจจัยส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขัน ดังนี้

1. ประเทศผู้นำเข้าที่เป็นคู่ค้าของไทยมีความต้องการนำเข้าสินค้าข้าวเพิ่มขึ้น

นายอดุลย์ โชตินิสากรณ์ รักษาการอธิบดีกรมการค้าต่างประเทศเปิดเผยว่า การส่งออกข้าวไทยปี 2560 ส่งออกได้ถึง 11.48 ล้านตัน ซึ่งเป็นการส่งออกสูงสุดในประวัติศาสตร์ โดยขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 15.88 จากปีก่อน รวมมูลค่ากว่า 5,106 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

อย่างไรก็ดี ในปี 2561 คาดว่าประเทศในแถบทวีปแอฟริกาจะซื้อข้าวของไทยมากขึ้น เนื่องจากเศรษฐกิจของทวีปแอฟริกาปรับตัวดีขึ้นตามราคาน้ำมันดิบที่เพิ่มขึ้นจากเฉลี่ย 43.7 ดอลลาร์สหรัฐฯ/บาร์เรลในปี 2559 เป็น 53.9 ดอลลาร์สหรัฐฯ/บาร์เรลในปี 2560 ทำให้ผู้ซื้อในแอฟริกากลับมาซื้อข้าวจากไทยมากขึ้น

นอกจากนี้ คู่ค้าสำคัญหลายประเทศนำเข้าข้าวจากไทยเพิ่มขึ้น เช่น ประเทศจีน ที่นำเข้าจากไทยเพิ่มขึ้น ทั้งข้าวขาว ข้าวหอมมะลิ และปลายข้าว และประเทศอิหร่าน ซึ่งเดิมเคยนำเข้าข้าวจากไทยปีละ 5-6 แสนตัน เริ่มกลับมานำเข้าข้าวจากไทยอีกครั้ง หลังจากที่องค์การสหประชาชาติ (UN) และสหรัฐฯ ประกาศยกเลิกการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจต่อประเทศอิหร่านตั้งแต่ปี 2559

ประเทศที่ต้องนำเข้าข้าวเพิ่มขึ้นได้แก่ อิหร่าน ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย บังคลาเทศ และประเทศในแถบแอฟริกา

2. ผลผลิตข้าวของประเทศคู่แข่งมีแนวโน้มลดลง

ในกระบวนการการปลูกข้าวนั้น จะประสบความสำเร็จหรือมีความมั่นคงได้ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับสภาพอากาศที่เหมาะสม เนื่องจากการปลูกข้าวนั้นจะต้องอาศัยดินฟ้าอากาศ น้ำและพลังงานแสงอาทิตย์เข้ามา มีบทบาทสำคัญและส่งผลโดยตรงต่อฤดูกาลก่อนเพาะปลูก ทั้งนี้ จากการเก็บข้อมูลสถิติพลังงานแสงอาทิตย์ย้อนหลัง ถ้าระยะเวลาการมีแสงแดดลดลงหรืออุณหภูมิของโลกต่ำจะทำให้ช่วงระยะเวลาการปลูกสั้นลง ส่งผล

ให้ปริมาณผลผลิตข้าวลดลง และในบางครั้งจะส่งผลกระทบต่ออาการเกิดโรคหรือศัตรูพืช เช่นเดียวกับเรื่องน้ำที่มีผลต่อการบริหารจัดการการผลิต

ประเทศคู่แข่งสำคัญ ได้แก่ ประเทศ อินเดีย และบังกลาเทศ มีแนวโน้มที่จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ อันเป็นเหตุให้ผลผลิตข้าวที่ลดลง

แนวทางการส่งเสริมการสร้างเสถียรภาพในการค้าข้าว

รัฐบาลไทยนั้นมีมาตรการหลายๆ อย่างในการช่วงเหลือเกษตรกรและประกอบธุรกิจเกี่ยวกับสินค้าข้าว ซึ่งในหลายๆ โครงการนั้น ช่วยให้ผู้ประกอบการและชาวนาได้รับผลประโยชน์อย่างมาก แต่ก็มีอีกหลายๆ โครงการที่ไม่ส่งผลดีกับผู้ประกอบการเท่าใดนัก อย่างไรก็ตาม รัฐบาลปัจจุบันมีนโยบายและโครงการมีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมให้เกิดเสถียรภาพทางราคาสินค้าข้าว ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางที่สอดคล้องกับของรัฐบาลและขอเสนอ ดังนี้

1. โครงการส่งเสริมการใช้เมล็ดข้าวหอมมะลิคุณภาพดี

ข้าวเป็นพืชอาหารหลักและการทำนาเป็นอาชีพหลักที่สำคัญของเกษตรกรไทย รัฐบาลโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์และกระทรวงมหาดไทย ได้มีนโยบายในการรักษาเสถียรภาพราคาข้าวและรายได้ของชาวนา โดยจัดทำแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจรเพื่อบริหารจัดการข้าวตลอดห่วงโซ่อุปทาน โดยวางแผนในการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดกำหนดเป้าหมายในการส่งเสริมการผลิตข้าวในปี 2560/61 จำนวนประมาณ 65.40 ล้านไร่ จำแนกเป็นกลุ่มข้าว 5 ชนิด ได้แก่ ข้าวหอมมะลิ 25.24 ล้านไร่ ข้าวเหนียว 17.77 ล้านไร่ ข้าวหอมปทุมธานี 1.47 ล้านไร่ ข้าวเจ้า 20.62 ล้านไร่ และข้าวอื่นๆ (ข้าวอินทรีย์ ข้าวสี) 0.30 ล้านไร่ ข้าวหอมมะลิซึ่งเป็นข้าวคุณภาพเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญของประเทศไทย และมีพื้นที่เพาะปลูกมากที่สุด พบว่าปัจจุบันข้าวหอมมะลิมีคุณภาพลดลงซึ่งส่งผลกระทบกับการส่งออก ผลผลิตต่อไร่ข้าวหอมมะลิอยู่ในเกณฑ์ต่ำซึ่งมีปัจจัยหลายอย่างทั้งคุณภาพของดิน ปริมาณน้ำ เทคโนโลยี และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี โดยปัญหาสำคัญที่พบในปัจจุบันก็คือการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ข้าว (seed) คุณภาพดีสำหรับเพาะปลูก แต่ละปีต้องใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิสำหรับเพาะปลูกประมาณ 0.439 ล้านตัน ซึ่งมีหน่วยงานที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีไม่มากนักเนื่องจากข้าวหอมมะลิได้แก่พันธุ์ข้าวดอกมะลิ 105 และ กข15 เป็นข้าวไวต่อช่วงแสง สามารถปลูกได้เพียงปีละครั้ง มีต้นทุนในการผลิตและเก็บรักษาเพื่อรอการจำหน่ายค่อนข้างสูง ชาวนาจึงต้องใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่เก็บไว้ใช้เองต่อเนื่องหลายปีสำหรับเพาะปลูก ทำให้คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ข้าวลดลง มีปัญหาข้าวแดงและพันธุ์ปนส่งผลโดยตรงต่อผลผลิตและรายได้ที่เกษตรกรได้รับ และยังส่งผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพข้าวหอมมะลิของไทย แม้ว่าในปีที่ผ่านมารัฐบาลได้สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดีแก่เกษตรกรตามโครงการส่งเสริมสนับสนุนการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิคุณภาพดี จำนวน 7,857 ตัน เกษตรกร 71,727 ราย ซึ่งยังไม่ครอบคลุมกับพื้นที่เพาะปลูกที่เกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์ ไม่มีคุณภาพ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว กรมการข้าวจึงเห็นสมควรส่งเสริมให้ชาวนาเปลี่ยนไปใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีจากแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ที่เชื่อถือได้โดยชดเชยส่วนต่างราคาจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี เพื่อให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงและมีเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีราคาถูกใช้สำหรับเพาะปลูกตลอดจนสามารถต่อยอดเพื่อพัฒนาชุมชนให้ผลิตเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เองได้ในปีต่อไป

1.1 วัตถุประสงค์

1.1.1 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตข้าวหอมมะลิในพื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิคุณภาพ

1.1.2 เพื่อส่งเสริมให้ชาวนามีความรู้และสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมไว้ใช้เอง

1.2 พื้นที่ดำเนินการ

ดำเนินการใน 21 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บึงกาฬ บุรีรัมย์ มหาสารคาม มุกดาหาร ยโสธร ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์ หนองคาย หนองบัวลำภู อำนาจเจริญ อุบลราชธานี อุบลราชธานี เชียงราย และพะเยา

1.3 วิธีการดำเนินงาน

1.3.1 หลักเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ

1.3.1.1 พื้นที่ดำเนินการโครงการฯ ในเขตพื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิคุณภาพ 21 จังหวัด โดยใช้ข้อมูลจากผลการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวปีที่ผ่านมาประกอบในการคัดเลือกพื้นที่และเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ

1.3.1.2 พื้นที่ดำเนินงานไม่อยู่ในเขตอำเภอที่ตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว และศูนย์วิจัยข้าว

1.3.1.3 เป็นพื้นที่อยู่ห่างไกลไม่สามารถเข้าถึงแหล่งผลิตและจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดี

1.3.1.4 เป็นพื้นที่ที่มีปัญหาด้านคุณภาพผลผลิตข้าวหอมมะลิ เช่น มีปัญหาข้าวแดง และพันธุ์ปน เป็นต้น

1.3.1.5 ชาวนาเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้ใช้เองต่อเนื่อง 3 ปีขึ้นไป

1.3.2 กรมการข้าว จัดประชุมชี้แจงโครงการเจ้าหน้าที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวที่รับผิดชอบในพื้นที่ดำเนินการโครงการ

1.3.3 ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว จัดประชุมชี้แจงโครงการแก่คณะกรรมการคัดเลือกพื้นที่และเกษตรกร เพื่อพิจารณาคัดเลือกพื้นที่และเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการตามหลักเกณฑ์การช่วยเหลือ คณะกรรมการฯ ประกอบด้วย

1.3.3.1 เกษตรอำเภอ

1.3.3.3 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล

1.3.4.3 เจ้าหน้าที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว

1.3.4 ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวรวบรวมรายชื่อเกษตรกร ที่ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการฯ จัดส่งรายชื่อและรายละเอียดความต้องการชนิดพันธุ์ ปริมาณ ระยะเวลา และสถานที่ส่งมอบ ให้กรมการข้าว

1.3.5 กองเมล็ดพันธุ์ข้าวขออนุมัติจ่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวให้แก่เกษตรกรตามที่ได้รับแจ้งตามข้อ 1.3.4. และจัดส่งเมล็ดพันธุ์ให้กับเกษตรกรในพื้นที่

1.3.6 คณะกรรมการคัดเลือกฯ โดยการประสานงานของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวจัดเตรียมเอกสารการรับเมล็ดพันธุ์ให้เกษตรกรเซ็นรับ พร้อมชำระค่าเมล็ดพันธุ์ข้าว กิโลกรัมละ 10 บาท ให้กับเจ้าหน้าที่ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวที่ได้รับมอบหมาย และออกใบเสร็จรับเงินให้แก่เกษตรกร

1.3.7 รวบรวมปริมาณเมล็ดพันธุ์ที่จ่ายให้กับเกษตรกรและดำเนินการขออนุมัติเบิกเงินสมทบ

จากกรมการข้าวตามที่ได้รับจัดสรรจากสำนักงานงบประมาณส่วนที่เหลืออีกโลกรัมละ 12 บาท เข้าบัญชีทุนหมุนเวียนเพื่อผลิตและขยายพันธุ์พืช

1.3.8 ติดตามการดำเนินงาน/การให้คำแนะนำและถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว

2. นโยบายการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning)

การขับเคลื่อนนโยบายการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมของประเทศ (Zoning) ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง คณะรัฐมนตรีได้กำหนดให้จัดทำ Zoning ภาคเกษตร เป็นนโยบายสำคัญในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรของประเทศ โดยรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ให้หลักการการขับเคลื่อนแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมว่า การบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินของประเทศให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด เนื่องจากพื้นที่ประมาณครึ่งหนึ่งของประเทศเป็นพื้นที่เกษตรกรรม และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มีการประกาศเขตเหมาะสมต่อการปลูกพืช จำนวน 20 ชนิดสินค้า ได้แก่ พืช 13 ชนิด ปศุสัตว์ 5 ชนิด ประมง 2 ชนิด โดยหลักการของการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมเป้าหมายที่สำคัญ คือ ต้องการปรับสมดุลของอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) ของสินค้าเกษตรในแต่ละพื้นที่ ซึ่งการประกาศเขตเหมาะสมในการปลูกพืช ปศุสัตว์ และประมงจะอาศัยข้อมูลทางวิชาการ ศักยภาพ กายภาพในพื้นที่ ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับภูมิอากาศ ดิน น้ำ ความชื้น แสงแดด สภาพแวดล้อมด้านต่างๆ นำมาประกอบกับข้อมูลพืช สัตว์ ประมง ในแต่ละชนิด รวมทั้งวิเคราะห์ร่วมกับความต้องการของตลาด เพื่อหาความเหมาะสมของการทำการเกษตรในแต่ละพื้นที่ ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการผลิตสูง ซึ่งจะทำให้เกษตรกรมีผลกำไรที่สูงกว่าการทำเกษตรในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม โดยรัฐบาลมีมาตรการสนับสนุน จูงใจ ให้ข้อมูลและคำแนะนำทางวิชาการแก่เกษตรกรในการปรับเปลี่ยนการทำการเกษตร ภายใต้เงื่อนไขว่าต้องเป็นความสมัครใจและความพึงพอใจของเกษตรกรเป็นหลัก

2.1 เป้าหมายการพัฒนา

2.1.1 เป็นการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ประเทศของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามเป้าหมายของรัฐบาล เพื่อร่วมผลักดันการพัฒนาประเทศตามวิสัยทัศน์ “ประเทศมีขีดความสามารถในการแข่งขัน คนไทยอยู่ดีกินดี มีความเสมอภาคและเป็นธรรม” ตามที่รัฐบาลกำหนด

2.1.2 เกษตรกรทำการผลิตทางการเกษตรอย่างเหมาะสม โดยเกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนชนิดสินค้าและรูปแบบการผลิตในเขตพื้นที่ที่มีความเหมาะสมน้อยหรือไม่เหมาะสม และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในเขตพื้นที่ที่มีความเหมาะสม เพื่อการลดต้นทุนและเพิ่มรายได้แก่เกษตรกร ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

2.1.3 การบริหารจัดการด้านการเกษตรและสหกรณ์ในจังหวัดที่มีประสิทธิภาพ โดยจังหวัดมีกลไกการพัฒนาเกษตรกรรมและสหกรณ์ของจังหวัดที่เหมาะสม ทั้งการบริหารจัดการพื้นที่และทรัพยากร มีการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญของจังหวัดโดยคำนึงถึงความต้องการของตลาด และการพัฒนาเกษตรกรรมตามศักยภาพของแต่ละกลุ่ม เป็นต้น และมีการกำหนดมาตรการ โครงการ กิจกรรม มีความเหมาะสมสำหรับการพัฒนาด้านการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด โดยคำนึงถึงความสะดวกคล่องกับข้อมูล

ข้อเท็จจริงในพื้นที่ สอดคล้องตามกรอบแนวคิด Zoning = Area + Commodity + Human Resource ซึ่ง จะส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดโดยเป้าหมายเพื่อให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคการเกษตรใน จังหวัด (GPP ภาคการเกษตร) เพิ่มขึ้น

2.1.4 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีการทำงานอย่างบูรณาการทั้งภายในกระทรวง และขยายผลความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายจากภายนอกให้มากขึ้น ในการร่วมกันพัฒนาระบบและกลไกต่างๆ ในการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมของประเทศให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุด

2.2 การดำเนินการ

2.2.1 ต้องมีการตรวจสอบพื้นที่ตามประกาศเขตเหมาะสมในการผลิตสินค้าเกษตร ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และตรวจสอบข้อมูลสินค้าเกษตรของจังหวัดในปัจจุบัน โดยสรุปข้อมูลในมิติ พื้นที่ โดยเปรียบเทียบข้อมูลพื้นที่การผลิตสินค้าในปัจจุบันกับแผนตามประกาศเขตเหมาะสมในการผลิตสินค้า เป้าหมายในแต่ละชนิดแล้วสรุปข้อมูลว่าในสินค้าเป้าหมายแต่ละชนิดทำการผลิตในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม มาก (S1) เหมาะสมปานกลาง (S2) จำนวนเท่าใด ผลิตในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) จำนวนเท่าใด

2.2.2 ต้องวิเคราะห์ความต้องการของสินค้าตลาด/ผู้บริโภค โดยพิจารณาวิเคราะห์ ข้อมูลปริมาณความต้องการสินค้าของตลาดในระดับต่างๆ (ตั้งแต่ระดับโลกจนถึงระดับจังหวัด) ทั้งความ ต้องการในปัจจุบันและแนวโน้มความต้องการในอนาคต จากผลการวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันโดย เปรียบเทียบและแนวโน้มของสินค้าเป้าหมายแต่ละชนิด และจัดลำดับความโดดเด่นเรียงลำดับสินค้าเป้าหมาย ไว้ โดยหน่วยงานส่วนกลางที่สามารถสนับสนุนข้อมูลได้ คือ กรมส่งเสริมการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจ การเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ กระทรวงพาณิชย์ บทวิเคราะห์ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ธนาคารแห่งประเทศไทย

2.2.3 ผลักดันมาตรการ โครงการและกิจกรรมที่กำหนดสู่การปฏิบัติ โดยการปรับปรุง แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์จังหวัดและแผนพัฒนาจังหวัด การเตรียมการของงบประมาณประจำปี การ ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมผลักดันมาตรการ โครงการและกิจกรรม

2.2.4 มีการติดตามและการประผลการขับเคลื่อนนโยบาย

3. โครงการสินเชื่อชะลอการขายข้าวเปลือกนาปี ปีการผลิต 2560/61

การชะลอปริมาณข้าวเปลือกออกจำหน่ายสู่ท้องตลาดเป็นการลดปริมาณข้าวเปลือกที่เกิน ความต้องการของตลาดมากจนเกินไปออกจากระบบ อันจะเป็นสาเหตุให้ราคาของข้าวเปลือกตกต่ำ ซึ่ง โครงการนี้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เป็นผู้ดำเนินการด้วยการให้สินเชื่อแก่เกษตรกรหรือ สถาบันเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการโดยดามเก็บรักษาข้าวเปลือกไว้ในยุ้งฉางของตนเอง เพื่อเป็นการบรรเทา ความเดือนร้อนทางด้านการเงินเกษตรกรและลดปัญหาราคาข้าวเปลือกนาปีตกต่ำ

3.1 วัตถุประสงค์

3.1.1 เพื่อชะลอการขายข้าวเปลือกออกสู่ตลาดในปริมาณมากเกินความต้องการ ของตลาด

ภาระหนี้สิน

3.1.2 เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกรเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและ

3.1.3 เพื่อรักษาระดับราคาข้าวเปลือกให้มีประสิทธิภาพ

3.1.4 เพื่อให้เกษตรกรชาวนาขายข้าวเปลือกได้ในราคาสูง

3.2 พื้นที่เป้าหมาย

3.2.1 ดำเนินการในเขตพื้นที่ปลูกข้าวทุกจังหวัดทั่วประเทศ

3.2.2 ให้ ธ.ก.ส. จ่ายสินเชื่อชะลอการขายผลผลิต แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปีที่เข้าร่วมโครงการ ประกอบด้วย ข้าวเปลือกหอมมะลิปริมาณ 1.6 ล้านตัน ข้าวเปลือกเหนียว 0.2 ล้านตัน ข้าวเปลือกเจ้าปริมาณ 0.1 ล้านตัน ข้าวเปลือกปทุมธานี 1 ปริมาณ 0.1 ล้านตัน รวมปริมาณข้าวเปลือก 2.0 ล้านตันข้าวเปลือก

3.3 ระยะเวลาการเข้าร่วมโครงการและการรับชำระคืนเงินกู้

3.3.1 ระยะเวลาจัดทำสัญญาเงินกู้ตั้งแต่ 1 พฤศจิกายน 2560 ถึงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2561

3.3.2 กำหนดระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ให้เสร็จสิ้นไม่เกิน 5 เดือน นับถัดจากเดือนรับเงินกู้ และหากภาวะราคาตลาดต่ำกว่าวงเงินสินเชื่อต่อตัน สามารถขยายเวลาได้ไม่เกิน 3 เดือน

3.3.3 ระยะเวลาโครงการตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2560 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2561

3.4 ความคาดหวังและประโยชน์ของโครงการ

3.4.1 ชะลอปริมาณข้าวเปลือกในช่วงผลผลิตออกสู่ตลาดในฤดูเก็บเกี่ยวไม่เกินความต้องการตลาด ซึ่งจะทำให้ราคาตลาดข้าวเปลือกมีโอกาสปรับตัวสูงขึ้น

3.4.2 เกษตรกร มีช่องทางเลือกในการตัดสินใจที่จะจำหน่ายหรือเก็บรักษาข้าวเปลือกของตนเองไว้ในยุ้งฉาง ซึ่งเป็นการสร้างแรงจูงใจ และสร้างวินัยให้เกษตรกรผลิตข้าวเปลือก และเก็บรักษาข้าวเปลือกให้มีคุณภาพ

3.4.3 เป้าหมายความสำเร็จของโครงการที่กำหนดมิได้ขึ้นอยู่กับจำนวนที่จ่ายเงินกู้ตามโครงการสินเชื่อชะลอการขายข้าวนาปี แต่ภายหลังจากดำเนินโครงการแล้วราคาข้าวเปลือกในท้องตลาดมีราคาปรับสูงขึ้นกว่าวงเงินให้สินเชื่อต่อตัน และเกษตรกรมีการผลิตและเก็บรักษาข้าวเปลือกให้มีคุณภาพสูงขึ้น นั้น แสดงว่าโครงการดังกล่าวประสบความสำเร็จ ถึงแม้การดำเนินงานโครงการไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ก็ตาม

สรุป

แม้การส่งออกข้าวไทยจะมีมูลค่าการส่งออกที่สูงมากก็ตาม แต่ก็ยังมีปัญหาต่างๆ ที่จำเป็นจะต้องดำเนินการให้เรียบร้อย เพื่อการต่อสู้ทางการตลาดในอนาคตหากประเทศไทยยังต้องการเป็นผู้นำด้านการส่งออกข้าวอยู่ในเวทีโลก โดยปัญหาที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ไว้มีคือ การแข่งขันอย่างต่อเนืองของเงินบาท ส่งผลให้เกิดความกังวลให้กับผู้ส่งออกสินค้าข้าวของไทยในเรื่องราคาข้าว ที่จะเสียความสามารถในการแข่งขันจาก

กำไรต่อหน่วยหรือไม่ รวมถึงการขาดแคลนชนิดข้าวที่เป็นที่นิยมของประเทศผู้ซื้อ ซึ่งปัจจุบัน เกษตรกรไทยมีการปลูกข้าวโดยใช้พันธุ์ข้าวตามอำเภอใจ ไม่ได้ใช้กลยุทธ์ การนำตลาดนำการผลิต (Marketing Driven)

นอกจากปัญหาที่เกิดขึ้นภายในประเทศไทยเอง ปัจจัยอื่นที่เป็นอุปสรรคทำให้เกิดการส่งออกน้อยลง หรือราคาตกต่ำลงในสินค้าข้าวนั้นก็คือ การที่ประเทศผู้นำเข้าสินค้าข้าวที่มีความเข้มงวดในการตรวจสอบสารตกค้างในข้าว โดยปัจจุบันนั้น หลายๆ ประเทศมีการปรับกฎเกณฑ์การนำเข้าสินค้าประเภทอาหารให้เข้มงวดมากขึ้น ส่งผลให้การส่งออกของไทยมีปริมาณน้อยลง ประกอบกับประเทศผู้นำเข้ามีการออกนโยบายในเชิงการกีดกันทางการค้าเพื่อให้ผู้บริโภคในประเทศผู้นำเข้านั้น บริโภคสินค้าเกษตรภายในประเทศ โดยใช้มาตรการทางภาษี และการจำกัดการนำเข้าของในค้าของประเทศอื่นๆ

ปัญหา อุปสรรคต่างๆ ที่ผู้ทำวิจัยได้วิเคราะห์นั้น อาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางราคาและการตลาดของข้าวไทยในเวทีโลก อย่างไรก็ตาม ยังมีปัจจัยหลายๆ อย่างที่ทำให้ผู้ประกอบการในสินค้าข้าวนี้สามารถแข่งขันได้ เช่น การที่ประเทศผู้นำเข้าสินค้าข้าวที่เป็นคู่ค้าของไทยมีความต้องการนำสินค้าข้าวเพิ่มขึ้น กอปรกับประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นคู่แข่งในการผลิตข้าวเพื่อส่งออกนั้นมีแนวโน้มที่จะมีผลผลิตลดลง รวมถึงแนวทางการส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันที่ภาครัฐได้จัดทำเป็นโครงการขึ้นภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0 เช่น นโยบายการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมของประเทศ (Zoning) เป็นต้น

บทที่ 4

แนวทางการส่งเสริมและรักษาเสถียรภาพ ของราคาสินค้าข้าวตามนโยบายของรัฐ

ผลการสัมภาษณ์

จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่เพาะปลูกข้าวขนาดใหญ่ของประเทศไทย และได้สอบถามผู้ประกอบการโรงสี ทำข้าว ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมราคาข้าวให้สูงขึ้น เพื่อให้ผู้ประกอบการและชาวนา มีรายได้ที่สูงขึ้น อีกทั้ง ยังสอบถามไปถึงเรื่องของการรักษาเสถียรภาพของราคา เพื่อให้ราคานั้นมีการผันผวนที่น้อย สามารถคาดการณ์ราคาของตลาดโลกได้ โดยจากการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ประกอบการ จำนวน 10 ราย แยกตามขนาดกำลังการผลิตของโรงสี (ตารางที่ 4-1)

ตารางที่ 4-1 แสดงตัวอย่างการสัมภาษณ์แยกตามกำลังการผลิต (ตัน/24 ชั่วโมง)

แยกตามจำนวนกลุ่มประชากรของ ผู้ประกอบการ	กลุ่มตัวอย่าง
100 – 200	5
201 – 300	2
301 – 400	2
400 ขึ้นไป	1

ที่มา : ผู้วิจัย, 2561

1. ปัญหาและอุปสรรคที่ในการส่งเสริมการรักษาเสถียรภาพและการเข้าถึงไทย แลนด์ 4.0 ที่ได้จากการสัมภาษณ์

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างในเรื่องของการส่งเสริม การรักษาเสถียรภาพ และ การเข้าถึงความเป็นไทยแลนด์ 4.0 นั้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ออกมาได้

1.1 การช่วยเหลือของภาครัฐ

การที่รัฐบาลในอดีตให้การช่วยเหลือเกษตรกรในรูปแบบของการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราคาสินค้าข้าวตกต่ำ หรือแม้กระทั่งการรับซื้อข้าวไว้เองของรัฐบาล ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่เกิดความเคยชินเกี่ยวกับการช่วยเหลือของรัฐบาลในการช่วยเหลือแบบระยะสั้น เป็นเหตุให้เกษตรกรไม่มีการปรับตัวพร้อมรับกับสถานการณ์หรือปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต และคาดหวังว่ารัฐบาลจะช่วยเหลืออย่างที่เคยเป็นมา ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้ทำให้กระบวนการทั้งกระบวนการของการขายสินค้าข้าวทั้งไทยและต่างประเทศไม่เกิดความเสถียรในตัว ส่งผลกระทบให้ผู้ประกอบการโรงสี ทำข้าว ต้องดำเนินการภายใต้ นโยบายของรัฐบาลเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งไม่เป็นไปตามกลไกการตลาด ทำให้ราคาข้าวไทยนั้นไม่มีความเสถียรภาพ

ทั้งนี้ โครงการที่เป็นการช่วยเหลือจากภาครัฐส่วนใหญ่จะเป็นการสนับสนุนเงินทุนนั้น เป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ ภาครัฐควรจะช่วยเหลือในการลดต้นทุนแบบระยะยาว เช่น การให้ความรู้ในการเพาะเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ เพื่อใช้ในการเพาะปลูกในครั้งต่อไป เป็นต้น เพราะนอกจากจะลดต้นทุนในการซื้อเมล็ดพันธุ์แล้ว ยังเป็นการทำให้ผลผลิตที่เกิดขึ้นมีคุณภาพด้วย

1.2 ขาดความรู้ความเข้าใจในไทยแลนด์ 4.0

อีกประเด็นที่เป็นปัญหาของผู้ประกอบการเกี่ยวกับสินค้าข้าวและเกษตรกรคือ การไม่เข้าใจในการเข้าเป็นไทยแลนด์ 4.0 โดยผู้ประกอบการบางรายไม่นำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิตเท่าที่ควร ทั้งนี้รวมถึงเกษตรกรด้วย ซึ่งหากจะต้องการเป็นไทยแลนด์ 4.0 แล้วนั้น การนำเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของกระบวนการผลิต ปัจจุบัน แม้จะมีนโยบายให้ทุกหน่วยงานสนับสนุนการเข้าเป็น ไทยแลนด์ 4.0 แต่บริบทของเกษตรกรทั่วไป รวมถึงภูมิสังคมของเกษตรกรและผู้ประกอบการนั้น ยังมีความเข้าใจว่าตนเองไม่จำเป็นต้องปรับตัว เพราะถึงอย่างไร รัฐบาลก็จะให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดความเดือนร้อน

การไม่มีความรู้หรือไม่เข้าใจในนโยบายไทยแลนด์ 4.0 นั้น จะทำให้เกษตรกร หรือแม้กระทั่งผู้ประกอบการเองไม่สามารถขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกันได้ ดังนั้นแล้ว หน่วยงานภาครัฐจะต้องมีนโยบายในการลงพื้นที่เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจ ผลดี ผลกระทบในมิติต่างๆ แก่เกษตรกรและผู้ประกอบการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนอย่างไทยแลนด์ 4.0 เพราะจะทำให้กลุ่มคนเหล่านั้นขับเคลื่อนไปพร้อมกันกับนโยบายและโครงการต่างๆ ที่รัฐบาลจะออกมาสอดรับความเป็นไทยแลนด์ 4.0 ดังกล่าว

1.3 การไม่มีระบบพยากรณ์ผลผลิตที่น่าเชื่อถือของรัฐบาล

การพยากรณ์ผลผลิตของสินค้าข้าว นั้นถือเป็นข้อมูลอันหนึ่งที่สำคัญของการกำหนดเวลาการเพาะปลูกหรือการนำข้าวที่อยู่ในคลังสินค้าออกจำหน่ายสู่ท้องตลาด เพื่อให้ได้ราคาที่เหมาะสมตรงความต้องการของอุปสงค์และอุปทาน แต่ในปัจจุบัน ข้อมูลดังกล่าวมีเพียงการวิเคราะห์กันเองของเอกชน เช่น การวิเคราะห์ของสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย ทำให้ข้อมูลที่ได้มานั้นอาจมีความเอนเอียงไปทางใดทางหนึ่งเพื่อให้ได้ประโยชน์เพียงกลุ่มบางกลุ่มเท่านั้น หากรัฐบาลมีการเผยแพร่ข้อมูลการพยากรณ์ผลผลิตของสินค้าข้าวอันเป็นที่น่าเชื่อถือได้ เกษตรกร โรงสี ทำข้าว ก็สามารถกำหนดเวลาการปลูกข้าวหรือการนำสินค้าข้าวออกสู่ตลาดได้อย่างเหมาะสม

1.4 ข้าวเปลือกไม่ได้คุณภาพ

ในปัจจุบัน เกษตรกรบางรายขายข้าวเปลือกที่มีคุณภาพต่ำให้แก่โรงสี โดยส่วนใหญ่ จะเป็นการเก็บเกี่ยวก่อนกำหนด เมล็ดข้าวยังไม่สุก ติดเขียว เมื่อนำมาสีที่โรงสีก็จะทำให้เหลือข้าวสารต่ำกว่า ครั้ง ทำให้โรงสีไม่ยอมรับซื้อ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะเกษตรกรบางรายต้องรอคิวรถเกี่ยวข้าวที่วิ่งตามพื้นที่ต่างๆ แต่เมื่อรถเกี่ยววิ่งมาถึงพื้นที่ตน ข้าวที่ปลูกอยู่ไม่ทันได้สุกดีนัก ก็ต้องทำการเก็บเกี่ยวเสียแล้ว เพราะหากรอ อาจจะได้เกี่ยวข้าวได้ช้ากว่าปกติ ทำให้ไม่ทันรอบในการปลูกครั้งถัดไป เป็นเหตุให้เกษตรกรบางรายยอมเก็บเกี่ยวก่อนที่ข้าวจะสุก ทำให้ข้าวไม่ได้คุณภาพ

2. แนวทางการส่งเสริมและรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าข้าวตามนโยบายของรัฐ จากการสัมภาษณ์

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการวิจัยโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมและรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าข้าว โดยการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการโรงสี ทำข้าว จากการศึกษาโดยการสอบถามผู้ประกอบการ สรุปเป็นภาพรวมได้ ดังนี้

2.1 ผู้ประกอบการที่ได้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีข้อเสนอในเรื่องของการชะลอการขายข้าวเปลือกนาปีโดยการเก็บไว้ในโกดัง เนื่องจาก ในฤดูนาปีทั้งในเขตพื้นที่อาศัยน้ำฝนและเขตพื้นที่ชลประทาน มักทำการเพาะปลูกข้าวพร้อมกันเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้ปริมาณผลผลิตข้าวเปลือกนาปีออกสู่ท้องตลาดในช่วงเวลาเดียวกันเป็นจำนวนมากเกินความต้องการของตลาดส่งผลกระทบให้ราคาข้าวเปลือกตกต่ำ ซึ่งการชะลอการขายข้าวเปลือกนาปี จะเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้ข้าวเปลือกไม่ล้นตลาด โดยเก็บไว้ในโกดังหรือยุ้งฉาง และให้รัฐบาลสนับสนุนการชะลอการออกสู่ตลาดของข้าวเปลือกด้วย

2.2 รัฐบาลจะต้องช่วยเหลือการในเรื่องกระบวนการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว ได้แก่ การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการไถกลบตอซึ่งแทนการเผาให้เกษตรกร สนับสนุนเครื่องจักรกลทางการเกษตรให้เพียงพอในช่วงที่ผลผลิตออกสู่ตลาดมาก เช่น เครื่องเกี่ยวข้าว เครื่องอบลดความชื้น เพื่อที่จะได้แก้ปัญหาในการรอคิวการเกี่ยวข้าว รวมถึงการลดต้นทุนในการเพาะปลูกอย่างยั่งยืนให้แก่เกษตรกร

2.3 ให้มีการจัดอบรมเกี่ยวกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 สร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่เกษตรกรและผู้ประกอบการ นำเสนอเทคโนโลยีทางการเกษตรให้แก่เกษตรกรและผู้ประกอบการได้เห็นถึงประโยชน์ต่างๆ ที่จะได้รับจากการปรับตัวให้ทันต่อเทคโนโลยี

2.4 ให้รัฐบาลจัดอบรมเกษตรกรเกี่ยวกับการเพาะปลูกข้าวอย่างมีคุณภาพ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดี เป็นที่ต้องการของตลาดไทยและตลาดโลก หากผลผลิตออกมามีคุณภาพแล้วจะทำให้ราคาสินค้าข้าวมีเสถียรภาพมากขึ้น

2.5 ให้รัฐบาลมีการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการพยากรณ์ผลผลิตทางการเกษตร ที่น่าเชื่อถือและเผยแพร่ให้เกษตรกรและผู้ประกอบการเกี่ยวกับการค้าข้าว ได้รับทราบ จะทำให้เกษตรกรและผู้ประกอบการเกี่ยวกับการค้าข้าวได้คาดการณ์ล่วงหน้าถึงความต้องการของตลาดได้

2.6 เปิดโอกาสให้แก่โรงสีรายย่อยมีช่องทางในการส่งออกในรูปแบบของการจับคู่ธุรกิจกับคู่ค้าต่างประเทศและช่วยเหลือในเรื่องของขั้นตอนในการส่งออกข้าวแก่ผู้ประกอบการรายย่อย ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ประกอบการรายย่อยได้มีโอกาสค้าขายด้วยตนเองโดยไม่ต้องผ่านนายหน้า

สรุป

จากการที่ได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างของผู้ประกอบการเกี่ยวกับสินค้าข้าวนั้น พบว่าส่วนใหญ่จะกล่าวถึงปัญหาที่เกี่ยวกับการที่ภาครัฐให้ความช่วยเหลือเกษตรกร ซึ่งความช่วยเหลือดังกล่าวนี้เป็นเพียงการช่วยเหลือในระยะสั้นเท่านั้น นอกจากนี้จะทำให้เกษตรกรเคยชินกับการช่วยเหลือของรัฐแล้ว ยังส่งผลให้เกษตรกรไม่มีการปรับตัวต่อเมื่อประสบปัญหา ขาดทักษะการแก้ไข ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะ โดยการจัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร ทั้งในเรื่องของการแก้ปัญหาและการสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพ รวมถึงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการลดต้นทุนในระยะยาว เช่น การช่วยเหลือในเรื่องเครื่องจักรขนาดใหญ่เกี่ยวกับการเกษตร เช่น การจัดให้มีรถเกี่ยวข้าวที่รัฐบาลเป็นเจ้าของเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในการลดต้นทุนในการเก็บเกี่ยว เป็นต้น

นอกจากปัญหาเกี่ยวกับการช่วยเหลือของรัฐแล้ว ปัญหาในการขาดความรู้ความเข้าใจในนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ไม่ควรมองข้าม เนื่องจากปัจจุบัน การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในเกษตรกรรมนั้น มีมากในต่างประเทศ แต่ในการเกษตรของประเทศไทย ยังคงใช้แบบโบราณอยู่ ดังนี้แล้ว หากภาครัฐสนับสนุน ให้ความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์ต่างๆ ของเทคโนโลยีที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ จะทำให้เกษตรกรได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ สามารถนำผลผลิตที่ได้ไปสร้างความแข็งแกร่งในเรื่องของราคาของข้าวไทยในตลาดโลกได้

ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือของภาครัฐก็ดี หรือการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีก็ดี สิ่งเหล่านี้จะไม่เกิดผลอะไรกับเสถียรภาพของราคาหากผู้ที่เกี่ยวข้องไม่เข้าใจถึงอุปสงค์และอุปทาน การเข้าถึงข้อมูลของการพยากรณ์ผลผลิตของสินค้าข้าวของรัฐที่เชื่อถือได้ จะเป็นส่วนหนึ่งในการทำให้กลไกการตลาดมีความเสถียร เพราะเกษตรกรหรือแม้กระทั่งโรงสีข้าวเองก็ สามารถกำหนดระยะเวลาในการผลิตหรือจำหน่ายสินค้าข้าวออกสู่ท้องตลาดได้ ทำให้ไม่เกิดการภาวะสินค้าล้นตลาด เป็นต้น

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริมและรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าข้าวภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ค้าข้าวโลกและของประเทศไทยในปัจจุบัน ระบบการส่งออกข้าวไทย ตลอดจนปัญหาและผลกระทบต่อการส่งออกข้าวตามระบบการค้าข้าวไทย ภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0

สรุป

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาตลาดข้าวไทยและการส่งเสริมสนับสนุนของภาครัฐในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของข้าวไทยในปัจจุบัน พบว่า ตลาดสินค้าข้าวของไทยนั้นถือว่าเป็นตลาดที่มีความสำคัญที่รัฐบาลทุกรัฐบาลควรให้ความสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นตลาดข้าวในประเทศไทยเองหรือแม้กระทั่งตลาดข้าวโลก โดยเฉพาะตลาดโลกนั้น ประเทศไทยได้ส่งออกข้าวสูงสุดเป็นประวัติการณ์ด้วยปริมาณ 11.63 ล้านตัน ซึ่งเป็นปริมาณที่สูงมาก ดังนี้ ทิศทางตลาดสินค้าข้าวของไทยนั้นจะมีทิศทางการเติบโตที่ดีขึ้นในอนาคต พร้อมทั้งการที่รัฐบาลกำหนดนโยบายและโครงการต่างๆ เพื่อสนับสนุนสินค้าข้าว ในด้านต่างๆ เช่น ด้านการตลาด ด้านการผลิต ด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิต รวมถึงการปรับปรุงคุณภาพของสินค้า ให้ได้คุณภาพและตรงตามความต้องการของทั้งผู้บริโภคชาวไทยและผู้บริโภคชาวต่างชาติด้วย

ทั้งนี้ในปัจจุบัน รัฐบาลให้การส่งเสริมในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในเรื่องการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่นเพื่อปรับเปรียบบระบบการผลิตของชาวนาให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ รวมถึงการรักษาคุณภาพและความยั่งยืนให้อาชีพชาวนา อีกทั้งรัฐบาลให้การส่งเสริมในเรื่องของการสนับสนุนให้ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิพันธุ์ดี เพื่อให้เกษตรกรได้มีผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสูงเพื่อจำหน่ายแก่ตลาดไทยและตลาดโลก รวมไปถึงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการเลือกซื้อสินค้าข้าว และทำให้เกิดตลาดใหม่ที่เป็นตลาดเฉพาะของสินค้าข้าวอีกด้วย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและปัจจัยในการส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันสินค้าข้าวภายใต้นโยบาย 4.0 พบว่า แม้การส่งออกข้าวไทยจะมีมูลค่าการส่งออกที่สูงมากก็ตาม แต่ก็ยังมีปัญหาต่างๆ ที่จำเป็นจะต้องดำเนินการให้เรียบร้อย เพื่อการต่อสู้ทางการตลาดในอนาคตหากประเทศไทยยังต้องการเป็นผู้นำด้านการส่งออกข้าวอยู่ในเวทีโลก โดยปัญหาที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ไว้มีคือ การแข็งค่าขึ้นอย่างต่อเนื่องของเงินบาท ส่งผลให้เกิดความกังวลให้กับผู้ส่งออกสินค้าข้าวของไทยในเรื่องราคาข้าวว่าจะเสียความสามารถในการแข่งขันจากท่าเรือต่อหน้าหรือไม่ว่า รวมถึงการขาดแคลนชนิดข้าวที่เป็นที่นิยมของประเทศผู้ซื้อ ซึ่งปัจจุบัน เกษตรกรไทยมีการปลูกข้าวโดยใช้พันธุ์ข้าวตามอำเภอใจ ไม่ได้ใช้กลยุทธ์ การนำตลาดนำการผลิต (Marketing Driven)

นอกจากปัญหาที่เกิดขึ้นภายในประเทศไทยเอง ปัจจัยอื่นที่เป็นอุปสรรคทำให้เกิดการส่งออก น้อยลง หรือราคาตกต่ำลงในสินค้าข่าวนั้นก็คือ การที่ประเทศผู้นำเข้าสินค้าข่าวนั้นมีความเข้มงวดในการ ตรวจสอบสารตกค้างในข้าว โดยปัจจุบันนั้น หลายๆ ประเทศมีการปรับกฎเกณฑ์การนำเข้าสินค้าประเภท อาหารให้เข้มงวดมากขึ้น ส่งผลให้การส่งออกของไทยมีปริมาณน้อยลง ประกอบกับประเทศผู้นำเข้ามีการออก นโยบายในเชิงการกีดกันทางการค้าเพื่อให้ผู้บริโภคในประเทศผู้นำเข้านั้น บริโภคสินค้าเกษตรภายในประเทศ โดยใช้มาตรการทางภาษี และการจำกัดการนำเข้าของในค้าของประเทศอื่นๆ

ปัญหา อุปสรรคต่างๆ ที่ผู้ทำวิจัยได้วิเคราะห์นั้น อาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางราคาและ การตลาดของข้าวไทยในเวทีโลก อย่างไรก็ตาม ยังมีปัจจัยหลายๆ อย่างที่ทำให้ผู้ประกอบการในสินค้าข่าวนั้น สามารถแข่งขันได้ เช่น การที่ประเทศผู้นำเข้าสินค้าข้าวที่เป็นคู่ค้าของไทยมีความต้องการนำสินค้าข้าวเพิ่มขึ้น กอปรกับประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นคู่แข่งในการผลิตข้าวเพื่อส่งออกนั้นมีแนวโน้มที่จะมีผลผลิตลดลง รวมถึง แนวทางการส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันที่ภาครัฐได้จัดทำเป็นโครงการขึ้นภายใต้ต้นนโยบายไทยแลนด์ 4.0 เช่น นโยบายการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมของประเทศ (Zoning) เป็นต้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมและรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าข้าวตาม นโยบายของรัฐ พบว่า จากการที่ได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างของผู้ประกอบการเกี่ยวกับสินค้าข่าวนั้น พบว่าส่วนใหญ่จะกล่าวถึงปัญหาที่เกี่ยวกับการที่ภาครัฐให้ความช่วยเหลือเกษตรกร ซึ่งความช่วยเหลือดังกล่าวนี้เป็น เพียงการช่วยเหลือในระยะสั้นเท่านั้น นอกจากนี้จะทำให้เกษตรกรเคยชินกับการช่วยเหลือของรัฐแล้ว ยังส่งผล ให้เกษตรกรไม่มีการปรับตัวต่อเมื่อประสบปัญหา ขาดทักษะการแก้ไข ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะ โดยการ จัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร ทั้งในเรื่องของการแก้ปัญหาและการสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพ รวมถึงในส่วนที่ เกี่ยวข้องกับการลดต้นทุนในระยะยาว เช่น การช่วยเหลือในเรื่องเครื่องจักรขนาดใหญ่เกี่ยวกับการเกษตร เช่น การจัดทำมีรถเกี่ยวข้าวที่รัฐบาลเป็นเจ้าของเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในการลดต้นทุนในการเก็บเกี่ยว เป็นต้น

นอกจากปัญหาเกี่ยวกับการช่วยเหลือของรัฐแล้ว ปัญหาในการขาดความรู้ความเข้าใจในนโยบาย ไทยแลนด์ 4.0 ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ไม่ควรมองข้าม เนื่องจากปัจจุบัน การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในเกษตรกรรม นั้น มีมากในต่างประเทศ แต่ในการเกษตรของประเทศไทย ยังคงใช้แบบโบราณอยู่ ดังนี้แล้ว หากภาครัฐ สนับสนุน ให้ความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์ต่างๆ ของเทคโนโลยีที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ จะทำให้เกษตรกร ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ สามารถนำผลผลิตที่ได้ไปสร้างความแข็งแกร่งในเรื่องของราคาของข้าวไทยในตลาดโลก ได้

ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือของภาครัฐก็ดี หรือการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีก็ดี สิ่ง เหล่านี้จะไม่เกิดผลอะไรกับเสถียรภาพของราคาหากผู้ที่เกี่ยวข้องไม่เข้าใจถึงอุปสงค์และอุปทาน การเข้าถึง ข้อมูลของการพยากรณ์ผลผลิตของสินค้าข้าวของรัฐที่เชื่อถือได้ จะเป็นส่วนหนึ่งในการทำให้กลไกการตลาดมี ความเสถียร เพราะเกษตรกรหรือแม้กระทั่งโรงสีข้าวเองก็ สามารถกำหนดระยะเวลาในการผลิตหรือจำหน่าย สินค้าข้าวออกสู่ท้องตลาดได้ ทำให้ไม่เกิดการภาวะสินค้าล้นตลาด เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

แนวทางการส่งเสริมและรักษาเสถียรภาพของราคาสินค้าข้าวภายใต้ต้นนโยบายไทยแลนด์ 4.0 นั้น โดยหลักแล้วสามารถเป็นไปได้หลายทิศทาง ขึ้นอยู่กับว่าจะมองปัจจัยใดเป็นสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยเองได้มี

ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกับผลของการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่และสอดคล้องกับนโยบายและโครงการต่างๆ ของรัฐ โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐบาลจะต้องมีนโยบายที่สนับสนุนให้สินค้าข้าวไทยนั้นมีคุณภาพสูง โดยใช้นวัตกรรมในกระบวนการผลิตรวมถึงกระบวนการการแปรรูปของสินค้าข้าว ซึ่งแม้ว่าประเทศไทยจะเป็นผู้ส่งออกข้าวเป็นอันดับต้นๆ ของโลก แต่คุณภาพของข้าวไทยที่ปลูกนั้นยังมีผลการผลิตในเกณฑ์ที่ต่ำ โดยการจะปลูกข้าวให้ได้คุณภาพที่ดีนั้นมีปัจจัยหลายอย่าง เช่น คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ พื้นที่เพาะปลูก คุณภาพของดิน ปริมาณน้ำ รวมถึงเทคโนโลยี ซึ่งถ้าหากรัฐบาลให้การสนับสนุนโดยมีนโยบายในการที่จะให้สินค้าข้าวมีคุณภาพสูง จะต้องดำเนินการให้มีโครงการที่สอดคล้องกันทั้งเมล็ดพันธุ์และพื้นที่เพาะปลูก

อีกทั้งการดำเนินการช่วยเหลือของรัฐบาลในอดีต หลายๆ ครั้งเป็นการช่วยเหลือในระยะสั้น ไม่ได้มองภาพโดยระยะยาว ทำให้ผู้ประกอบการ ผู้เพาะปลูก เกษตรกร เกิดความเคยชินเมื่อเกิดปัญหา ความเคยชินเช่นว่านี่คือ ความเคยชินที่รัฐบาลจะแก้ปัญหาให้เมื่อเกิดปัญหา ทำให้บุคคลดังกล่าวไม่มีภูมิคุ้มกันที่จะเผชิญหน้ากับปัญหาด้วยตนเอง ยกตัวอย่างเช่น การแทรกแซงราคาข้าวของรัฐบาล ซึ่งเห็นได้ชัดว่ารัฐบาลนั้นเป็นผู้กำหนดราคาสินค้าเอง ทำให้เกิดการบิดเบือนทางกลไกการตลาดที่เป็นธรรมชาติ เป็นต้น ดังนี้ หากรัฐบาลจะมีนโยบายหรือโครงการใดๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมเสถียรภาพทางราคา ให้คำนึงถึงผลระยะยาว และเป็นไปด้วยความยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

หน่วยงานของรัฐเช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ รวมถึงกระทรวงอุตสาหกรรม ต้องดำเนินงานแบบบูรณาการ ในด้านโครงการต่างๆ ที่สอดคล้องกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 รวมถึงการลงพื้นที่ร่วมกัน เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่เกษตรกรและผู้ประกอบการ ในด้านต่าง เช่น กระบวนการเพาะปลูก กระบวนการผลิต การตลาด การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ เป็นต้น ทั้งนี้ การดำเนินการลักษณะนี้จะต้องเป็นการดำเนินการเชิงรุก โดยมีนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนั้นลงพื้นที่ด้วย

2.1 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะต้องดำเนินการจัดอบรมแนะนำแนวทางการปลูกข้าว เพื่อให้เกษตรกรผลิตข้าวที่มีคุณภาพออกสู่ตลาด รวมถึงการจัดอบรมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ โดยการลงพื้นที่ทุกพื้นที่ เพราะเกษตรกรนั้นเปรียบเสมือนต้นน้ำของการส่งออกข้าวของประเทศไทย หากไม่ได้มีการจัดการที่ดีแล้ว ก็จะไม่สามารถแข่งขันกับตลาดโลกได้

2.2 กระทรวงอุตสาหกรรมจะต้องจัดให้มีการลงพื้นที่สำรวจเครื่องจักรที่เกี่ยวกับการแปรรูปข้าว ให้อยู่ในสภาพที่ดี และพร้อมใช้งานเสมอ รวมถึงการจัดอบรมผู้ประกอบการในเรื่องของเทคนิคต่างๆ ที่จะสามารถเพิ่มผลผลิตหรือเพิ่มมูลค่าของสินค้าได้ ผู้ประกอบการเหล่านี้ เปรียบเสมือนกลางน้ำ ที่จำเป็นต้องมีการเชื่อมต่อที่ดีระหว่างต้นน้ำกับปลายน้ำ เพื่อจะได้ผลผลิตที่มีคุณภาพต่อไป

2.3 กระทรวงพาณิชย์จะต้องจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับเรื่องการตลาด ทั้งเกษตรกรและผู้ประกอบการ เพื่อให้สนองนโยบาย เกษตรกรอัจฉริยะ ผลิตได้ขายเป็น ทั้งนี้ นอกจากการอบรมแล้ว กระทรวงพาณิชย์จะต้องดำเนินการหาตลาดที่เป็นไปในลักษณะ ตลาดนำการผลิต เช่น การเข้าทำสัญญาระหว่างรัฐในการซื้อขายข้าว เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

กระทรวงอุตสาหกรรมและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต้องทำงานอย่างบูรณาการในเรื่อง การของสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ให้แก่เกษตรกรเพื่อใช้ในการดำเนินการเกี่ยวกับเกษตรกรรม เช่น เครื่องหว่าน ข้าว เครื่องเกี่ยวข้าวที่มีราคาถูกลง หรือเทคโนโลยีอื่นๆ ที่สามารถปรับใช้ในอุตสาหกรรมข้าวได้ ทั้งนี้ ให้คำนึงถึง ความสามารถในการเข้าถึงเครื่องมือต่างๆ เหล่านี้ของเกษตรกร

นอกจากนี้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องควรมีการปรับปรุงพันธุ์ข้าวให้เป็นที่ตลาดโลก ต้องการเพื่อสร้างเสถียรภาพราคาข้าว โดยสนองนโยบายของรัฐที่ให้ตลาดนำการผลิต (Market Driven) หาก ได้พันธุ์ข้าวที่เป็นไปตามที่ตลาดโลกต้องการ มูลค่าการส่งออกนั้นก็จะมีทิศทางที่ดีขึ้น

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, สถาบัน. แผนยุทธศาสตร์สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ พ.ศ. 2560-2564. (ม.ป.ท.) : (ม.ป.พ), 2559.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. รายงานสถานการณ์สินค้าเกษตรปี 2556 และแนวโน้มปี 2557. (กรุงเทพฯ) : (ม.ป.พ), 2557.

บรรยาย ปาฐกถา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช. พิธีพระราชทานปริญญาบัตร. ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 18 กรกฎาคม 2514.

วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย เอกสารวิจัย

กองทุนสนับสนุนการวิจัย, สำนักงาน. “ยุทธศาสตร์ข้าวไทย การวิจัยพัฒนาข้าวไทยและการมองไปข้างหน้า” สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2556.

ปิยะทัศน์ พาหอนุรักษ์. “บทวิเคราะห์โครงการช่วยเหลือชาวนาของภาครัฐในด้านการขายผลผลิตเมื่อสิ้นสุดฤดูเก็บเกี่ยว”. เอกสารวิจัย, สถาบันคลังสมองชาติ, 2556.

สมชาย เอื้ออารีย์รัตน์. “ผลกระทบจากนโยบายรับจำนำข้าวกับเกษตรกรผู้ปลูกข้าว”. เอกสารวิจัย, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2558.

ธารเกษม วณิชจักรวงศ์. “แนวทางการสร้างความยั่งยืนในการค้าข้าวของประเทศไทย”. เอกสารวิจัย, วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2554.

เอกสารไม่ตีพิมพ์

คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ. “ร่างยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560–2579)”. 2560.

คณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติ. “หลักเกณฑ์การดำเนินโครงการรับจำนำข้าวเปลือกปี
2555/56 (ฉบับปรับปรุง)”. 2556.

บริหารกิจการการค้าในภูมิภาค, สำนัก. กรมการค้าภายใน. “ทิศทางและเครื่องมือในการบริหาร
โครงการรับจำนำสินค้าเกษตร”. เอกสารประกอบการสัมมนา. 2557.
แผนงานและโครงการพิเศษ, สำนัก. สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์. “คู่มือบริหารจัดการการผลิต
สินค้าเกษตร ตามแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning)” 2557.
ส่งเสริมการผลิต, สำนัก. กรมการค้าข้าว. “คู่มือโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่
(นาแปลงใหญ่) ปี 2561” 2561.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

“แนวนโยบายพัฒนาการเกษตรสู่การเชื่อมโยงระดับอุตสาหกรรม”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
<http://www.oae.go.th/oaenew/OAE/>, 2561.
รศ.สมพร อิศวิลานนท์. “สถานการณ์ข้าวไทย”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
<https://www.trf.or.th/>, 2561.
“Rice Consuming by Countries”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :
<https://www.statista.com/>, 2561.
“อัตราแลกเปลี่ยนเฉลี่ยของธนาคารแห่งประเทศไทย”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก
<https://www.bot.or.th/thai/>, 2561.
“U.S. Quotes Rice Relative to Asia and South America”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก
<https://www.usda.gov/>, 2561.
“ราคาข้าวของไทยในการส่งออก”. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก
<https://www.dft.go.th/>, 2561.
“ปริมาณการส่งออกข้าว พ.ศ. 2553 - 2556”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://www.oae.go.th/>, 2561.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นายพรศักดิ์ แสงเจริญ

วัน เดือน ปีเกิด 7 ตุลาคม 2506

การศึกษา เศรษฐศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง ปี 2529

ประวัติการทำงานโดยย่อ

- นักวิชาการพาณิชย์ 3 สำนักงานพาณิชย์จังหวัดกาฬสินธุ์ สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์
- นักวิชาการพาณิชย์ 4 สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเลย สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์
- นักวิชาการพาณิชย์ 5 สำนักงานพาณิชย์จังหวัดลพบุรี สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์
- นักวิชาการพาณิชย์ 6 สำนักงานพาณิชย์จังหวัดอุบลราชธานี สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์
- นักวิชาการพาณิชย์ 7 สำนักงานพาณิชย์จังหวัดร้อยเอ็ด สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์
- นักวิชาการพาณิชย์ 8ว (ผู้ช่วยพาณิชย์จังหวัด) สำนักงานพาณิชย์จังหวัดศรีสะเกษสำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์
- นักวิชาการพาณิชย์ 8ว (ผู้ช่วยพาณิชย์จังหวัด) สำนักงานพาณิชย์จังหวัดบุรีรัมย์สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์
- นักวิชาการพาณิชย์ชำนาญการพิเศษ (การค้าภายในจังหวัด) สำนักงานการค้าภายในจังหวัดน่าน กรมการค้าภายใน
- นักวิชาการพาณิชย์ชำนาญการพิเศษ (การค้าภายในจังหวัด) สำนักงานการค้าภายในจังหวัด เชียงราย กรมการค้าภายใน
- พาณิชย์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์

ตำแหน่งปัจจุบัน พาณิชย์จังหวัดสุพรรณบุรี สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์

สรุปย่อ

ลักษณะวิชา การเศรษฐกิจ

เรื่อง แนวทางการส่งเสริมและรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าข้าวภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0

ผู้วิจัย นายพรศักดิ์ แสงเจริญ หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ 60

ตำแหน่ง พาณิชยจังหวัดสุพรรณบุรี

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริมและรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าข้าวภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ค้าข้าวโลกและของประเทศไทยในปัจจุบัน ระบบการส่งออกข้าวไทย ตลอดจนปัญหาและผลกระทบต่อ การส่งออกข้าวตามระบบการค้าข้าวไทย ภายใต้ นโยบายไทยแลนด์ 4.0

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจหลักและเป็นสินค้าพื้นฐานที่สำคัญของประเทศไทย จากการศึกษาข้อมูลการเพาะปลูกข้าวของโลกในระหว่างปี 2547-2559 พบว่า ประเทศไทยมีเนื้อที่ปลูกข้าว เป็นอันดับ 5 ของโลก รองจาก อินเดีย จีน อินโดนีเซีย และบังคลาเทศ ได้ผลผลิตข้าวมากเป็นอันดับที่ 6 รองจาก จีน อินเดีย อินโดนีเซีย บังคลาเทศ และเวียดนาม และมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่อยู่ในอันดับที่ 21 ของโลก สภาพการผลิตข้าวของประเทศไทยในรอบ 13 ปีที่ผ่านมา (ปี 2547-2559) มีเนื้อที่เพาะปลูกข้าวอยู่ระหว่าง 57-65 ล้านไร่ ผลผลิตข้าวอยู่ระหว่าง 22-25 ล้านตันข้าวเปลือก และผลผลิตต่อไร่ของข้าวไทยอยู่ระหว่าง 427- 440 กิโลกรัม โดยปี 2556 มีปริมาณการส่งออกข้าวได้มากที่สุด 10.97 ล้านตัน และปี 2555 ส่งออกข้าวได้น้อยที่สุด 6.72 ล้านตัน

สถานการณ์ข้าวโลกในปัจจุบัน กระทรวงเกษตรสหรัฐฯ ได้คาดการณ์บัญชีสมดุลข้าวโลก ปี 2560/61 ณ เดือนสิงหาคม 2560 ว่าผลผลิต ปี 2560/61 จะมี 482.590 ล้านตันข้าวสาร ลดลงจากปี 2559/60 ร้อยละ 0.28 การใช้ในประเทศจะมี 479.066 ล้านตันข้าวสาร ลดลงจากปีที่ผ่านมา ร้อยละ 0.26 การส่งออก/นำเข้าจะมี 43.919 ล้านตันข้าวสาร เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา ร้อยละ 1.38 และสต็อกปลายปีคงเหลือ 122.918 ล้านตันข้าวสาร เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา ร้อยละ 2.95

ในส่วนของสถานการณ์ข้าวอาเซียนนั้นจากข้อมูลในข้างต้น ประเทศไทยผลิตข้าวได้มากกว่าความต้องการบริโภคในประเทศ ข้าวจึงเป็นพืชเศรษฐกิจที่อาศัยการส่งออกเป็นหลัก สถานการณ์ผลิตข้าวของประเทศไทยพบว่ามีปัญหาในหลายด้าน ด้านการส่งออก ความสามารถในการแข่งขันในกลุ่มอาเซียน โดยเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่ม CLMV (กัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม) ซึ่งมีต้นทุนการผลิตต่ำกว่าประเทศไทยทำให้ราคาส่งออกข้าวไทยชนิดต่างๆ มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง เมื่อเปรียบเทียบกับข้าวของประเทศผู้ส่งออกรายอื่นโดยเฉพาะเวียดนาม ในอดีตข้าวไทยและเวียดนามมีราคาใกล้เคียงกัน แต่ช่วงปลายปี 2551 ข้าวไทยเริ่มมีราคาสูงกว่าเวียดนามประกอบกับนโยบายรับจำนำยังทำให้ราคาข้าวไทยสูงกว่าประเทศอื่นๆ ด้านการผลิต ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นแต่

ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำ ในขณะที่เวียดนามได้ยกระดับประสิทธิภาพในการผลิตให้สูงขึ้นส่งผลให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเป็นอัตราสูงสุดในบรรดาสมาชิกอาเซียน จากสภาพปัญหาดังกล่าวประเทศไทยผลิตข้าวเพื่อการส่งออกต้องอาศัยกลไกราคาตลาดเป็นหลัก ดังนั้นเมื่อราคาข้าวตลาดโลกลดลงอย่างต่อเนื่อง แนวโน้มการนำเข้าข้าวลดลงส่งผลให้ราคารับซื้อข้าวในประเทศลดลงเกษตรกรผู้ปลูกข้าวต้องรับความเสี่ยงด้านราคาพบกับภาวะการขาดทุน รายได้ลดลง หนี้สินภาคครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น

ดังนั้น งานวิจัยนี้จะนำเสนอการแก้ไขปัญหาและรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าภายใต้แนวคิด 4.0 เพื่อให้การบริหารจัดการข้าวในประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามแนวทาง 4.0 ซึ่งเป็นแนวทางที่ใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย โดยใช้หลัก “ชาวนาอัจฉริยะ” (Smart Farmers) เพื่อให้เป็นชาวนาที่ “ผลิตได้ ขายเป็น” และเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนปฏิรูปประเทศด้านการค้า เพื่อปรับปรุง จัดระบบ และสร้างหนทางพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญด้วยสินค้าเศรษฐกิจที่อยู่คู่เมืองไทยมาอย่างยาวนาน คือ ข้าวไทยและช่วยเหลือชาวนาไทยในการรับมือกับภัยคุกคามทางการค้าที่ก่อให้เกิดปัญหาเสถียรภาพราคาข้าวในรูปแบบต่างๆ ได้อย่าง มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาตลาดข้าวไทย และการส่งเสริมสนับสนุนของภาครัฐในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของข้าวไทยในปัจจุบัน
2. เพื่อวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและปัจจัยในการส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันสินค้าข้าวภายใต้ต้นนโยบายไทยแลนด์ 4.0
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมและรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าข้าวตามนโยบายของรัฐ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาการแก้ไขปัญหาและรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าข้าวตามยุทธศาสตร์ข้าวไทย ซึ่งจัดทำขึ้นโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกระทรวงพาณิชย์ ซึ่งเป็นนโยบายที่มุ่งเน้นพัฒนาและส่งเสริมข้าว ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของไทยให้มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ
2. ศึกษาโครงการของกระทรวงพาณิชย์ที่ช่วยในการสร้างเสถียรภาพทางราคา เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้และความเป็นอยู่ที่เหมาะสม อันเป็นการพัฒนาเกษตรกรซึ่งเป็นหน่วยย่อยของระบบการค้าข้าว ให้สามารถพึ่งพาตัวเองได้ อันเป็นหนทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน
3. ศึกษาแนวคิดไทยแลนด์ 4.0 อันเป็นแม่บทในการพัฒนาเศรษฐกิจไทยตามยุทธศาสตร์ชาติ ว่าสามารถปรับใช้กับแนวทางการแก้ไขปัญหาและรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าข้าวอย่างไรบ้าง

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การเก็บข้อมูลทุติยภูมิ ดำเนินการเก็บข้อมูลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากข้อ 1 และ 2 มาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาตลาดข้าวไทยและการส่งเสริมสนับสนุนของภาครัฐในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของข้าวไทยในปัจจุบัน พบว่า ตลาดสินค้าข้าวของไทยนั้นถือว่าเป็นตลาดที่มีความสำคัญที่รัฐบาลทุกรัฐบาลควรให้ความสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นตลาดข้าวในประเทศไทยเองหรือแม้กระทั่งตลาดข้าวโลก โดยเฉพาะตลาดโลกนั้น ประเทศไทยได้ส่งออกข้าวสูงสุดเป็นประวัติการณ์ด้วยปริมาณ 11.63 ล้านตัน ซึ่งเป็นปริมาณที่สูงมาก ดังนี้ ทิศทางตลาดสินค้าข้าวของไทยนั้นจะมีทิศทางการเติบโตที่ดีขึ้นในอนาคต พร้อมทั้งการที่รัฐบาลกำหนดนโยบายและโครงการต่างๆ เพื่อสนับสนุนสินค้าข้าว ในด้านต่างๆ เช่น ด้านการตลาด ด้านการผลิต ด้านการเก็บเกี่ยวผลิตรวมถึงการปรับปรุงคุณภาพของสินค้า ให้ได้คุณภาพและตรงตามความต้องการของทั้งผู้บริโภคชาวไทยและผู้บริโภคชาวต่างชาติด้วย

ทั้งนี้ในปัจจุบัน รัฐบาลให้การส่งเสริมในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในเรื่องการปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมเป็นเกษตรกรรมทางเลือกอื่นเพื่อปรับเปรียบบระบบการผลิตของชาวนาให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ รวมถึงการรักษาคุณภาพและความยั่งยืนให้อาชีพชาวนา อีกทั้งรัฐบาลให้การส่งเสริมในเรื่องของการสนับสนุนให้ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิพันธุ์ดี เพื่อให้เกษตรกรได้มีผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสูงเพื่อจำหน่ายแก่ตลาดไทยและตลาดโลก รวมไปถึงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการเลือกซื้อสินค้าข้าว และทำให้เกิดตลาดใหม่ที่เป็นตลาดเฉพาะของสินค้าข้าวอีกด้วย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรคและปัจจัยในการส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันสินค้าข้าวภายใต้นโยบาย 4.0 พบว่า แม้การส่งออกข้าวไทยจะมีมูลค่าการส่งออกที่สูงมากก็ตาม แต่ก็ยังมีปัญหาต่างๆ ที่จำเป็นจะต้องดำเนินการให้เรียบร้อย เพื่อการต่อสู่ทางการตลาดในอนาคตหากประเทศไทยยังต้องการเป็นผู้นำด้านการส่งออกข้าวอยู่ในเวทีโลก โดยปัญหาที่ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ไว้มีคือ การแข็งค่าขึ้นอย่างต่อเนื่องของเงินบาท ส่งผลให้เกิดความกังวลให้กับผู้ส่งออกสินค้าข้าวของไทยในเรื่องราคาข้าวว่าจะเสียความสามารถในการแข่งขันจากกำไรต่อหน่วย

หรือไม่ รวมถึงการขาดแคลนชนิดข้าวที่เป็นที่นิยมของประเทศผู้ซื้อ ซึ่งปัจจุบัน เกษตรกรไทยมีการปลูกข้าวโดยใช้พันธุ์ข้าวตามอำเภอใจ ไม่ได้ใช้กลยุทธ์ การนำตลาดนำการผลิต (Marketing Driven)

นอกจากปัญหาที่เกิดขึ้นภายในประเทศไทยเอง ปัจจัยอื่นที่เป็นอุปสรรคทำให้เกิดการส่งออกน้อยลง หรือราคาตกต่ำลงในสินค้าข้าวนั้นก็คือ การที่ประเทศผู้นำเข้าสินค้าข้าวที่มีความเข้มงวดในการตรวจสอบสารตกค้างในข้าว โดยปัจจุบันนั้น หลายๆ ประเทศมีการปรับกฎเกณฑ์การนำเข้าสินค้าประเภทอาหารให้เข้มงวดมากขึ้น ส่งผลให้การส่งออกของไทยมีปริมาณน้อยลง ประกอบกับประเทศผู้นำเข้ามีการออกนโยบายในเชิงการกีดกันทางการค้าเพื่อให้ผู้บริโภคในประเทศผู้นำเข้า นั้น บริโภคสินค้าเกษตรภายในประเทศ โดยใช้มาตรการทางภาษี และการจำกัดการนำเข้าของในค่าของประเทศอื่นๆ

ปัญหา อุปสรรคต่างๆ ที่ผู้ทำวิจัยได้วิเคราะห์นั้น อาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางราคาและการตลาดของข้าวไทยในเวทีโลก อย่างไรก็ตาม ยังมีปัจจัยหลายๆ อย่างที่ทำให้ผู้ประกอบการในสินค้าข้าวสามารถแข่งขันได้ เช่น การที่ประเทศผู้นำเข้าสินค้าข้าวที่เป็นคู่ค้าของไทยมีความต้องการนำเข้าข้าวเพิ่มขึ้น กอปรกับประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นคู่แข่งในการผลิตข้าวเพื่อส่งออกนั้นมีแนวโน้มที่จะมีผลผลิตลดลง รวมถึงแนวทางการส่งเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันที่ภาครัฐได้จัดทำเป็นโครงการขึ้นภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0 เช่น นโยบายการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมของประเทศ (Zoning) เป็นต้น

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมและรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าข้าวตามนโยบายของรัฐ พบว่า จากการที่ได้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างของผู้ประกอบการเกี่ยวกับสินค้าข้าว พบว่าส่วนใหญ่จะกล่าวถึงปัญหาที่เกี่ยวกับการที่ภาครัฐให้ความช่วยเหลือเกษตรกร ซึ่งความช่วยเหลือดังกล่าวเป็นเพียงการช่วยเหลือในระยะสั้นเท่านั้น นอกจากนี้จะทำให้เกษตรกรเคยชินกับการช่วยเหลือของรัฐแล้ว ยังส่งผลให้เกษตรกรไม่มีการปรับตัวต่อเมื่อประสบปัญหา ขาดทักษะการแก้ไข ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะ โดยการจัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร ทั้งในเรื่องของการแก้ปัญหาและการสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพ รวมถึงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการลดต้นทุนในระยะยาว เช่น การช่วยเหลือในเรื่องเครื่องจักรขนาดใหญ่เกี่ยวกับการเกษตร เช่น การจัดให้มีรถเกี่ยวข้าวที่รัฐบาลเป็นเจ้าของเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในการลดต้นทุนในการเก็บเกี่ยว เป็นต้น

นอกจากปัญหาเกี่ยวกับการช่วยเหลือของรัฐแล้ว ปัญหาในการขาดความรู้ความเข้าใจในนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ไม่ควรมองข้าม เนื่องจากปัจจุบัน การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในเกษตรกรรมนั้น มีมากในต่างประเทศ แต่ในการเกษตรของประเทศไทย ยังคงใช้แบบโบราณอยู่ตั่งนี้แล้ว หากภาครัฐสนับสนุน ให้ความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์ต่างๆ ของเทคโนโลยีที่สามารถนำมาปรับใช้ได้ จะทำให้เกษตรกรได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ สามารถนำผลผลิตที่ได้ไปสร้างความแข็งแกร่งในเรื่องของราคาของข้าวไทยในตลาดโลกได้

ไม่ว่าจะเป็นการช่วยเหลือของภาครัฐก็ดี หรือการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีก็ดี สิ่งเหล่านี้จะไม่เกิดผลอะไรกับเสถียรภาพของราคาหากผู้ที่เกี่ยวข้องไม่เข้าใจถึงอุปสงค์และอุปทาน การเข้าถึงข้อมูลของการพยากรณ์ผลผลิตของสินค้าข้าวของรัฐที่เชื่อถือได้ จะเป็นส่วนหนึ่งในการทำให้

กลไกการตลาดมีความเสถียร เพราะเกษตรกรหรือแม้กระทั่งโรงสีข้าวเองก็ สามารถกำหนดระยะเวลาในการผลิตหรือจำหน่ายสินค้าข้าวออกสู่ท้องตลาดได้ ทำให้ไม่เกิดการภาวะสินค้าล้นตลาด เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

แนวทางการส่งเสริมและรักษาเสถียรภาพของราคาสินค้าข้าวภายใต้ต้นนโยบายไทยแลนด์ 4.0 นั้นโดยหลักแล้วสามารถเป็นไปได้หลายทิศทาง ขึ้นอยู่กับว่าจะมองปัจจัยใดเป็นสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยเองได้มีข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกับผลของการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่และสอดคล้องกับนโยบายและโครงการต่างๆ ของรัฐ โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐบาลจะต้องมีนโยบายที่สนับสนุนให้สินค้าข้าวไทยนั้นมีคุณภาพสูง โดยใช้นวัตกรรมในกระบวนการผลิตรวมถึงกระบวนการการแปรรูปของสินค้าข้าว ซึ่งแม้ว่าประเทศไทยจะเป็นผู้ส่งออกข้าวเป็นอันดับต้นๆ ของโลก แต่คุณภาพของข้าวไทยที่ปลูกนั้นยังมีผลการผลิตในเกณฑ์ที่ต่ำ โดยการจะปลูกข้าวให้ได้คุณภาพที่ดีนั้นมีปัจจัยหลายอย่าง เช่น คุณภาพของเมล็ดพันธุ์ พื้นที่เพาะปลูก คุณภาพของดิน ปริมาณน้ำ รวมถึงเทคโนโลยี ซึ่งถ้าหากรัฐบาลให้การสนับสนุนโดยมีนโยบายในการที่จะให้สินค้าข้าวมีคุณภาพสูง จะต้องดำเนินการให้มีโครงการที่สอดคล้องกันทั้งเมล็ดพันธุ์และพื้นที่เพาะปลูก

อีกทั้งการดำเนินการช่วยเหลือของรัฐบาลในอดีต หลายๆ ครั้งเป็นการช่วยเหลือในระยะสั้น ไม่ได้มองภาพโดยระยะยาว ทำให้ผู้ประกอบการ ผู้เพาะปลูก เกษตรกร เกิดความเคยชินเมื่อเกิดปัญหา ความเคยชินเช่นว่านี่คือ ความเคยชินที่รัฐบาลจะแก้ปัญหาให้เมื่อเกิดปัญหา ทำให้บุคคลดังกล่าวไม่มีภูมิคุ้มกันที่จะเผชิญหน้ากับปัญหาด้วยตนเอง ยกตัวอย่างเช่น การแทรกแซงราคาข้าวของรัฐบาล ซึ่งเห็นได้ชัดว่ารัฐบาลนั้นเป็นผู้กำหนดราคาสินค้าเอง ทำให้เกิดการบิดเบือนทางกลไกการตลาดที่เป็นธรรมชาติ เป็นต้น ดังนี้ หากรัฐบาลจะมีนโยบายหรือโครงการใดๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมเสถียรภาพทางราคา ให้คำนึงถึงผลระยะยาว และเป็นไปด้วยความยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

หน่วยงานของรัฐเช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ รวมถึงกระทรวงอุตสาหกรรม ต้องดำเนินงานแบบบูรณาการ ในด้านโครงการต่างๆ ที่สอดคล้องกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 รวมถึงการลงพื้นที่ร่วมกัน เพื่อให้ความรู้ความเข้าใจแก่เกษตรกรและผู้ประกอบการ ในด้านต่าง เช่น กระบวนการเพาะปลูก กระบวนการผลิต การตลาด การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ เป็นต้น ทั้งนี้ การดำเนินการลักษณะนี้จะต้องเป็นการดำเนินการเชิงรุก โดยมีนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญในด้ำนนั้นลงพื้นที่ด้วย

2.1 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะต้องดำเนินการจัดอบรมแนะนำแนวทางการปลูกข้าวเพื่อให้เกษตรกรผลิตข้าวที่มีคุณภาพออกมาสู่ตลาด รวมถึงการจัดอบรมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ โดยการลงพื้นที่ทุกพื้นที่ เพราะเกษตรกรนั้นเปรียบเสมือนต้นน้ำของ

การส่งออกข้าวของประเทศไทย หากไม่ได้มีการดำเนินการจัดการที่ดีแล้ว ก็จะไม่สามารถแข่งขันกับตลาดโลกได้

2.2 กระทรวงอุตสาหกรรมจะต้องจัดให้มีการลงพื้นที่สำรวจเครื่องจักรที่เกี่ยวข้องกับการแปรรูปข้าว ให้อยู่ในสภาพที่ดี และพร้อมใช้งานเสมอ รวมถึงการจัดอบรมผู้ประกอบการในเรื่องของเทคนิคต่างๆ ที่จะสามารถเพิ่มผลผลิตหรือเพิ่มมูลค่าของสินค้าได้ ผู้ประกอบการเหล่านี้เปรียบเสมือนกลางน้ำ ที่จำเป็นต้องมีการเชื่อมต่อที่ดีระหว่างต้นน้ำกับปลายน้ำ เพื่อจะได้ให้ผลผลิตที่มีคุณภาพต่อไป

2.3 กระทรวงพาณิชย์จะต้องจัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับเรื่องการตลาด ทั้งเกษตรกรและผู้ประกอบการ เพื่อให้สนองนโยบาย เกษตรกรอัจฉริยะ ผลิตได้ขายเป็น ทั้งนี้ นอกจากการอบรมแล้ว กระทรวงพาณิชย์จะต้องดำเนินการหาตลาดที่เป็นไปในลักษณะ ตลาดนำการผลิต เช่น การเข้าทำสัญญาระหว่างรัฐในการซื้อขายข้าว เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

กระทรวงอุตสาหกรรมและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต้องทำงานอย่างบูรณาการในเรื่องการของสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ให้แก่เกษตรกรเพื่อใช้ในการดำเนินการเกี่ยวกับเกษตรกรรม เช่น เครื่องหว่านข้าว เครื่องเกี่ยวข้าวที่มีราคาถูกลง หรือเทคโนโลยีอื่นๆ ที่สามารถปรับใช้ในอุตสาหกรรมข้าวได้ ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงความสามารถในการเข้าถึงเครื่องมือต่างๆ เหล่านี้ของเกษตรกร

นอกจากนี้ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องควรจะมีการปรับปรุงพันธุ์ข้าวให้เป็นที่ไปตามที่ตลาดโลกต้องการเพื่อสร้างเสถียรภาพราคาข้าว โดยสนองนโยบายของรัฐที่ให้ตลาดนำการผลิต (Market Driven) หากได้พันธุ์ข้าวที่เป็นไปตามที่ตลาดโลกต้องการ มูลค่าการส่งออกนั้นก็จะมีทิศทางที่ดีขึ้น